

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

На правах рукопису

ЗІЛЬНИК НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА

УДК 342.922: 347.132.144: 006] (477)

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯКОСТІ
ПРОДУКЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ І СЕРТИФІКАЦІЇ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Науковий керівник:

Остапенко Олексій Іванович

доктор юридичних наук, професор

Львів – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ПРАВОВІ ОСНОВИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ І СЕРТИФІКАЦІЇ	13
1.1 Історіографія питання щодо правової основи стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації	13
1.2 Адміністративно-правові основи регулювання стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації	37
1.3 Національні та міжнародні вимоги до якості продукції, стандартизації, метрології і сертифікації	52
Висновки до розділу 1	68
РОЗДІЛ 2 АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА СИСТЕМА РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ І СЕРТИФІКАЦІЇ	70
2.1 Адміністративно-правові норми як елемент системи правового регулювання відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації	70
2.1 Адміністративно-правові норми як елемент системи правового регулювання відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації	90
2.3 Адміністративно-процесуальний статус органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації	108
2.4 Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і	

сертифікації	126
Висновки до розділу 2	137
РОЗДІЛ 3 МАТЕРІАЛЬНІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСНОВИ	
АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА	
ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯКОСТІ	
ПРОДУКЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ І СЕРТИФІКАЦІЇ	140
3.1 Матеріальні основи адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації	140
3.2 Процесуальні основи адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації	164
Висновки до розділу 3	176
ВИСНОВКИ	179
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	184
ДОДАТКИ	220

ВСТУП

Актуальність теми. Доводиться констатувати, що сьогодні проблемі якості продукції, виконання робіт, надання послуг, стандартизації, метрології і сертифікації, на жаль, не приділяється достатньої уваги, а це, у свою чергу, суттєво впливає на соціально-економічні результати розвитку України.

Натомість розвиток в Україні ринкових відносин, вступ нашої держави у Світову організацію торгівлі, а також розширення торгівельних зв'язків з європейськими країнами вимагає високоякісної, конкурентоспроможної продукції, що відповідає міжнародним стандартам. Вирішити це питання можливо при використанні новітніх технологій, а також при наявності відповідного рівня знань у спеціалістів, які повинні не лише мати професійну підготовку, але й ґрунтовні знання нормативно-правової, технічної та іншої документації з питань якості продукції, стандартизації, метрології та сертифікації.

Слід зазначити, що адміністративно-правове регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, яке здійснюється в державі покликане подолати випадки випуску неякісної, а в окремих випадках і небезпечної продукції, що виготовляється з порушенням правил, норм і стандартів, прийнятих в Україні та світі. Однак, недостатній рівень фахової підготовки спеціалістів, відсутність бажання виробників дотримуватися встановлених правил, норм та стандартів, призводить до вчинення правопорушень у зазначеній сфері, кількість яких щороку збільшується.

Отже, така ситуація актуалізує необхідність комплексного дослідження питання адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, що дозволить запропонувати шляхи удосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Науково-теоретичним підґрунтям для виконання дисертації послужили загальнотеоретичні наукові праці українських та зарубіжних вчених в галузі адміністративного права (В. Авер'янова, А. Агапова, С. Алексеева, Д. Бахраха,

В. Бевзенка, Ю. Битяка, В. Гаращука, І. Голосніченка, Д. Йосифовича, Р. Калюжного, Л. Ковалюка, Т. Коломоєць, В. Колпакова, А. Комзюка, Т. Кравцової, О. Кузьменко, І. Личенко, Д. Лук'янця, О. Остапенка, С. Стеценка, Ю. Шемшученка та ін.), господарського права (І. Березовської, Д. Задихайла, О. Зверєвої, Л. Іваненко, М. Кузьміної, В. Мамутова, В. Щербини та ін.), економіки і техніки (А. Афонасова, Р. Бичківського, В. Бойцова, Ю. Дімова, А. Загороднього, В. Короткова, М. Котляра, М. Куйбіди, І. Ліфіца, Н. Салухіної, П. Столярчука, В. Топольника, С. Цюцюри, М. Шаповала, О. Язвінської та ін.).

У сучасних наукових дослідженнях до окремих аспектів адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації звертаються М. Лаврентьєва, Л. Лосюк, Л. Менів, С. Орехов, К. Починок, Л. Сопільник та інші.

Водночас варто зазначити, що монографічних праць та спеціальних дисертаційних досліджень зазначеної проблеми в Україні наразі недостатньо, що свідчить про потребу у комплексному дослідженні питань адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Основних напрямів державної політики України у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції, процесів та послуг (затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 447-р), Концепції розвитку технічного регулювання та споживчої політики у 2006–2010 роках (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 травня 2006 р. № 267-р), основних наукових напрямів досліджень Національного університету «Львівська політехніка» від 24 червня 2014 р., протокол № 5 «Про правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні», науково-дослідної роботи «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і

громадянина в умовах розбудови правової держави» (державний реєстраційний № 0112U001217), а також у контексті наукового дослідження кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології НУ «Львівська політехніка» за напрямом «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (державний реєстраційний № 046U004099).

Мета і завдання дослідження. *Мета роботи* полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України та узагальнень практики його застосування, матеріалів статистики, обґрунтувати необхідність більш широкого запровадження адміністративної відповідальності за правопорушення вчинені в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, визначити її підстави та розробити відповідні рекомендації щодо вдосконалення законодавчого врегулювання адміністративної відповідальності за правопорушення у вказаній сфері. Для досягнення зазначеної мети потрібно вирішити такі *завдання*:

– здійснити аналіз історіографії питання щодо правової основи стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– виокремити адміністративно-правові засади регулювання стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– обґрунтувати доцільність дотримання національних та міжнародних вимог щодо якості продукції, стандартизації, метрології і сертифікації;

– охарактеризувати адміністративно-правові норми як один з елементів механізму правового регулювання відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– розкрити сутність та ознаки адміністративно-правових відносин, що порушуються в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– розглянути адміністративно-процесуальний статус органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– з’ясувати сутність і значення матеріальних і процесуальних основ адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та зробити пропозиції до їх вдосконалення.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, пов’язані з адміністративною відповідальністю в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Предметом дослідження адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становлять філософські (світоглядні), загальнонаукові та спеціальні методи пізнання соціальних і правових явищ, пов’язаних із застосуванням до правопорушників у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації адміністративної відповідальності. Із філософських методів використано діалектичний метод, серед загальнонаукових методів застосовувались, насамперед, історичний, логіко-семантичний, порівняльний, структурно-функціональний та метод аналізу й синтезу, а зі спеціально-юридичних методів – формально-юридичний метод. Так, застосування діалектичного та історичного методів сприяло дослідженню історіографії питання щодо стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації з урахуванням їх еволюції та діалектичного пізнання їх розвитку (підрозділ 1.1). За допомогою логіко-семантичного методу розвинуто понятійний апарат дослідження (підрозділи 1.1, 3.1, 3.2). Порівняльний метод було покладено в основу аналізу національних та міжнародних вимог щодо якості продукції, стандартизації, метрології і сертифікації (підрозділ 1.3). Використання методів аналізу та синтезу сприяло дослідженню існуючої адміністративно-правової системи регулювання відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації (підрозділи 2.1, 2.2) та з’ясуванню матеріальних і процесуальних основ адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації (розділ 3). Структурно-

функціональний метод сприяв дослідженню адміністративно-процесуального статусу суб'єктів уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та визначенню їх підвідомчості (підрозділи 2.3, 2.4). Можливості статистичного методу використані при аналізі результатів практики притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень у вказаній сфері, а соціологічного методу – під час узагальнення та аналізу результатів проведеного анкетування щодо питань адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Крім того, для встановлення змісту окремих норм права, що передбачають відповідальність за правопорушення, вчинені в у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, використовувався формально-юридичний метод. Переважно ці та інші методи наукового дослідження використовувались в їхньому взаємозв'язку.

Нормативно-правовою основою роботи стали положення Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших нормативно-правових актів України, а також законодавство деяких країн СНД та Європейського Союзу у вказаній сфері.

Емпірична база дослідження – узагальнення практики застосування чинного законодавства України, історичні матеріали та публікації в періодичних виданнях, дані проведеного анкетного опитування 400 осіб, а також статистичні матеріали щодо адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є одним з небагатьох комплексних досліджень, яке присвячено проблемам адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Аналіз вітчизняного законодавства та спеціальної літератури з тематики дослідження дав змогу сформулювати концептуальні положення щодо адміністративної відповідальності

в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, які вирізняються науковою новизною та мають важливе теоретичне і практичне значення, а саме:

уперше:

– спираючись на доктринальні дослідження в галузі адміністративного права охарактеризовано зміст адміністративно-правових норм в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– виокремлено й обґрунтовано коло суб'єктів – учасників адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– доведено необхідність здійснювати розгляд справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виключно судами;

– розкрито сутність та елементи підвідомчості розгляду про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– запропоновано до суб'єктів адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації окрім фізичних віднести також юридичних осіб із застосуванням до них передбачених законодавством заходів адміністративного впливу;

– обґрунтовано необхідність внесення змін до національного адміністративного законодавства в частині застосування терміну «адміністративне покарання» взамін терміну «адміністративне стягнення»;

удосконалено:

– зміст понять «стандартизація», «якість продукції», «метрологія» і «сертифікація» з урахуванням попередніх досліджень, законодавчих вимог та сучасних умов розвитку;

– наявні шляхи формування адміністративно-правових засад стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації як неодмінної умови розв’язання важливих соціально-економічних завдань Української держави;

набули подальшого розвитку:

– пропозиції щодо впровадження міжнародних вимог пов’язаних з якістю продукції, стандартизацією, метрологією і сертифікацією. Запропоновано створити дієвий механізм прийняття національних стандартів з урахуванням проєвропейського розвитку України;

– процесуальні процедури та стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та обґрунтовані в дисертації висновки та рекомендації можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* – для поглиблення знань про адміністративну відповідальність, а також для подальших наукових розробок актуальних проблем, пов’язаних із застосуванням адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– *правотворчості* – для вдосконалення чинного законодавства про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації (*акт впровадження від 02 жовтня 2015 р.*);

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення адміністративно-юрисдикційної діяльності органів, посадових осіб, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– *навчальному процесі* – під час проведення занять з навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Адміністративна відповідальність у сфері економіки», «Господарське право України» (*довідка про*

використання у навчальному процесі НУ «Львівська політехніка» № 67-01-256 від 12 лютого 2016 р.), а також у системі службової підготовки працівників органів державного управління (довідка ГУ НП у Львівській області № 15-08/248 від 18 вересня 2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі сформульовані в дисертаційній роботі положення та висновки обґрунтовано на основі власних досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Дисертація була обговорена та схвалена на кафедрі адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка». Низку її положень було виголошено в доповідях на науково-практичних заходах, а саме: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми державотворення та правотворення в Україні» (Львів, 17 лютого 2012 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Публічне та приватне право: шляхи вдосконалення законодавства і практики» (Харків, 9–10 березня 2012 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реалізації чинних національних та міжнародних нормативно-правових актів» (Одеса, 16–17 березня 2012 р.), I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (Львів, 25 квітня 2012 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання вдосконалення системи законодавства в умовах сьогодення» (Хмельницький, 14 грудня 2012 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток правової системи України в умовах сьогодення» (Донецьк, 16–17 лютого 2013 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (Львів, 12 червня 2013 р.), Всеукраїнській конференції молодих учених і студентів «АЕРО-2013. Повітряне і космічне право» (Київ, 22 листопада 2013 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання юридичної науки – 2014» (Львів, 25 квітня 2014 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції пам'яті д.ю.н.,

проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Л. В. Ковалю «Адміністративне право та процес України» (Запоріжжя, 6–7 березня 2015 р.), IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (Львів, 27 травня 2015 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено в 19 публікаціях, з них 7 статей у наукових виданнях, визнаних фаховими з юридичних наук (1 з яких входить до міжнародної науково-метричної бази Index Copernicus), 1 стаття у періодичному виданні іноземної держави та 11 – у збірниках тез доповідей на науково-практичних заходах.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ПРАВОВІ ОСНОВИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ І СЕРТИФІКАЦІЇ

1.1 Історіографія питання щодо правової основи стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації

Розвиток України як правової держави, що має громадянське суспільство вимагає вирішення завдань для забезпечення її економічного суверенітету та інтеграції вітчизняної економіки у світове господарство. Одним із завдань, які стоять перед Україною є розширення міжнародної торгівлі на основі підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Невід'ємною умовою всіх цих процесів є впровадження в національне законодавство у сфері якості продукції вимог міжнародних стандартів.

Вагомий внесок у розвиток стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації своїми працями здійснили такі вітчизняні та російські науковці, як С. Безверхий, В. Бойцов, А. Глічев, Ю. Дімов, Ю. Койфман, М. Круглов, В. Павлов, Г. Саранча, В. Ткаченко, С. Цюцюра, М. Шаповал та ін. Слід також відзначити, що окремим правовим аспектам стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації присвятили свої дослідження М. Кузьміна, Л. Лосюк, С. Орехов, О. Остапенко, М. Пархоменко, Л. Сопільник, однак поза науковим обігом залишились деякі питання, які потребують законодавчого вдосконалення.

Минулий і сучасний розвиток людства свідчать про потреби у збільшенні випуску продукції та товарообміну, розробці нових знарядь праці, обладнання, устаткування і технологій для випуску продукції [1, с. 160]. Але на кожному часовому етапі якість продукції повинна бути оптимальною, тобто такою, що максимально задовольняє потреби споживачів при відносно мінімальних затратах

на їх досягнення [2, с. 3]. За таких умов зросте конкурентоспроможність вітчизняної продукції і покращиться інвестиційний клімат у країні [3, с. 204].

Одним з найбільш результативних шляхів удосконалювання виробничих і торгівельних відносин, зниження витрат, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції є стандартизація [4, с. 8].

Стандартизацією людина займається з найдавніших часів. Наприклад, письменність налічує, щонайменше, 6000 років і виникла згідно останніх знахідок в Шумері чи Єгипті. Знаки, піктограми та інші форми листа можна розглядати як ранні приклади стандартизації [5, с. 18].

Розвиток стандартизації нерозривно пов'язаний з удосконаленням управління якістю виробництва, зокрема, з впровадженням систем керування якістю, систем екологічного керування та інтегрованих систем [4, с. 14].

Відомі нам історичні формації вимагали від суспільства узгодженої норми поведінки не лише серед людей, але й під час будівництва, виготовлення товарів, продукції різноманітного призначення та надання послуг для населення відповідної якості і правового змісту [6, с. 9].

Визначення терміну «стандартизація» пройшло тривалий еволюційний шлях. З поширенням науково-технічних та економічних зв'язків на національному та міжнародному рівнях відбувалося уточнення терміну «стандартизація» паралельно з розвитком самої стандартизації. На різних етапах цей термін відображав досягнутий рівень її розвитку [4, с. 45].

Поняття стандартизація охоплює надзвичайно широку сферу суспільної діяльності, що включає наукові, технічні, господарські, економічні, юридичні, естетичні, політичні аспекти тощо [7, с. 334; 8, с. 54].

Стандартизація – це діяльність, що полягає у встановленні положень для загального й багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері, результатом якої є підвищення ступеня відповідності продукції, процесів та

послуг їх функціональному призначенню, усунення бар'єрів у торгівлі й сприяння науково-технічному співробітництву [9, с. 6].

В науковій літературі, під стандартизацією розуміють встановлення та запровадження стандартів (тобто нормативно технічних документів, які встановлюють єдині обов'язкові вимоги щодо типів, розмірів, якості, норм й інших особливостей продукції та послуг) з метою впорядкування діяльності в певній галузі економічного використання ресурсів, підтримки техніки безпеки, підвищення якості продукції (процесів, робіт, послуг) [4, с. 8].

Лінгвістично-юридичне тлумачення стандартизації за своїм змістом є досить широким і містить у собі: діяльність щодо встановлення норм, правил та характеристик (вимог) з метою забезпечення безпеки продукції, робіт і послуг для оточуючого середовища, життя, здоров'я та майна; технічної та інформаційно-сумісної, а також взаємозамінної продукції; якості продукції, робіт, послуг, їх відповідності до рівня розвитку науки, техніки і технологій; єдності вимірів; економії всіх видів ресурсів; безпеки господарських об'єктів з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій; обороноздатності та мобілізації готовності країни [10, с. 654, с. 448].

У довідково-енциклопедичній літературі стандартизація (англ. *standardization* – нормалізація, еталонування) розглядається як діяльність компетентних державних та інших органів і організацій, пов'язана з розробленням, схваленням, прийняттям, впровадженням, переглядом, зміною та припиненням дії стандартів [11, с. 869].

Науковці В. Бойцов, А. Глічев вважають, що стандартизацію необхідно розглядати в трьох аспектах: як практичну діяльність, як систему управління і як науку [12, с. 10]. Відповідно, стандартизація як практична діяльність полягає в розробці, впровадженні і застосуванні нормативних документів і нагляді за виконанням вимог, правил і норм, викладених у них.

Стандартизація як частина системи управління здійснюється на основі державної системи стандартизації, яка спирається на комплекс основних стандартів в галузі технічної політики і управління якістю продукції [13, с. 87].

Стандартизація як наука виявляє, узагальнює й аналізує закономірності в галузі стандартизації, у теорії систематизації, класифікації і кодуванні об'єктів, у розвитку наукових методів, у науковому обґрунтуванні норм і вимог до об'єктів стандартизації [14, с. 14].

Н. Салухіна зазначає, що стандартизація є одним із найбільш результативних шляхів удосконалення виробничих і торговельних відносин, зниження витрат, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції. Вона встановлює правила, загальні принципи або характеристики різних видів діяльності чи її результатів (продукції, процесів, робіт, послуг), розробляючи і приймаючи доступні всім нормативні документи [4, с. 8].

В. Кислицин розглядає стандартизацію в двох аспектах, таких як:

– сукупність нормативно-технічних документів в яких вказуються прогресивні вимоги щодо виробництва продукції та які виконують функцію контролю за дотриманням цих вимог;

– це узагальнений результат науки і техніки, практичних експериментів, які спрямовані на максимальну користь для суспільства [15, с. 72–73].

Дослідження В. Кислицина можна доповнити визначенням поняття стандартизації В. Кривощокова та Ю. Морозова, яке полягає в тому, що характерною рисою стандартизації є не лише розробка нормативно-технічної документації з якості продукції, а саме її прив'язка до законодавчої регламентації того, яка саме повинна бути промислова продукція [16, с. 24–25].

М. Куйбіда трактує поняття стандартизації, як зштовхування інтересів різних сторін суспільства, а саме виробників, споживачів, торговельних правил, територіальних структур, та спільних підприємств, які керуються тим, що в процесі своєї діяльності їм потрібно опиратись на певні загальні правила та

вимоги, що дозволяють врегулювати ряд важливих питань, а особливо питань з якості промисловості продукції [17, с. 39].

К. Кошман вказує, що під стандартизацією слід розуміти ефективний засіб забезпечення якості, сумісності, взаємозамінності, уніфікації, типізації, норм безпеки й екологічних вимог, єдності характеристик і властивостей продукції, робіт, процесів і послуг [18, с. 33].

В. Топольник та М. Котляр, звертають увагу на те, що стандартизація виступає найбільш дієвим елементом наукового прогресу, що несе в собі покращення якості продукції на основі скорочення затрат на раціональне використання ресурсів підприємства щодо виготовлення того чи іншого виду продукції [19, с. 62–65].

Крім того, стандартизація зазначається як ефективний засіб впливу державних органів та органів місцевого самоврядування на підприємництво [20, с. 173].

Стандартизація є одним з найважливіших елементів сучасного механізму управління якістю продукції (робіт, послуг) [21, с. 279].

Виходячи з вище зазначеного, сутність стандартизації полягає у встановленні правил, загальних принципів та характеристик для загального і багаторазового застосування з метою захисту життя, здоров'я та майна людини, охорони довкілля та усунення загрози для національної безпеки [22, с. 32]. Стандартизація спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері, шляхом встановлення положень для загального і багаторазового застосування щодо реально існуючих чи потенційних завдань [14, с. 13].

Відповідно, метою стандартизації є створення умов для раціонального використання всіх видів національних ресурсів та відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, сприяння науково-технічному прогресу та міжнародному співробітництву, а також створення умов для усунення невиправданих технічних перешкод у міжнародній торгівлі [23, с. 67–69].

Відповідно до своєї мети стандартизація має різні завдання. А. Шапошніков вважає, що одним із найважливіших завдань стандартизації є забезпечення необхідною інформацією, яка сприятиме уніфікації облікових процедур, що дозволяє чітко налаштувати працівника на виконання певного комплексу дій [24, с. 111–112].

Характерна особливість стандартизації полягає в тому, що сфера її дії та застосування, а також рівень розвитку мають знаходитись у широкому діапазоні. Немає такої сфери діяльності людини, до якої б не була причетна стандартизація. Адже з поширенням і поглибленням пізнання, розвитком науки і техніки, удосконаленням виробництва масштаби робіт значно зростають і розширюється сфера використання принципів стандартизації [25, с. 140].

Стандартизація відіграє важливу роль в управлінні якістю продукції шляхом врахування інтересів різних суб'єктів ринку. Вона полягає у встановленні норм та вимог щодо якості, її показників, методів, засобів та контролю [26, с. 243].

За визначенням Міжнародної організації з стандартизації (ISO), стандартизація – це встановлення і застосування правил для упорядкування діяльності у певних галузях на користь і за участі всіх заінтересованих сторін, зокрема для досягнення загальної оптимальної економії при дотриманні функціональних умов і вимог техніки безпеки [27, с. 56].

Закон Російської Федерації «Про технічне регулювання» зазначає, що стандартизація – це діяльність по встановленню правил і характеристик в цілях їх добровільного багаторазового використання, спрямована на досягнення впорядкованості в сферах виробництва та обігу продукції, а також збільшення конкурентоздатності продукції, робіт чи послуг [28].

Відповідно до Закону України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 року, який втратив чинність стандартизація – діяльність, що полягає у встановленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері, результатом якої є підвищення ступеня

відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усуненню бар'єрів у торгівлі і сприянню науково-технічному співробітництву [29].

Слід зауважити, що у Законі України «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року пропонується дещо спрощене визначення поняття стандартизації. Згідно з яким, стандартизація – діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання стосовно наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [30].

На нашу думку, під стандартизацією, слід розуміти діяльність з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері шляхом встановлення правил і положень для загального і багаторазового їх застосування.

Пояснення цього визначення полягає у наступному. Стандартизація – це галузь сумісної діяльності вчених, інженерів, економістів, яка полягає перш за все у відборі із численних видів продукції (процесів, робіт, послуг) з найкращими якісними показниками і властивостями, які відповідають сучасним досягненням науки і техніки, практичному досвіду і задовольняти потреби людини та суспільства. Вона встановлює єдині, найбільш раціональні для народного господарства норми, параметри, розміри продукції (процесів, робіт, послуг), вимоги до якості та технології виготовлення, методи контролю та випробувань, правила пакування, маркування, транспортування та зберігання [4, с. 46].

Досвід розвитку економіки ряду держав свідчить про те, що досягнення ними успіхів соціально-економічного характеру стає можливим завдяки послідовній, цілеспрямованій політиці з вирішення багатьох проблем, включаючи проблему якості продукції, виконання робіт, надання послуг [31, с. 590].

Поліпшення якості продукції (процесів, робіт, послуг) – це проблема не тільки споживача чи технічна, але й економічна, соціальна та політична проблеми суспільства [32, с. 54–56].

Дослідження у сфері якості продукції проводили такі вітчизняні науковці, як А. Запорожець, О. Зверева, Т. Кагал, В. Мамутов, Е. Ольхон, Г. Осетинська, В. Опришко, Н. Писаренко, Б. Пугинський, А. Рабінович, С. Хорошайлов та ін. [33, с. 175].

Визначення змісту поняття «якість продукції» неможливе без розкриття змісту самого поняття якості.

Поняття «якість» відомо людству з дуже давніх часів. До нього звертаються при виборі предметів для задоволення різних потреб, при оцінці результатів виконання різних виробничих операцій, а також коли хочуть охарактеризувати співвідношення властивостей, що виражають суть предмета, або співвідношення предметів між собою, або співвідношення між явищами, або між предметами й явищами [34, с. 11].

Як слушно зауважує С. Орехов, якість визначає престиж держави, є основою задоволення потреб кожної людини та суспільства, найважливішою складовою конкурентоспроможності [35, с. 9].

Згідно з дослідженнями, проведеними Л. Іваненко, за підрахунками вчених радянського періоду існувало близько 300 тлумачень якості товарів (продукції), якими ця проблема не вичерпувалася й не вичерпується донині, що свідчить про неоднозначність досліджуваного поняття [36, с. 50].

Слід зауважити, що у науковій літературі є різні визначення поняття «якість»: філософське, економічне, юридичне тощо.

Прийнято вважати, що якість як філософська категорія вперше була проаналізована Аристотелем ще в III ст. до н.е. [37]. В аристотелівській логіці якість це одна з 10 категорій, на які він поділив всі речі реальності [34, с. 11].

Арістотель визначав якість як «відмінність між предметами». Слід зазначити, що при поясненні даної філософської категорії він звертав увагу на її мінливість, здатність перетворюватися на зовсім протилежне [6, с. 18].

В свою чергу у XIX ст. Гегель дав наступне філософське визначення якості: «Якість в першу чергу тотожна буттю визначеність, так що дещо перестає бути

тим, чим вона є, якщо втрачає свою якість» [38, с. 75]. Тобто, він розглядав якість як логічну категорію, вбачаючи в ній початковий ступінь пізнання речей і становлення світу [39, с. 13].

Цікавою за своїм змістом є китайська версія якості. На думку прихильників даної позиції, ієрогліф, що визначає якість, складається з двох елементів – «рівновага» і «гроші» (якість = «рівновага» + «гроші»), як висновок, якість тотожна поняттю «висококласний», «дорогий» [40].

На початку ХХ ст. філософ У. Шухарт характеризує якість з урахуванням наявних для неї об'єктивних фізичних характеристик і суб'єктивної оцінки продукції, товарів та інших речей [6, с. 18].

Японський вчений К. Усікава у 1959 році писав, що якість – це властивість, що реально задовольняє споживачів [40].

У 1979 році Дж. Джуран визначив якість як одну із ступенів для задоволення споживача згідно з існуючими стандартами [6, с. 18].

У філософському розумінні якість – сукупність властивостей товару як речі, які роблять товар таким, а не іншим. Існують не якості, а тільки речі, які мають якості [41, с. 127]. У цьому розумінні якості, якістю володіє будь-хто, навіть найбільш погана, з життєвої точки зору річ.

Варто зауважити, що існуючі різноманітні філософські тлумачення терміну якості сприяють його більш поглибленому розумінню внутрішньої визначеності предмету, ступені його вартості, цінності, придатності [6, с. 18].

Існує ще техніко-економічне поняття якості, яке охоплює тільки ті властивості товару (результату роботи, послуги), що роблять його корисним, здатним задовольняти ті потреби, заради яких його придбали [38, с. 75]. Тому в економічному розумінні якість – сукупність споживчих властивостей товару (роботи, послуги), що дозволяють використовувати його за призначенням [42, с. 30–34].

Економічне визначення якості товару розглядається у взаємозв'язку з категоріями «корисності», «потреби», «споживчої вартості». Споживча вартість

характеризується корисністю речі, а якість речі – рівнем його споживчої вартості [43]. На думку М. Хавронюка, М. Мельника, якість товару з економічної точки зору складає сукупність технічних, експлуатаційних, соціальних і інших властивостей речей, що характеризують їх необхідність і корисність для людини [44, с. 344–345].

Подібне визначення поняття якості знаходимо у Фінансово-економічному словнику, де якість продукції – це сукупність споживчих властивостей продукції щодо її безпечності, новизни, довговічності, надійності, економічності, ергономічності, естетичності, екологічності тощо, які характеризують її здатність задовольняти споживача відповідно до призначення цієї продукції [45, с. 827].

За видовою ознакою якість може розглядатись як технічна та функціональна. Технічна якість стосується матеріальної складової продукції. Функціональна якість – це якість процесу надання послуги, обслуговування, які забезпечують задоволеність встановлених або передбачуваних потреб споживача [46, с. 24].

Проблема якості продукції (товарів) була предметом і правових досліджень, адже від правильного визначення поняття «якість продукції» залежить формування відповідних вимог і правил щодо кількісних і якісних показників, яким має відповідати та чи інша продукція [47, с. 12]. Правовий аспект поняття якості товару (роботи, послуги) полягає в тому, що вимоги до якості товару (роботи, послуги) підлягають обов'язковому виконанню в силу законодавства. Критерієм якості продукції є її користь, висловлена в ступені придатності, а здатність продукції задовольняти відповідні потреби людей обумовлюється її властивостями, зокрема, надійністю, довговічністю, ефективністю, які відповідають нормативним вимогам, плановим приписам і договорам [36, с. 51].

Варто погодитись з думкою, що в правовому визначенні якості продукції мають поєднуватися економічні та правові аспекти. Тому якість можна визначити як відповідність фактичних споживчих і виробничих властивостей (безпека, новизна, довговічність, надійність, економічність, естетичність, екологічність

тощо) даної продукції, спрямованих на задоволення потреб споживача передбачених законом або договором, кількісними або якісними показниками такої продукції [48, с. 19]. Іншими словами, продукція вважається якісною, якщо її фактичні властивості відповідають показникам, передбаченим відповідними нормами закону та (або) договору [35, с. 13].

Відповідно, узагальнено якість продукції, як правило, розглядається як ступінь відповідності її техніко-економічних властивостей тим соціальним вимогам, які закріплюються в юридичних нормах. Тобто, у правових визначеннях якості продукції за основу беруться техніко-економічні властивості продукції, які забезпечують той чи інший ступінь її придатності у використанні за призначенням [43].

Слід відмітити, що юридичне поняття якості продукції не завжди співпадає з його технічним поняттям. Якість як техніко-економічна категорія не залишається незмінною в процесі розвитку виробництва, науки і техніки, воно постійно розвивається і удосконалюється [49, с. 13].

У правовому змісті поняття якості є незмінним. Воно засвідчує відповідність виробу визначеним, заздалегідь затвердженим або погодженим критеріям. Іншими словами, правова оцінка якості продукції встановлює ступінь відповідності властивостей продукції комплексів та рівню вимог, закріплених у відповідному належно оформленому документі [50, с. 90]. У свою чергу, відповідність або невідповідність передбаченим вимогам є ознакою доброякісності або недоброякісності продукції.

Деякі вчені доходять висновку, що якість продукції є певною сукупністю поживних властивостей [51, с. 211]. Зокрема, В. Опришко визначає якість продукції як правову категорію, зміст якої складає сукупність відповідних споживчих властивостей, юридично закріплених у стандартах, у технічних умовах, еталонах [52, с. 18]. М. Жітеров розглядає якість продукції як сукупність споживчих властивостей, створених у процесі виробництва за визначеними стандартами, збереження цих властивостей під час зберігання, транспортування і

реалізації [53, с. 8]. У свою чергу, В. Петріна визначає якість продукції як сукупність нормованих ознак продукції, які характеризують її токсикологічну безпеку і придатні задовольняти потреби людей в їжі [54, с. 7].

Цікавим є визначення поняття якості М. Лаврентьєвої, згідно з яким якість – це сукупність властивостей і характеристик продукції, вимоги до якої формуються на державному рівні уповноваженими на це органами з метою задоволення обумовлених або передбачених потреб [55, с. 16].

Якість визначається також як «ступінь досконалості властивостей» товару, роботи чи послуги [56, с. 191], але на жаль, не пояснюється, де починається та закінчується межа цієї досконалості. Основною умовою у таких випадках є відповідність якості товару умовам договору, а не державним стандартам [57, с. 220].

У юридичній довідково-енциклопедичній літературі, якість – сукупність корисних властивостей і характеристик продукції або послуги, якими визначається їх здатність задовольняти встановлені або передбачувані потреби споживача щодо конкретних цілей їх використання чи споживання [11, с. 1017; 58, с. 362].

Міжнародна організація стандартизації характеризує якість як сукупність характеристик об'єкта, що належить до його здатності задовольняти встановлені та передбачувані потреби споживачів [59, с. 8]. Це означає, що потреби споживачів уже не мають життєво необхідного характеру, а спрямовані на отримання різноманітних задовольень, навіть від процесу використання звичайних товарів, що вимагає від виробників постійно вдосконалювати якість продукції, освоювати виробництво нових товарів, упроваджувати технологічні зміни у виробничий процес [60, с. 27].

Відповідно до ISO 9000 (серії міжнародних стандартів, які регламентують управління якістю (менеджмент якості) на підприємствах) якість – це міра відповідності власних характеристик вимогам. Для кращого розуміння цього поняття визначення слід доповнити поясненням, що таке характеристика та

вимоги. Характеристика – це властивість (товару), яка може бути власною або присвоєною, якісною або кількісною, а вимогою називають сформульовану потребу або очікування (стосовно товару), загальнозрозумілі або обов’язкові. Очевидно, якщо ступінь відповідності характеристик до поставлених вимог (задоволеності вимог) є високим, то можна з упевненістю вести мову про високу якість і навпаки, якщо ступінь задоволеності є незначним, то якість погана [61, с. 51].

Різними за цільовим призначенням закріплення поняття якості у національному законодавстві. Так, Закон України «Про захист прав споживачів», характеризує якість товару, роботи або послуги як властивість продукції, яка відповідає вимогам, встановленим для цієї категорії продукції у нормативно-правових актах і нормативних документах, та умовам договору із споживачем [62].

На наш погляд, якість – це сукупність властивостей товару (роботи, послуги) щодо його безпечності, новизни, довговічності, надійності, економічності, ергономічності, естетичності, екологічності, юридичного закріплення у стандартах, технічних умовах, еталонах, що зумовлює його здатність задовольняти потреби споживача відповідно до призначення.

У розглянутих нами визначеннях поняття «якість» можна знайти ті особливості (ознаки), що їй притаманні. Перш за все, категорія якості нерозривно пов’язана з категорією «продукція» (товар, робота, послуга). Крім того, будь-яка продукція розглядається (оцінюється) як якісна з точки зору норм (стандартів) і споживача [34, с. 13].

Юридичну значимість поняття «якість товару (роботи, послуги)» набуває тільки в тому разі, якщо під ним розуміти сукупність властивостей, закріплених стандартами, технічними умовами, зразками (еталонами), іншими нормативно-правовими актами, а також договором [63, с. 45–46].

Все вище викладене дає підставу зробити висновок, що категорія «якість» характеризується багатоаспектністю змісту. Це дає змогу розглядати її

комплексно з урахуванням відповідних суспільних відносин, що опосередковують діяльність людей, а це виражається в установленні вимог до якості товарів (робіт, послуг), а також відповідальності за їх порушення.

Велике значення у сучасному суспільстві мають вимірювання. Вони служать не тільки основою науково-технічних знань, але мають першочергове значення для обліку матеріальних ресурсів та планування, для внутрішньої і зовнішньої торгівлі, для забезпечення якості продукції, взаємозамінності вузлів і деталей та вдосконалення технології, для забезпечення безпеки праці та інших видів людської діяльності.

У зв'язку з цим, важливе значення має проблема уніфікації методів та засобів вимірювання, що власне і визначає потребу в єдності, тобто стандартизації мір, що є підґрунтям формування метрології.

Дослідженню проблем метрології велику увагу приділяли у своїх працях такі науковці, як Р. Бичківський, П. Воробієнко, О. Грабовський, Ю. Дімов, Л. Козаченко, М. Козаченко, Л. Коломієць, Л. Лебединська, І. Ліфіц, М. Налісний, В. Поджаренко, Г. Саранча, М. Селиванов, В. Серебрін, П. Столярчук, В. Тарасова, М. Шаповал та ін. Окремі аспекти адміністративно-правового регулювання метрології були предметом наукових досліджень Л. Лосюка, С. Орехова, О. Остапенка, Л. Сопільника, проте дослідженню адміністративно-правових засад метрології належної уваги не приділялось.

Метрологія виступає важливим інструментом забезпечення якості продукції, робіт і послуг.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність», метрологія – це наука про вимірювання та їх застосування [64].

Поняття «метрологія» утворене із двох грецьких слів: «metron» – міра і «logos» – наука. Дослівний переклад – наука про міри [65, с. 6].

В енциклопедичній та словниковій літературі, під метрологією розуміють науку про вимірювання фізичних величин та способи забезпечення їх єдності й потрібної точності [11, с. 464; 66, с. 621; 67, с. 408].

І. Ліфіц розглядає метрологію як галузь знань та вид діяльності, що пов'язані з вимірюваннями [68, с. 151].

Метрологія в її сучасному розумінні – це наука про вимірювання, методи та засоби забезпечення єдності вимірювань і способи досягнення необхідної точності [14, с. 196; 65, с. 6; 69, с. 8; 70, с. 10; 71, с. 13; 72, с. 16].

Що ж стосується поняття «вимірювання», то його розглядають як відображення фізичних величин їх значеннями за допомогою експерименту та обчислень із застосуванням спеціальних технічних засобів [73].

На наш погляд, під метрологією слід розуміти науку про вимірювання чи відображення фізичних величин їх значеннями з метою забезпечення єдності вимірювань за допомогою існуючих методів і засобів.

Слід зазначити, що не потрібно ототожнювати поняття метрології та метрологічної діяльності. Метрологія, як раніше зазначалось – це наука про вимірювання, а метрологічна діяльність – діяльність, яка пов'язана із забезпеченням єдності вимірювань [64].

Сучасна метрологія поділяється на: теоретичну метрологію, законодавчу метрологію та практичну метрологію. У нашому випадку більш ґрунтовно слід розглянути сутність законодавчої метрології.

Законодавча метрологія охоплює сукупність взаємообумовлених норм, вимог і правил, спрямованих на забезпечення метрологічної єдності вимірів, що набувають правову обов'язкову силу. Це частина метрології, що підпадає під законодавчий/регуляторний контроль, тобто знаходиться під контролем відповідних органів державної влади [69, с. 9].

Автори підручника «Основи метрології та електричних вимірювань» Є. Володарський, В. Грабко, В. Кухарчук, В. Кучерук, поняття законодавчої метрології тлумачать як частину метрології, що містить положення, правила, вимоги та норми, які регламентуються і контролюються державою для забезпечення єдності вимірювань [70, с. 10].

Відповідно, предметом законодавчої метрології є встановлення обов'язкових технічних і юридичних вимог по застосуванню одиниць фізичних величин, еталонів, методів і засобів вимірювань, спрямованих на забезпечення єдності і необхідної точності вимірювань [72, с. 16].

Законодавча метрологія є засобом державного регулювання метрологічної діяльності за допомогою законів і законодавчих положень, що вводяться в практику через Державну метрологічну службу, метрологічні служби державних органів управління і юридичних осіб [69, с. 13].

Доцільно підкреслити, що метрологічні правила і норми законодавчої метрології гармонізовані з рекомендаціями і документами відповідних міжнародних організацій, що в свою чергу сприяє розвитку міжнародних економічних і торговельних зв'язків і допомагає взаєморозумінню в міжнародному метрологічному співробітництві.

Провідну роль у забезпеченні відповідності вимогам якості продукції, товарів, робіт та послуг має також і сертифікація. Вона дає можливість об'єктивно оцінити продукцію, представити споживачеві підтвердження її безпеки, забезпечити контроль за відповідністю продукції вимогам екологічної чистоти, а також підвищити її конкурентоздатність [74, с. 59].

Питання сертифікації були об'єктом дослідження в наукових працях А. Афонасова, В. Бойцова, А. Глічева, Ю. Дімова, Ю. Койфмана, В. Короткова, М. Круглова, М. Кузьміної, В. Павлова, Н. Салухіної, В. Ткаченка, С. Цюцюри, М. Шаповала, О. Язвінської та ін.

Ідея сертифікації і загальне її розуміння відомі давно. З давніх пір клеймування продукції виробником було підтвердженням високої її якості. Запевнення продавця покупцю відносно якості продукції також було однією з найдавніших і простих форм того, що зараз ми називаємо сертифікацією [2, с. 79].

Як термін з чітким визначенням слово «сертифікація» використовується порівняно недавно, проте термін «сертифікат» відомий ще з XIX ст.

Термін «сертифікат» походить від французького слова (*certificat* – засвідчую). Засвідчення, як правило має письмову форму у вигляді певного документа [75, с. 328]. В окремих випадках мова йде про процедуру підтвердження відповідності, завдяки якій незалежно від виробника (продавця, виконавця) та споживача (покупця) у письмовій формі засвідчує, що продукція (товар) відповідають встановленим вимогам [75, с. 370].

В Енциклопедичному словнику Ф. Брокгауза і І. Єфрона, виданому в 1900 р., дається кілька визначень сертифіката, одне з них: сертифікат – це посвідчення [14, с. 356].

Тлумачний словник С. Ожегова та Н. Шведової визначає поняття сертифікату як офіційне письмове посвідчення чого-небудь [76, с. 712]. У інших довідкових виданнях сертифікат (фр. *certificat*, від сер.-вік. лат. *certifico* – «посвідчую») – це письмове свідоцтво, яке посвідчує певний факт [77, с. 555]; (від лат. *certus* – «вирішую» + *facio* – «роблю») посвідчення, письмове свідоцтво; документ, що посвідчує асортимент, кількість і якість товару [58, с. 300; 78, с. 156]; посвідчення, свідоцтво, документ, що засвідчує склад, якість продукції, а також сортність, асортимент тощо і додається до товарів, що надходять у продаж [79, с. 1117]; документ, який засвідчує відповідність товару певним стандартам чи технічним умовам, його якість, вагу, походження тощо [45, с. 676]; документ, виданий у відповідності із правилами системи сертифікації для підтвердження відповідності сертифікованої продукції встановленим вимогам [80, с. 369–370].

У Великому енциклопедичному юридичному словнику за редакцією академіка Ю. Шемшученка, під сертифікатом розуміють офіційний документ (посвідчення, свідоцтво), виданий компетентним державним органом, яким засвідчено право на провадження певного роду діяльності, здійснення окремих дій чи операцій або засвідчується фактичний стан певного об'єкта і підтверджується його відповідність стандартним нормативам, технічним параметрам та іншим якісним властивостям [81, с. 810].

Часто у літературі сертифікат визначається, як документ, який засвідчує, що вироблені товари відповідають відповідному на них стандарту [9, с. 76].

На думку М. Куйбіди, сертифікат представляє собою документ, який здатен засвідчити потрібні вимоги для споживачів під час здійснення торгових операцій. Саме цей документ створений для того, щоб задовольнити ринок споживачів, які постійно висувають високі вимоги до якості та засвідчувати високу якість продукції. При постачанні того чи іншого виду продукції, її постачальник повинен пред'явити для покупця сертифікат якості, щоб запевнити його у відсутності браку, дотримання всіх технічних параметрів під час виробництва, які в подальшому будуть відображатися на експлуатації виробу [17, с. 46].

Вперше на законодавчому рівні поняття «сертифікат» було закріплено у Законі України «Про підтвердження відповідності» згідно з яким, сертифікат – документ, який підтверджує, що продукція, системи якості, системи управління якістю, системи екологічного управління, персонал відповідає встановленим вимогам конкретного стандарту чи іншого нормативного документа, визначеного законодавством [82].

Сьогодні поняття сертифікату визначено у ст. 1 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», виходячи з положень якого можна стверджувати, що сертифікат – документ, що підтверджує виконання визначених вимог, які стосуються об'єкта оцінки відповідності (конкретного матеріалу, продукції, установки, процесу, послуги, системи, особи чи органу, до яких застосовується оцінка відповідності) [83].

Варто зазначити, що визначення поняття «сертифікат» закріплено і в інших нормативно-правових актах, зокрема у Повітряному кодексі України. Відповідно до ст. 1 Повітряного кодексу України, сертифікат – документ (сертифікат, схвалення, схвальний лист тощо), який видається за результатами сертифікації і засвідчує відповідність суб'єкта або об'єкта авіаційної діяльності вимогам авіаційних правил України [84].

Ми вважаємо, що зміст поняття «сертифікат» мало найбільш правильне правове закріплення у Законі України «Про підтвердження відповідності». В даному випадку всі складові елементи поняття «сертифікат» характеризували його назву та застосування у різних сферах людської життєдіяльності.

На сторінках юридичної літератури також виділяють декілька видів сертифікатів: сертифікат відповідності; сертифікат походження; сертифікат виробництва; сертифікат якості; технологічний сертифікат [85, с. 104–105], кожний із яких має власне призначення, межі застосування та порядок отримання. Наприклад, у торгівлі використовується сертифікат якості, що засвідчує якість товару і видається уповноваженим державним органом. Сертифікат походження – це документ, що видається компетентним митним органом країни-експортера і вказує, з якої країни експортується товар. Сертифікат ваги – документ, що підтверджує вагу конкретного товару. Сертифікат виробництва – документ, який підтверджує, що виробництво відповідає встановленим вимогам, а саме засвідчує наявність відповідного обладнання, спеціалістів для виконання тих чи інших виробничих завдань. Технологічний сертифікат засвідчує безпеку застосованих у виробництві технологій і те, що вони відповідають умовам безпеки для життя, здоров'я і довкілля [86, с. 2].

Що ж стосується поняття сертифікації, то в перекладі з латині сертифікація означає «зроблено вірно». Для того щоб переконатися в тім, що продукт «зроблений вірно», треба знати, яким вимогам він повинний відповідати і у який спосіб можливо одержати достовірні докази цієї відповідності. Загальновизнаним способом такого доказу служить сертифікація відповідності [69, с. 101].

Термін «сертифікація» можна пояснити як гарантію споживачеві в тому, що виріб відповідає певним вимогам та володіє заданою якістю [74, с. 60].

Сертифікація – визнаний у світі спосіб незалежної оцінки відповідності продукції, процесів і послуг встановленим вимогам [87, с. 77].

У довідково-енциклопедичній літературі сертифікація розглядається як: 1) підтвердження відповідності якісних характеристик тому рівню, який

вимагається стандартом якості [88, с. 570]; 2) система заходів і дій, які підтверджують відповідність фактичних характеристик продукції вимогам міжнародних стандартів, рекомендацій та інших документів, чинних на світовому ринку чи в окремій країні; 3) процедура, згідно з якою уповноважений орган документально засвідчує відповідність продукції, фахівців, систем якості, систем управління тощо законодавчо установленим вимогам [45, с. 679]; 4) комплекс дій, виконуючи які, уповноважений державний орган перевіряє і засвідчує відповідність будь-якої продукції вимогам нормативних документів [58, с. 300]; 5) процедура, за допомогою якої третя сторона письмово посвідчує, що продукція або послуга відповідає встановленим вимогам [89, с. 156].

Коллективом авторів Великого енциклопедичного юридичного словника термін «сертифікація» розглядається у широкому та вузькому значеннях. Сертифікація як діяльність державних компетентних органів, організацій, установ та їх посадових осіб, яка пов'язана з видачою і отриманням юридичною або фізичною особою відповідного сертифіката відображає широке значення. У вузькому значенні сертифікація – це підтвердження відповідності якісних характеристик продукції визначеним вимогам (нормативам) або рівню, встановленому стандартами [81, с. 810].

Т. Кравцова зазначає, що сертифікація – це діяльність щодо підтвердження відповідності продукції встановленим вимогам [90, с. 47].

В. Щербина наголошує на тому, що сертифікація – це підтвердження відповідності якості продукції та послуг вимогам стандартів, здійснюється з метою запобігання наданню послуг та реалізації продукції, небезпечних для життя, здоров'я та майна громадян і довкілля, сприяння споживачеві в виборі продукції, створення умов для участі суб'єктів господарювання в міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі [91, с. 37].

На думку А. Болотнікова сертифікація продукції – є комплексом процедурних заходів, які повинні здійснюватися послідовно та систематично,

опираючись на власні правила, управлінням і мають на меті підтвердження відповідності одиниць продукції визначеним вимогам та технічним умовам, які зазначені в стандартах. Дані процедури покликані гарантувати якісні параметри продукції шляхом контрольних випробувань та для їх підтвердження надавати сертифікат [9, с. 76].

В. Топольник та В. Котляр, як доповнення стверджують, що беручи до уваги те, що сертифікація здійснюється за визначеними процедурними правилами і являється єдиним достовірним доказом відповідності продукції якісним параметрам [19, с. 101].

М. Шаповал зазначає, що на сьогодні сертифікація продукції являється одним з найважливіших механізмів управління якістю продукції, який виходячи з об'єктивної оцінки третьої сторони може надати для споживача не тільки підтвердження про її придатність та якість, а і безпеку, екологічність та конкурентоздатність [2, с. 79].

Аналізуючи різні наукові підходи до розуміння поняття сертифікації, Л. Лосюк пропонує розглядати її як дію, що підтверджує за допомогою знака або сертифіката відповідність виробу вимогам, певним стандартам чи технічним умовам. За допомогою сертифікації уповноважені особи надають письмову гарантію, що продукція, товари чи послуги відповідають заданим вимогам [86, с. 2].

Відповідно до визначення Міжнародної організації з стандартизації сертифікація відповідності є дією, що засвідчує за допомогою сертифіката відповідності або знака відповідності, що виріб (або послуга) відповідає певному стандарту або іншому нормативно-технічному документу [92, с. 596].

За визначенням, прийнятим Європейським економічним комітетом ООН, під сертифікацією розуміють дію, що провадиться за допомогою сертифіката чи знака відповідності з метою підтвердження того, що виріб або послуга відповідають певним стандартам чи технічним умовам [93, с. 258–259].

Отже, виходячи з визначень міжнародних організацій, сертифікація – визнаний у світі спосіб незалежної оцінки відповідності продукції, процесів і послуг встановленим вимогам [4, с. 132].

Адміністративним законодавством України сертифікація визнається одним із засобів безпосереднього адміністративного впливу на підприємницьку діяльність шляхом встановлення та застосування державними органами правил, спрямованих на забезпечення належних умов господарської діяльності фізичних та юридичних осіб [86, с. 1].

У Законі України «Про підтвердження відповідності» сертифікація розглядалась як процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління, персоналу встановленим законодавством вимогам [82].

Виходячи з положень ст. 1 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», сертифікація – це підтвердження відповідності третьою стороною (особою, яка є незалежною від особи, що надає об'єкт оцінки відповідності, та від особи, що заінтересована в такому об'єкті як споживач чи користувач), яке стосується продукції, процесів, послуг, систем або персоналу [83].

Слід зазначити, що майже аналогічне визначення наводиться і в Настановах ISO (1991 р.), де вказується, що сертифікація належить до однієї з процедур підтвердження відповідності продукції заданим вимогам і визначається як «процедура за допомогою якої третя сторона письмово завіряє (сертифікатом відповідності), що продукція, процес чи послуга відповідає заданим вимогам» [94, с. 71].

Згідно ДСТУ 3410-96, *сертифікація* – процедура, за допомогою якої третя сторона дає письмову гарантію, що продукція, процес або послуга відповідає заданим вимогам. Сертифікація передбачає підтвердження третьою стороною

показників, характеристик і властивостей продукції, процесів і послуг на основі випробувань, атестації виробництва і сертифікації систем якості [69, с. 127].

До порівняння, у законі Російської Федерації «Про технічне регулювання» термін сертифікація розглядається, як форма здійснюваного органом з сертифікації підтвердження відповідності об'єктів вимогам технічних регламентів, положенням стандартів, зводів правил або умовам договорів [28].

Відповідно до ст. 13 Декрету Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» сертифікація продукції в державній системі сертифікації поділяється на обов'язкову й добровільну [95].

Обов'язкова сертифікація передбачає відповідність обов'язковим вимогам нормативних документів виготовленої продукції, а також перевірку та випробування її для визначення наявних характеристик з подальшим технічним наглядом [6, с. 47]. Вона здійснюється в межах державної системи управління суб'єктами господарювання з метою визначення відповідності продукції вимогам стандартів. Обов'язкова сертифікація продукції проводиться на її безпечність та екологічність з метою виходу на міжнародний ринок.

Варто зазначити, що на початок 1999 р. в Україні обов'язкової сертифікації підлягали 32 групи продукції. Проте починаючи з 2002 р. кількість груп перевищила 70 видів продукції, у тому числі й деякі види послуг [25, с. 142]. Із 2011 р. перелік товарів, які підлягають обов'язковій сертифікації, скорочено до мінімуму (залишено лише товари дитячого асортименту) [96, с. 5].

Відтак у 2015 р. внесено зміни у перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації. Тому тепер обов'язковій сертифікації підлягають: засоби спеціального захисту, охоронного призначення, протипожежного призначення, тютюнові вироби, нафтопродукти, будівельні матеріали, вироби та конструкції, радіаційна техніка, зброя вогнепальна мисливська та спортивна, зброя холодна, конструктивно схожі зі зброєю вироби для розваг та відпочинку, а також електричний транспорт [97]. Проте це не означає, що споживач, який хоче

придбати якісний товар, не повинен поцікавитися, чи є сертифікати відповідності на відповідну продукцію [96, с. 5].

Добровільна сертифікація може проводитись з ініціативи виробника, продавця, споживача, державних органів, громадських організацій з метою перевірки відповідності продукції до існуючих стандартів [6, с. 48]. Без добровільної сертифікації продукція реалізується, зазвичай, за цінами, у кілька разів нижчими від світових. Тому вона підтверджуючи високу якість продукції, є необхідною умовою зміцнення ринкової позиції підприємств.

Сертифікація продукції здійснюється призначеними на те органами з сертифікації – підприємствами, установами і організаціями з метою:

- запобігання реалізації продукції, небезпечної для життя, здоров'я та майна громадян і навколишнього природного середовища;
- сприяння споживачеві в компетентному виборі продукції;
- створення умов для участі суб'єктів підприємницької діяльності в міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі [95].

Враховуючи вище наведене, на нашу думку, сертифікацією в широкому розумінні є процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції на основі існуючих систем якості, з дотриманням встановлених законодавством вимог, що сприяють запобіганню небезпечних для життя, здоров'я та майна громадян і довкілля надзвичайних подій техногенного змісту.

Як стверджують науковці, сертифікаційна діяльність є обов'язковою частиною обґрунтування можливості здійснення підприємницької діяльності і тим самим охоплюється поняттям її легалізації. Сертифікація спрямована на забезпечення прав споживачів та підтримання авторитету національного товаровиробника на ринках товарів, послуг та робіт [98, с. 124].

У свою чергу, сертифікаційна діяльність полягає у проведенні експертизи та підтвердженні сертифікаційним органом характеристик та якостей продукції,

послуг та процесів; атестації виробництва на підприємствах, які виробляють продукцію, надають послуги, виконують роботи та здійснюють технологічні процеси [99, с. 536].

Разом з цим, сертифікація продукції є одним із шляхів забезпечення високої якості продукції, підвищення наукового і торговельно-економічного співробітництва між країнами, зміцнення довіри між ними [14, с. 354].

Підсумовуючи вищезазначене, можемо констатувати, що сертифікація – це один із ефективних методів, який широко застосовується у світовій практиці і дозволяє на основі дослідження продукції в спеціалізованих лабораторіях (центрах) забезпечити захист прав споживачів, давши йому достовірну та об'єктивну інформацію про властивості продукції, її характеристику й відповідність стандартам.

1.2 Адміністративно-правові основи регулювання стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації

Важливе місце в системі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації посідає правове забезпечення. За допомогою правових засобів здійснюється вплив на суспільні відносини, які пов'язані зі стандартизацією, якістю продукції, метрологією і сертифікацією товарів, робіт та послуг. Правове забезпечення у вказаній галузі є однією із функцій державної системи управління якістю товарів, робіт та послуг.

Як відомо, правове забезпечення включає такі види діяльності: правове регулювання; правозастосовну діяльність; правоохоронну діяльність.

Правове регулювання – це здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони й розвитку, а також вплив на поведінку та свідомість громадян шляхом проголошення їх прав та обов'язків, затвердження певних правових актів тощо [58, с. 251].

Роль правового регулювання в цьому аспекті виявляється в закріпленні у правових нормах певних технічних вимог та забезпеченні правовими засобами їх додержання при виготовленні й обігу продукції [100].

Проблеми адміністративно-правового регулювання розглядалися у працях В. Авер'янова, Д. Бахраха, Ю. Битяка, Л. Грицаєнка, Є. Кубка, А. Ластовецького, О. Остапенка, Л. Попова, В. Ткаченка, Л. Шестак тощо. Проте у сучасній правовій науці відсутні комплексні дослідження щодо адміністративно-правових засад (основ) стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Висвітлення розуміння поняття «правові основи», запропоноване К. Струсем, згідно з яким до його елементів відносять: прогресивні моделі соціального розвитку суспільних відносин; закріплення системи нормативно-правових актів, що регламентують відповідні відносини; визначення керівних начал, ідей, на які слід орієнтуватися при побудові механізму правового регулювання; відображення прогнозованого результату правового впливу [101, с. 84].

Одночасно, правові основи можуть бути представлені як ідеально-матеріальний феномен психосоціокультурної дійсності, виражений у змісті правових норм, актів, які упорядковують відносини, особливість конструювання і вираження яких визначається не одним правовим текстом, а всією сукупністю текстів даної культури (інтертекстом), інтерпретація яких легітимізує і конкретизує правові можливості та обов'язки суб'єктів [102, с. 13].

Головним елементом адміністративно-правової основи стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є національне законодавство про стандартизацію, якість продукції, метрологію і сертифікацію.

Законодавство у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації являє собою сукупність нормативних актів і окремих норм, які забезпечують належне правове регулювання якості продукції, робіт, послуг, а також захист прав споживачів. Ці нормативні акти і норми відносяться до різних галузей права: адміністративного, цивільного, трудового, кримінального та

господарського. За їх допомогою закріплюється компетенція органів управління та виробництва в сфері якості [103, с. 84]. Центральне місце у цій системі займає законодавство про стандартизацію.

Основними завданнями законодавства в галузі стандартизації є:

– регулювання діяльності державних органів, підприємств, організацій різних форм власності та громадян з розробки, виробництва, реалізації і використання продукції;

– установлення прав, обов'язків і відповідальності усіх учасників суспільного виробництва з метою найбільш повного задоволення потреб людей, трудових колективів і всього суспільства в продукції високої якості, яка відповідає вимогам безпеки життя і здоров'я людей та збереженню навколишнього середовища [104, с. 140].

Нормативні акти про стандартизацію визначають загальні принципи стандартизації в Україні; систему нормативних документів по стандартизації у нашій державі, систему органів, які здійснюють стандартизацію, їх компетенцію, порядок розроблення, погодження, затвердження, оформлення, реєстрації, обліку, зберігання і прийняття стандартів, а також відповідальність за їх порушення [103, с. 85].

Відповідно до частини другої ст. 92 Конституції України порядок встановлення державних стандартів визначається виключно законами України [105].

Якщо аналізувати віхи розвитку української стандартизації, то можна з певністю стверджувати, що правові засади вітчизняної стандартизації закладено у 1993 році Декретом Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» від 10 травня 1993 року [95].

Наступним кроком удосконалення правової основи стандартизації став Закон України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 року [29]. З прийняттям цього закону розпочалась активна перебудова національної стандартизації відповідно до принципів, прийнятих у розвинених країнах світу з ринковою

економікою, хоча вади колишньої системи значною мірою залишаються невикоріненими і досі [4, с. 40].

Слід зазначити, що інтеграція вітчизняного комплексу законодавства у вказаній сфері до умов європейських стандартів [106, с. 185] потребує концептуально нових підходів на основі детального аналізу досвіду зарубіжних країн у сфері підвищення якості, а також врахування вимог стандартів, принципів і норм, вироблених світовою спільнотою [107, с. 5].

Саме тому у вказаному вище законі, відповідно до практики європейського законодавства (директив ЄС), акцент було зроблено на добровільності застосування стандартів та розмежування положень стандартів і законодавчих нормативно-правових актів (технічних регламентів). Відтак, національні стандарти України покликані на добровільних засадах забезпечити підвищення конкурентоспроможності та безпечності продукції, робіт і послуг, а як гармонізовані бути доказовою базою дотримання обов'язкових вимог технічних регламентів, тобто реалізовувати «презумпцію відповідності» основним (суттєвим) вимогам технічних регламентів, що їх стосуються [4, с. 40–41].

Про «технічний регламент з підтвердження відповідності» мова йшла у Законі України «Про підтвердження відповідності» від 17 травня 2001 року, згідно з яким йому було надано статус урядового нормативно-правового акту. Відтак, у даному законі, наголошувалось, що технічний регламент має містити: опис видів продукції, що підлягає обов'язковому підтвердженню відповідності; вимоги до такої продукції, які мають убезпечувати людей, тварин, рослини, майно і довкілля; процедури підтвердження відповідності таким вимогам [82].

У 2002 році в Указі Президента України «Про Державний комітет України і питань технічного регулювання та споживчої політики» від 1 жовтня 2002 року № 887/2002 запроваджено (хоч і без конкретизації його змісту) нове поняття «технічне регулювання». Пізніше Постановою Кабінету Міністрів України «Про делегування Держспоживстандарту повноважень на затвердження нормативно-правових актів» від 26 грудня 2003 року № 2020 Держспоживстандарту було

доручено затвердження технічних регламентів, що суттєво знижувало рівень таких документів [4, с. 41].

У 2005 р. наявні засади було доповнено Законом України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 1 грудня 2005 року (пізніше Закон «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності») [108], в якому нарешті було визначено поняття «технічне регулювання».

Постановою Кабінету Міністрів України «Про делегування Держспоживстандарту повноважень на затвердження нормативно-правових актів» від 26 грудня 2003 року № 2020 встановлювалось нове визначення технічного регламенту, яке позбавляло легітимності доручення, а також підкреслювалась необхідність оприлюднення проектів нормативних документів та технічних регламентів, що створить можливість вільного обговорення їх заінтересованими сторонами. Постанова закріпила викладення нормативних документів та технічних регламентів лише національною мовою, і лише у разі потреби додатково названо мови міжнародних та регіональних організацій. Було узаконено вимоги враховувати конкретні ризики для споживачів, довкілля та природних ресурсів, що спричиняють дійсну потребу прийняття технічних регламентів, та встановлювати процедури оцінки відповідності, які досі (у сфері давно запровадженої сертифікації) залишаються ігнорованими [4, с. 41].

Завершення формування законодавства України у сфері стандартизації відбулось 5 червня 2014 року з прийняттям нового Закону України «Про стандартизацію» [30].

На сьогодні, законодавство в галузі стандартизації поділено на дві групи:

- 1) нормативні акти, спеціально видані з питань стандартизації, які визначають політику держави в галузі управління якістю;
- 2) правові норми щодо якості продукції, які містяться в нормативних актах з широкого кола питань [109, с. 149].

До першої групи належать нормативні акти, які є правовою базою проведення робіт зі стандартизації в Україні, а саме: Господарський кодекс

України [110], Закони України: «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року [30]; «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15 січня 2015 року [83]; «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17 травня 2001 року [111]; «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 5 червня 2014 року [64]; «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 2 грудня 2010 року [112]; Декрет Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» від 10 травня 1993 року [95] та ін.

До нормативних актів другої групи належать правові норми і нормативні акти, що регулюють відносини щодо якості товарів та послуг, а саме: закони України «Про захист прав споживачів» від 15 грудня 1993 року [62]; «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року [113]; «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 року [114]; «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» від 31 травня 2007 року [115]; «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року [116]; «Про ветеринарну медицину» від 25 червня 1992 року [117]; «Про екологічну експертизу» від 9 лютого 1995 року [118] та інші. Порушення чинного законодавства цих законів може бути встановлено шляхом проведення екологічної експертизи згідно із законом України «Про екологічну експертизу».

Адміністративно-правові норми Закону України «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року встановлюють правові та організаційні засади стандартизації в Україні, що спрямовані на забезпечення формування та реалізації державної політики у регулюванні відносин, пов'язаних з діяльністю у сфері стандартизації та застосуванням її результатів відповідній сфері [30].

Ще одним нормативно-правовим актом, який займає провідне місце у регулюванні відносин стандартизації є Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15 січня 2015 року. Цей Закон визначає правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування технічних

регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності, а також здійснення добровільної оцінки відповідності [83].

Закріплені у цих законах принципи державної політики у сфері стандартизації передбачають:

1) забезпечення участі фізичних і юридичних осіб у розробленні національних стандартів та кодексів ustalеної практики;

2) відкритість та прозорість процедур розроблення і прийняття національних стандартів та кодексів ustalеної практики з урахуванням інтересів усіх заінтересованих сторін;

3) неупереджене прийняття національних стандартів та кодексів ustalеної практики на засадах консенсусу;

4) добровільне застосування національних стандартів та кодексів ustalеної практики, якщо інше не передбачено нормативно-правовими актами;

5) відповідність національних стандартів та кодексів ustalеної практики законодавству;

6) адаптацію до сучасних досягнень науки і техніки, сприяння впровадженню інновацій та підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників;

7) доступність національних стандартів та кодексів ustalеної практики, а також інформації про них для користувачів;

8) пріоритетність прийняття в Україні міжнародних і регіональних стандартів та кодексів ustalеної практики як національних;

9) дотримання міжнародних та регіональних правил і процедур стандартизації;

10) участь в міжнародній та регіональній стандартизації;

11) прийняття і дотримання суб'єктами стандартизації Кодексу добросовісної практики з розробки, прийняття та застосування стандартів відповідно до Угоди Світової організації торгівлі про технічні бар'єри у торгівлі [119], що є додатком

до Марракеської Угоди про заснування Світової організації торгівлі [120] від 15 квітня 1994 року [30].

Систему законодавства у сфері якості продукції складають: Конституція України [105], Цивільний [121] та Господарський кодекси [110], Закони України: «Про захист прав споживачів» від 15 грудня 1993 року [62]; «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 року [114]; «Про загальну безпечність нехарчової продукції» від 2 грудня 2010 року [122]; «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року [30]; «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15 січня 2015 року [83]; «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17 травня 2001 року [111]; «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 5 червня 2014 року [63]; «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 2 грудня 2010 року [112]; «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» від 14 січня 2000 року [123]; «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року [113] та ін.

Згідно ст. 50 Конституції України, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її порушення. Така інформація ніким не може бути засекречена [105].

Стаття 673 Цивільного кодексу України встановлює, що продавець зобов'язаний передати споживачеві товар, якість якого відповідає умовам договору, а якщо в договорі якість товару не обумовлена – меті з якою товар такого роду звичайно використовується, а якщо ж для товару передбачені спеціальні вимоги – необхідно передати товар, що відповідає таким вимогам [121].

Вимоги щодо якості товарів передбачені і у ст. 268 Господарського кодексу України, яка зазначає, що якість товарів, повинна відповідати стандартам,

технічним умовам, іншій технічній документації, яка встановлює вимоги до їх якості, або зразкам (еталонам), якщо сторони не визначають у договорі більш високі вимоги до якості товарів [110].

Проголошення Конституцією України права громадян на якість харчових продуктів і предметів побуту, зобов'язує державу та органи місцевого самоврядування створити організаційно-правові, соціально-економічні та примусово-владні гарантії цього права [38, с. 74]. Саме тому, для забезпечення цих положень Конституції України питання виготовлення продукції відповідної якості захист прав споживачів регламентується такими законодавчими актами: Законом України «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року [30]; Законом України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17 травня 2001 року [111]; Законом України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 5 червня 2014 року [64]; Законом України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 року [114]; Законом України: «Про захист прав споживачів» від 15 грудня 1993 року [62].

Якщо перші чотири законів регламентують правила і норми виготовлення продукції згідно вимог споживачів та контроль її якості, то останній регулює відносини між споживачами продукції і виробниками, виконавцями, продавцями в умовах різних форм власності, встановлює права споживачів та визначає механізм реалізації державного захисту їх прав [6, с. 27].

Закон України «Про захист прав споживачів» регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів [62].

Важливу роль у системі законодавства про якість відіграє Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». Він регулює відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку

харчових продуктів та споживачами харчових продуктів і визначає порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться (пересилаються) на митну територію України та/або вивозяться (пересилаються) з неї. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», держава забезпечує безпечність та якість харчових продуктів з метою захисту життя, здоров'я та інтересів споживачів [114].

Завдання контролю за дотриманням якості продукції передбачається також Законом України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції». Цей Закон встановлює правові та організаційні засади вилучення з обігу, переробки, утилізації, знищення або подальшого використання неякісної та небезпечної продукції з метою недопущення негативного впливу такої продукції на життя, здоров'я людини, майно і довкілля [123].

Спеціальними нормативними актами у сфері управління якістю є нормативні акти Держстандарту України, Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів та національного органу стандартизації державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості», які регламентують важливі питання розробки, впровадження і функціонування систем управління якістю продукції, проведення правової експертизи нормативних документів [104, с. 141].

Забезпечення якості продукції неможливе без встановлення єдності величин, якими вимірюються різні параметри, а також вимог до таких вимірів, їх перевірки, вивченням яких займається метрологія.

Щодо правових основ метрології, то в Україні правові основи метрології вперше були встановлені Декретом Кабінету Міністрів України «Про забезпечення єдності вимірювань» від 26 квітня 1993 року. Він регулював відносини суб'єктів різних організаційно-правових форм та видів діяльності, що діяли на території України, та органів державного управління з питань

забезпечення єдності вимірювання, пов'язаних з виготовленням, випуском, експлуатацією, ремонтом, продажом та імпортом засобів вимірювання [31, с. 599].

Наступним кроком законодавчого регулювання у цій сфері було прийняття Верховною Радою України 11 лютого 1998 року Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність». Вказаний закон визначав правові основи забезпечення єдності вимірювань в Україні, регулював відносини у сфері метрологічної діяльності та спрямований на захист громадян і національної економіки від наслідків недостовірних результатів вимірювань. Закон регулював відносини, що виникають у процесі здійснення метрологічної діяльності, і поширювався на центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства (їх об'єднання), установи і організації незалежно від форм власності та виду діяльності, що діють на території України, на фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності і виробників (експортерів) іноземних держав, що ввозять засоби вимірювальної техніки на територію України [73].

Варто зауважити, що 5 червня 2014 року Верховна Рада прийняла новий Закон «Про метрологію та метрологічну діяльність», який регулює відносини, що виникають в процесі провадження метрологічної діяльності [64]. Новий закон розмежує регуляторні, наглядові та господарські функції у сфері метрології; розширює застосування механізмів акредитації; передбачає створення державної метрологічної інспекції; вводить адміністративну відповідальність за порушення умов і правил проведення повірки засобів вимірювальної техніки та уточнює назви документів дозвільного характеру.

Таким чином, нормативно-правовою основою метрологічного забезпечення в Україні на сьогодні є: Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність», інші закони, постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента України тощо.

Питання сертифікації продукції в Україні регулюються численними законами, декретами і постановами Кабінету Міністрів України, указами Президента України та іншими нормативними актами.

Законодавча база сертифікації незалежної України бере свій початок із Закону України 1991 р. «Про захист прав споживачів». Цей Закон визначає загальні правові, економічні і соціальні основи захисту прав громадян – споживачів продукції (товарів, робіт, послуг) [62].

Слід звернути увагу на те, що центральне місце у системі нормативно-правових актів в галузі сертифікації займає Декрет Кабінету Міністрів № 46–93 від 10 травня 1993 року «Про стандартизацію і сертифікацію». Він визначає загальні правила сертифікації продукції, робіт і послуг в Україні, органів, які здійснюють сертифікацію, їх компетенцію, систему нагляду за дотриманням правил сертифікації, відповідальність за їх порушення [95]. На його основі були розроблені перші нормативні документи системи сертифікації УкрСЕПРО.

Докорінне реформування у сфері сертифікації відбулось з прийняттям закону України «Про підтвердження відповідності». Вказаний закон передбачав модульний підхід підтвердження відповідності продукції встановленим вимогам щодо її безпеки, у тому числі через декларацію виробника, що значно спрощувало та зменшувало вартість проведення обов'язкових процедур [100].

Закон України «Про підтвердження відповідності» визначав правові та організаційні засади підтвердження відповідності продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління, персоналу та був спрямований на забезпечення єдиної державної технічної політики у сфері підтвердження відповідності. Цей Закон регулював відносини, що виникають у процесі підтвердження відповідності продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління, персоналу вимогам, встановленим законодавством України, і поширювався на виробників та постачальників продукції незалежно від форми власності і видів діяльності, на органи з сертифікації, випробувальні лабораторії, а також відповідні державні органи [82].

Правову базу сертифікації сьогодні складають нормативно-правові акти загального та спеціального характеру, у яких визначені вимоги до якості і безпеки продукції, процесів або послуг. Це насамперед закони України: «Про акредитацію

органів з оцінки відповідності» від 17 травня 2001 року [111]; «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15 січня 2015 року [83]; «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 року [114]; «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року [113]; «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року [124], «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року [125]; «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року [30]; Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 5 червня 2014 року [64] тощо.

Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» визначає правові, організаційні та економічні засади акредитації органів з оцінки відповідності в Україні. Він регулює відносини, пов'язані з акредитацією національним органом України з акредитації органів з оцінки відповідності, у тому числі іноземних органів з оцінки відповідності, та поширюється на органи виконавчої влади, національний орган України з акредитації та органи з оцінки відповідності незалежно від форми власності [111].

Важливе значення для визначення правових та організаційних засад розроблення і застосування технічних регламентів та процедур оцінки відповідності має Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [126, с. 53]. Цей закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з розробленням та прийняттям технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності, їх застосуванням до продукції, яка вводиться в обіг, надається на ринку або вводиться в експлуатацію в Україні, а також здійсненням добровільної оцінки відповідності [83].

Відповідальність за порушення законодавства в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації визначається Кодексом України про адміністративні правопорушення [127] та Кримінальним кодексом [128].

Окремі аспекти стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації регламентовано *постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів*

України («Про заходи щодо поетапного впровадження в Україні вимог директив Європейського Союзу, санітарних, екологічних, ветеринарних, фітосанітарних норм та міжнародних і європейських стандартів» від 19 березня 1997 року № 244 [129]; «Про затвердження Державної програми розвитку еталонної бази на 2011–2015 роки» від 22 грудня 2010 року № 1165 [130]; «Про затвердження Державної програми стандартизації на 2006–2010 роки» від 1 березня 2006 року № 229 [131]; «Про схвалення Концепції розвитку технічного регулювання та споживчої політики на 2006–2010 роки» від 11 травня 2006 року № 267-р [132]; «Про затвердження Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції, процесів та послуг» від 17 серпня 2002 р. № 447-р) [133]; «Про Державну програму розвитку державної системи сертифікації продукції на 1996–1997 роки» від 20 жовтня 1995 року № 849 [134]; «Про затвердження Порядку митного оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України та підлягають обов'язковій сертифікації в Україні» від 14 травня 2008 року № 446 [135]; «Про схвалення Стратегії розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року» від 19 серпня 2015 року № 844-р [136]; «Про визначення сфер діяльності, в яких центральні органи виконавчої влади здійснюють функції технічного регулювання» від 16 грудня 2015 року № 1057 [137]; «Про затвердження Правил розроблення проектів технічних регламентів, що затверджуються Кабінетом Міністрів України, на основі актів законодавства Європейського Союзу» від 18 червня 2012 року № 708 [138]; «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки» від 29 квітня 2015 року № 265 [139]; «Про затвердження Порядку видачі або відмови у видачі рішення про призначення, його переоформлення та видачі його дублікату, розширення та обмеження сфери призначення, тимчасового припинення і поновлення дії рішення про призначення та анулювання такого рішення» від 27 січня 2016 року № 96 [140] та ін.), а також **указами Президента України** («Про Положення про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів» від

13 квітня 2011 року № 465/2011 [141]; «Про вдосконалення державного контролю за якістю та безпекою продуктів харчування, лікарських засобів та виробів медичного призначення» 1 лютого 1999 року № 109/99 [142]; «Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції» від 23 лютого 2001 року № 113/2001 [143]; «Про заходи щодо вдосконалення діяльності у сфері технічного регулювання та споживчої політики» від 13 липня 2005 року № 1105/2005 [144] та ін.).

Аналіз адміністративно-правових основ регулювання стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, свідчить про те, що таке регулювання здійснюється через усю систему представницьких та виконавчих органів державної влади на основі конституційного принципу розподілу компетенцій законодавчої та виконавчої гілок влади [145, с. 26].

Отже, національне законодавство у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації регулює відносини, пов'язані з розробленням, прийняттям, застосуванням та виконанням вимог (обов'язкових і на добровільній основі) до продукції, процесів виробництва, робіт, послуг тощо, зі здійсненням процедур оцінювання відповідності та метрологічною діяльністю, відіграє важливу роль у здійсненні економічної політики держави з метою підтримки вітчизняного товаровиробника, захисту прав споживачів, забезпечення населення якісними безпечними товарами, охорони навколишнього природного середовища тощо.

Воно становить міцну нормативну базу на всіх рівнях управління народним господарством, проте нормативні акти, що складають його основу ще не повною мірою відповідають суспільним вимогам. Саме тому, вдосконалення правових основ стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є неодмінною умовою для успішного розв'язання важливих соціально-економічних завдань.

1.3 Національні та міжнародні вимоги до якості продукції, стандартизації, метрології і сертифікації

В умовах розвитку міжнародної торгівлі і споріднених видів діяльності, успіх окремих галузей економіки на зовнішньому і внутрішньому ринках повністю залежить від того, наскільки їх продукція або послуги відповідають вимогам якості.

У словниковій літературі під вимогою розуміють: побажання, прохання, висловлене так, що не припускає заперечень; норми, правила, яким хто-, що-небудь повинні підлягати; потреби, запити, які хто-, що-небудь має або ставить до когось, чогось [146, с. 434].

Національні та міжнародні вимоги до якості продукції, стандартизації, метрології і сертифікації закріплені в нормативних документах.

У свою чергу нормативний документ – документ, що встановлює правила, загальні принципи чи характеристики щодо різних видів діяльності або їх результатів [108]. Через нормативні документи стандартизація впливає на сфери трудової діяльності людини, на розвиток народного господарства країни, прискорення науково-технічного прогресу, економію та раціональне використання сировини, матеріалів, енергетичних ресурсів, підвищення якості продукції (процесів, робіт, послуг). Нормативні документи розробляються на об'єкти стандартизації, які обов'язкові для використання в певних галузях діяльності, і встановленому порядку і затверджуються компетентними органами [4, с. 46].

Нормативні документи бувають:

– обов'язковими – тобто такими, застосування яких – обов'язкове за вимог основного закону чи неодмінного посилання у регламенті. Це стандарти безпеки праці, охорони довкілля, ресурсозбереженням, технічної спільності та взаємозамінності виробів. Такі стандарти затверджуються Урядом, або за його дорученням, державними органами і їм надається статус державних документів;

– необов’язковими для виконання (рекомендованими) – такими, дія яких поширюється на оптову продукцію і їх вимоги контролюються ринком. Також необов’язкові організаційно-методичні стандарти;

– диспозитивними – тобто такими стандартами, які стають обов’язковими за умови погодження між замовником (покупцем) та виробником (продавцем, постачальником); тоді вони можуть затверджуватися на різних рівнях;

– змішаними – такими, окремі норми яких можуть бути обов’язковими, необов’язковими та диспозитивними [147, с. 44].

У змісті, викладі та оформленні національних нормативних документів має враховуватися досвід Міжнародної організації із стандартизації.

Відтак, у 2014 році Міністерство економічного розвитку і торгівлі України прийняло 2313 національних нормативних документів, з яких 1998 гармонізовано з міжнародними та європейськими [148, с. 7]. А вже у 2015 році прийнято 4833 національних нормативних документи, з яких 2651 – гармонізовані з міжнародними та європейськими [149].

Згідно з ч. 1 ст. 15 ГК України у сфері господарювання застосовуються такі нормативні документи: технічні регламенти, стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови [110].

Технічний регламент – закон України або нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінетом Міністрів України, у якому визначено характеристики продукції або пов’язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов’язковим [108].

Подібне визначення поняття «технічного регламенту» дається і в прийнятому Верховною Радою України 15 січня 2015 року законі «Про технічні регламенти та оцінку відповідності». Виходячи з положень зазначеного вище закону, технічний регламент – нормативно-правовий акт, в якому визначено характеристики продукції або пов’язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні процедурні положення, дотримання яких є обов’язковим.

Він може також включати або виключно стосуватися вимог до термінології, позначень, пакування, маркування чи етикетування в тій мірі, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва [83].

Угода про технічні бар'єри у торгівлі [119] надає широке (універсальне для всіх країн) визначення технічного регламенту як документа обов'язкового характеру, в якому встановлюються характеристики товару чи пов'язані з ним процеси та методи виробництва. Таким чином, в Угоді про технічні бар'єри у торгівлі термін «технічний регламент» використовується для позначення стандартів, які є обов'язковими для дотримання. Подібний підхід до вживання зазначених термінів застосовується й у праві Європейського Союзу [150, с. 186].

Дещо звужує визначення «технічного регламенту» Угода про технічні бар'єри в зоні вільної торгівлі (між країнами СНД) [151], затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 року № 783 [152]. Вона визначає «технічний регламент» як нормативний документ, затверджений (прийнятий) органом державної влади, що встановлює обов'язкові вимоги до продукції або зв'язаних з нею процесів і методів виробництва. Він може також включати вимоги до термінології, символів, пакування, маркування або етикетування або цілком бути присвяченим цим питанням [151].

Слід зазначити, що в нормах Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» міститься інше розуміння сутності технічного регламенту, згідно з яким технічний регламент – нормативно-правовий акт, затверджений рішенням Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, спільними або окремими рішеннями європейських законодавчих органів – Європейської Комісії, Європейської Ради, Європейського Парламенту, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим [114]. Технічний регламент не містить санітарних заходів, і може містити вимоги щодо

термінології, позначення, пакування, маркування й етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи способу виробництва.

Відтак, вихолощування зі змісту технічного регламенту вимог щодо безпечності продукції нівелює його регулюючий вплив [153, с. 130].

Для того щоб з'ясувати сутність та правову природу технічного регламенту, необхідно виділити його основні ознаки.

По-перше, технічний регламент має статус нормативно-правового акту, зміст якого складають вимоги щодо продукції або процесу її виробництва, і придатний для встановлення вимог безпеки харчових продуктів [153, с. 129].

По-друге, метою прийняття технічних регламентів є захист життя та здоров'я людей, тварин і рослин, охорона довкілля та природних ресурсів, забезпечення енергоефективності, захист майна, забезпечення національної безпеки та запобігання підприємницькій практиці, що вводить споживача (користувача) в оману [83].

По-третє, вимоги, встановлені технічними регламентами, мають відображати ризики (можливість виникнення та вірогідні масштаби наслідків негативного впливу протягом певного періоду часу) стосовно споживачів, довкілля та природних ресурсів у разі невідповідності продукції, процесів та послуг [154, с. 101].

По-четверте, технічні регламенти повинні розроблятися, прийматися та застосовуватися на основі міжнародних стандартів, регіональних стандартів, національних стандартів України чи інших держав, актів законодавства Європейського Союзу, інших економічних об'єднань або інших держав чи відповідних частин таких стандартів і актів законодавства [83].

По-п'яте, технічний регламент має особливу структуру. Зокрема, технічний регламент повинен містити технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, що вводиться в обіг, надається на ринку або вводиться в експлуатацію [83].

По-шосте, технічні регламенти передбачають спеціальну процедуру їх розроблення та прийняття [154, с. 101]. Відповідно до ч. 2 ст. 16 Закону

України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» проекти технічних регламентів, розробляються відповідними центральними органами виконавчої влади і підлягають погодженню з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання, стосовно відповідності проектів вимогам законодавства про технічні регламенти та оцінку відповідності [83].

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 червня 2012 року № 708 затверджено Правила розроблення проектів технічних регламентів, що затверджуються Кабінетом Міністрів України, на основі актів законодавства Європейського Союзу [155].

Варто зауважити, що у юридичній літературі наголошується, що при розробці технічних регламентів необхідно більше уваги приділяти процесам як об'єкту технічного регулювання [156, с. 88]. Проте, як слушно зауважує М. Кузьміна, зміст технічних регламентів має залежати від виду продукції, бо існує принципова різниця в особливостях забезпечення якості та безпечності продукції, що в процесі експлуатації витрачає ресурс (машини, обладнання), та продукцією, що витрачається (харчова, сировина, матеріали) [154, с. 101].

Таким чином, перелічені ознаки дають можливість зробити висновок, що технічний регламент – це нормативно-правовий акт, зміст якого складають вимоги щодо продукції, відображає ризики стосовно споживачів, довкілля та природних ресурсів у разі невідповідності продукції та процесів обов'язковим вимогам безпеки, розробляються відповідними центральними органами виконавчої влади, має особливу структуру та процедуру розроблення та застосування. З огляду на вище зазначене, М. Кузьміна вважає, що під технічним регламентом слід розуміти нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінетом Міністрів України за спеціальною процедурою, встановленою законом, в якому визначено характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим [154, с. 102].

Технічні регламенти встановлюють обов'язкові вимоги щодо: захисту життя, здоров'я та майна людини; захисту тварин, рослин; охорони довкілля; безпеки продукції, процесів, робіт чи послуг; запобігання введенню в оману стосовно призначення та безпеки продукції; усунення загрози для національної безпеки [157, с. 171].

Слід зазначити, що загалом в Україні починаючи з 2003 року прийнято 50 технічних регламентів [148, с. 3], які базуються на європейських директивах і в яких встановлюються обов'язкові вимоги щодо безпеки певних видів продукції (іграшки, низьковольтне обладнання, електромагнітна сумісність, ліфти, посудини, що працюють під тиском, машини та механізми, засоби індивідуального захисту тощо) [158, с. 149].

На рівні Європейського Союзу у рамках Нового та Глобального підходів розроблено понад 25 директив (технічних регламентів) з метою забезпечення вільного руху товарів, гарантування їх якості та високого рівня захисту публічних інтересів щодо охорони здоров'я, довкілля, безпеки, захисту споживачів [159, с. 117].

Структура нових директив відрізняється від старих. Нові мають правову та технічну частину. Правова складається з необхідної для певного виду продукції процедури оцінювання відповідності; технічна містить посилання на стандарти. Наприклад, Директива 2009/48/ЄС про безпеку іграшок, була опублікована 30 червня 2009 року [160]. Вона істотно змінює старі директиви (93/68/ЄЕС, 88/378/ЄЕС) практично в усіх аспектах безпеки.

В Україні на виконання цієї Директиви постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 року № 515 затверджено Технічний регламент безпечності іграшок [161].

Державний нагляд за додержанням вимог технічних регламентів здійснюється в порядку, встановленому законодавством.

Важливим нормативним документом у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є стандарт.

Стандарт – це зразок, модель, еталон, прийнятий за вихідний, для зіставлення з ним інших подібних об'єктів [162, с. 302].

В широкому розумінні стандарт (від англ. standart – норма, зразок, мірило) – це зразок або еталон якості, через який держава здійснює науково обґрунтоване управління якістю [4, с. 48].

У довідково-енциклопедичній літературі, стандарт – це нормативний документ, який встановлює комплекс норм, правил, вимог до об'єкту стандартизації і затверджений компетентним державним органом [66, с. 354; 67, с. 553; 163, с. 613, с. 654].

У сучасній юридичній доктрині термін «стандарт» вживається досить часто в різних значеннях та стосовно різних сфер суспільних відносин. Широкого розповсюдження останнім часом зазнало вживання поняття «правовий стандарт», зокрема міжнародний та регіональний правовий стандарт [150, с. 185].

О. Київець зазначає, що категорія «правовий стандарт» охоплює як обов'язкові правові норми-принципи, що зобов'язують до належної поведінки, так і правові стандарти, що мають рекомендаційний характер [164].

Відповідно до Закону України «Про стандартизацію», стандарт – це нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [30].

Згідно з ДСТУ 1.0 цей термін «стандарт» має таке визначення: – це нормативний документ, розроблений на засадах відсутності протиріч з істотних питань з боку більшості зацікавлених сторін і затверджений визначеним органом, у якому встановлені для загального та багаторазового використання правила, вимоги, загальні принципи чи характеристики щодо різних видів діяльності або їх результатів для досягнення оптимального ступеня упорядкування в певній галузі [4, с. 48].

На міжнародному рівні поняття «стандарт» закріплено в Угоді про технічні бар'єри у торгівлі. Відповідно до Угоди, стандарт – це документ, який затверджено визнаним органом і який визначає призначені для загального і багатократного використання правила, інструкції або характеристики товарів чи пов'язаних з ними виробничих процесів або способів виробництва, дотримання яких є обов'язковим [119].

Стандарти дають змогу забезпечити якість на всіх стадіях життєвого циклу товару: проектування та розроблення продукції; виробництва; збуту та продажу продукції; експлуатації продукції тощо [165, с. 90].

Отже, стандарт є результатом конкретної роботи зі стандартизації, яка виконується на основі досягнень науки, техніки та практичного досвіду, і має визначений юридичний статус на всіх рівнях управління економікою та виробництвом. Стандарти можуть бути розроблені як на матеріальні предмети (продукцію, еталони, зразки тощо), так і на норми, правила, вимоги до об'єктів організаційно-методичного та загальнотехнічного характеру [4, с. 48].

Розрізняють стандарти національні, міжнародні, регіональні та міждержавні.

Відповідно, національний стандарт – стандарт, прийнятий національним органом стандартизації та доступний для широкого кола користувачів [22, с. 32]. Національні стандарти є одним з атрибутів державності та віддзеркалюють специфіку розвитку національної економіки залежно від історичних, географічних та соціальних умов.

Відповідно до Закону України «Про стандартизацію», національні стандарти застосовуються на добровільній основі, за винятком випадків, коли обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами [30].

У той же час в Європейському союзі стандарт є обов'язковим у випадках, коли на нього є пряме посилання у тексті директиви ЄС. У разі прямого посилання на національні стандарти в інших нормативно-правових актах (зокрема

у наказах державних органів влади, зареєстрованих у Мін'юсті України) відповідні стандарти стають обов'язковими [166].

Прикладом національного стандарту є ДСТУ ISO 9001:2009 «Системи управління якістю. Вимоги. Цей стандарт є тотожним перекладом міжнародного стандарту ISO 9001:2008. Стандарт ДСТУ ISO 9001:2009 установлює вимоги до системи управління якістю, якщо організація вимагає показати відповідність продукції (робіт, послуг) вимогам замовника та застосованим при цьому законодавчим і регламентованим вимогам.

У свою чергу міжнародний стандарт – стандарт, прийнятий Міжнародною організацією із стандартизації і доступний для широкого кола користувачів [147, с. 21].

Міжнародні стандарти серії ISO 9000 містять мінімальні вимоги, яким повинна відповідати організація робіт із забезпечення гарантії якості незалежно від того, яку саме продукцію випускає підприємство або які послуги воно надає.

Згідно з міжнародним стандартом продукція (процеси, роботи, послуги) мають відповідати сфері використання або призначення, задовольняти вимогам споживача, відповідати стандартам і технічним умовам, чинному законодавству та іншим нормативним вимогам (з екології, безпеки і тощо), забезпечувати отримання прибутку [4, с. 48].

Міжнародні стандарти не є юридично обов'язковими документами для використання. Кожна країна має право застосовувати їх цілком, окремими розділами чи зовсім не застосовувати. Ці стандарти носять рекомендований характер. Однак вони встановлюють вимоги і показники, які відповідають світовому технічному рівню і впливають на національні стандарти, а через них обумовлюють попит на ту чи іншу продукцію на міжнародному ринку. Стандартизація, яка на міжнародному рівні не тільки сприяє швидкому впровадженню наукових досягнень у практику, але і допомагає визначити найбільш економічні та перспективні напрямки розвитку науково-технічного

прогресу – це інструмент управління науково-технічним і економічним розвитком країн [4, с. 125].

Регіональні стандарти як правило, приймаються регіональною організацією стандартизації і доступні для широкого кола користувачів [9, с. 9]. Різновидом регіонального виступає європейський стандарт, прийнятий європейською організацією стандартизації [30].

В Україні прийняття європейських правових стандартів, як правило, пов'язують з діяльністю двох найбільших регіональних міжнародних об'єднань Європи – Ради Європи та Європейського Союзу. Рада Європи встановлює передусім стандарти у гуманітарній сфері: щодо захисту прав людини, охорони навколишнього середовища, конституційного права тощо. Європейський Союз, створюючи власний правопорядок *sui generis* через директиви, регламенти та інші види постанов, встановлює стандарти щодо більшості сфер життєдіяльності ЄС [150, с. 185].

Поняття європейських стандартів у праві Європейського Союзу закріплено Директивою 98/34/ЄС про процедуру надання інформації в галузі технічних стандартів і регламентів, а також правил надання послуг в інформаційному суспільстві [167].

Згідно положеннями Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським Співтовариствами [168], Україна взяла на себе зобов'язання сприяти застосуванню технічних правил Співтовариства та європейських стандартів, що приймаються Європейським комітетом зі стандартизації та Європейським комітетом зі стандартизації в електротехніці. Передбачено, що питання наближення українського законодавства до законодавства ЄС у сфері стандартизації стануть невід'ємною частиною нового базового договору про співробітництво [22, с. 32].

З 1 січня 2016 року європейські та міжнародні стандарти діють на території України як національні стандарти. Про це йдеться в наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30 грудня 2014 року № 1493 «Про

прийняття європейських і міжнародних нормативних документів як національних стандартів України, змін до національних стандартів України та скасування національних стандартів України» [169]. Відповідні зміни відбуваються згідно з Законом України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» та на виконання статей 26 і 124 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [170].

У свою чергу, міждержавний стандарт – регіональний стандарт, передбачений Угодою про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації від 13 березня 1992 року [171] та прийнятий Міждержавною радою із стандартизації, метрології і сертифікації. Міждержавні стандарти діють в усіх країнах СНД. Міждержавна стандартизація може служити прикладом регіональної стандартизації, а стандарти з позначенням індексу ГОСТ – регіональними стандартами [4, с. 49].

Дані документи переважно використовуються виробниками та споживачами, які стикаються з певним колом проблем, які можуть бути вирішені за допомогою вимог вказаних у стандартах якості, що базуються на результатах техніки, науки, світового досвіду тощо [17, с. 39].

Варто наголосити, що в ієрархії нормативних документів, що регулюють вимоги до якості продукції, способам і процесам її виробництва, стандарти займають менш високе місце, ніж технічні регламенти. Якщо технічні регламенти, будучи законами або актами Кабміну, є обов'язковими до застосування у всіх випадках, то дотримуватися стандартів необхідно хоч і в багатьох, але не у всіх випадках.

Визнання стандартів добровільними передбачає встановлення контролю та відповідальності за неякісну продукцію. Директиви Нового підходу щодо окремих видів продукції («вертикальні») доповнюються «горизонтальними» директивами (містять загальні положення) [159, с. 120].

Зокрема, Директива 2001/95/ЄС (доповнила Директиву 92/59/ЄС) щодо загальної безпеки продукції [172] дає визначення поняттям: безпечна продукція; виробник (безпосередньо виробник, представник виробника (в тому числі імпортер), інші учасники збуту продукції (торгові посередники) — максимально розширено об'єкт контролю державних органів. Метою Директиви є адміністративно-правове регулювання (на основі вертикального підпорядкування) якості продукції, її безпечності, надання необхідної інформації споживачеві про перевірку продукції, що знаходиться на ринку та її вилучення з обігу, якщо ця продукція є небезпечною споживача.

Метою Директиви 85/374/ЄЕС стосовно наближення законів, нормативно-правових актів та положень країн-членів щодо відповідальності за дефектну продукцію [173] є уніфікація цивільно-правового регулювання відповідальності країн-членів за дефектну продукцію («знизу», після спричинення шкоди), а саме: відповідальність несе виробник продукції, а у разі неможливості його встановлення постачальник; потерпілий доводить наявність дефекту, шкоди та причинного зв'язку між ними; виробник може бути звільнений від відповідальності за певних обставин; встановлення процесуальних строків позовної давності (10 років з дати введення продукції в обіг, три роки з дати, коли позивач дізнався або розумно міг дізнатися про шкоду, дефект і найменування виробника) [174, с. 8].

Директива 98/34/ЄС (98/48/ЄС) [167] визначає, що держави – члени ЄС повинні повідомляти Комісію та інших держав – членів ЄС про розроблення проектів технічних правил і стандартів (виконання вимоги СОТ щодо створення інформаційних центрів та забезпечення швидкого поширення інформації у сфері технічного регулювання) [175, с. 449]. У рамках цієї директиви створено єдину інформаційну систему TRIS (Technical Regulation Information System), база даних якої містить нормативні акти, статті, судову практику, статистичні дані і розміщується на спеціальному веб-сайті, де кожен може отримати будь-яку загальнодоступну інформацію у сфері технічного регулювання ЄС [159, с. 121].

На національному рівні країн відповідні положення директив водяться спеціальним законодавством.

Що стосується іншого виду нормативних документів, а саме Кодексу усталеної практики, то під ним слід розуміти нормативний документ, що містить рекомендації щодо практик чи процедур проектування, виготовлення, монтажу, технічного обслуговування або експлуатації обладнання, конструкцій чи виробів [22, с. 32].

Згідно з Угодою про технічні бар'єри у торгівлі [151], правила розробки та впровадження національних стандартів – мають відповідати положенням Кодексу усталеної практики розробки, затвердження і застосування стандартів цієї угоди чи її аналогу – настанові ISO/IEC Guide 59, запровадженій в Україні відповідно до ДСТУ ISO/IEC Guide 59:2000 Кодекс усталених правил стандартизації. Цей Кодекс призначено для застосування будь-якими урядовими чи неурядовими органами стандартизації на рівнях міжнародному, регіональному, національному чи національної підпорядкованості [176, с. 194].

Згідно з Кодексом національна стандартизація повинна базуватися на таких засадах: наявності затверджених правил розроблення стандартів, які мають добровільний статус, створюються за участі всіх зацікавлених сторін та затверджуються на основі консенсусу; створення національних стандартів на основі відповідних міжнародних стандартів; наявності єдиної системи забезпечення офіційною інформацією щодо програм робіт із стандартизації та чинних стандартів, а також самими стандартами; відокремлення адміністративних та інших технічних вимог від експлуатаційних та технічних вимог; призначення єдиного національного органу, який представляє Україну в міжнародних організаціях та бере активну участь у їх роботі; збереження та актуалізації документів стосовно розроблення стандартів [147, с. 44].

Слід зазначити, що відповідно до ч. 2 ст. 15 Господарського кодексу України, застосування стандартів, кодексів усталеної практики чи їх окремих

положень є обов'язковим для: суб'єктів господарювання; учасників угоди (контракту); виробника чи постачальника продукції [110].

Особливе місце у системі нормативної документації посідають технічні умови, адже вони є основним документом на постачання продукції.

Технічні умови – нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, процес або послуга, та визначає процедури, за допомогою яких може бути встановлено, чи дотримані такі вимоги [30]. Технічні умови загалом регулюють відносини між постачальником (розробником, виробником) і споживачем (замовником) продукції, для якої відсутні державні чи галузеві стандарти (або за потребою конкретизації вимог зазначених документів), їх затверджують на продукцію, яка знаходиться в стадії освоєння і виробляється невеликими партіями [4, с. 49].

Значення технічних умов сьогодні не можна недооцінювати, адже близько 80 % продукції в країні виготовляється за цими документами. Окрім того, технічні умови є робочим документом при замовленні та постачанні конкретної продукції конкретного виробника. Іноді через технічні умови реалізуються вимоги технічних регламентів і стандартів, споживачами здійснюється контроль продукції, що постачається. Через технічні умови виробник доводить до споживача інформацію про: сферу застосування продукції (надання послуги); технічні вимоги (параметри й розміри, основні показники й характеристики, вимоги до сировини, матеріалів, комплектність, маркування, пакування); вимоги безпеки; вимоги охорони довкілля та утилізацію; правила приймання; методи контролювання (випробування, аналізу, вимірювання); умови транспортування та зберігання; вимоги до експлуатації, ремонту, настанови щодо застосування; гарантії виробника [177, с. 32].

Розвиток відносин Україна – ЄС об'єктивно зумовлює потребу в уніфікації та гармонізації національних стандартів із міжнародними та європейськими. Саме тому, питання гармонізації українських та європейських технічних стандартів

України, постає одним із пріоритетних завдань національної системи стандартизації України.

Варто зазначити, що для країн, які претендують на вступ до Європейського Союзу, існує вимога щодо необхідності впровадження на національному рівні не менше, ніж 80 % стандартів, чинних в ЄС. Прийняті стандарти повинні бути ідентичними з європейськими, тобто їхні положення повинні бути прийняті без змін [178, с. 44].

Станом на станом на 31 грудня 2015 року фонд національних стандартів в Україні становив 18 623 документів, 11 662 з яких, гармонізовані з міжнародними та європейськими. Лише за 2015 рік національним органом із стандартизації прийнято 4833 національних нормативних документи, з яких 2651 – гармонізовано с міжнародними та європейськими, що є найбільшою кількістю стандартів, прийнятою за рік, починаючи з 2001 року [149].

Також на виконання зазначених вище вимог вступу в ЄС, як вже зазначалось, з 1 січня 2016 року європейські та міжнародні стандарти діють на території України як національні стандарти.

Таким чином, у розрізі сучасного стану євроінтеграції України питання узгодження національних стандартів з європейськими та міжнародними є дуже актуальним. Адаптація законодавства України у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації до законодавства ЄС сприятиме розвитку торгівлі між Україною та ЄС, а також припливу іноземних інвестицій.

На наш погляд, Україні варто прискорити процес інтеграції до ЄС та гармонізації законодавства у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Разом з тим, доцільним є пришвидшення узгодження національних стандартів з європейськими та міжнародними для забезпечення фундаменту подальшого співробітництва України з іншими країнами світу. Відтак, таке пришвидшення вбачається можливим у разі створення дієвого та гнучкого механізму прийняття національних стандартів, який разом із орієнтацією на міжнародні технічні вимоги буде здатний провести узгодження національного та

міжнародного законодавства у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та забезпечити фундамент для подальшого співробітництва.

Висновки до розділу 1

На основі дослідження загальнотеоретичної характеристики і правових основ стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, сформульовано низку висновків:

1. Під стандартизацією, слід розуміти діяльність з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері шляхом встановлення правил і положень для загального і багаторазового їх застосування.

2. Якість – це сукупність властивостей товару (роботи, послуги) щодо його безпечності, новизни, довговічності, надійності, економічності, ергономічності, естетичності, екологічності, юридичного закріплення у стандартах, технічних умовах, еталонах, що зумовлює його здатність задовольняти потреби споживача відповідно до призначення.

3. Метрологія – це наука про вимірювання чи відображення фізичних величин їх значеннями з метою забезпечення єдності вимірювань за допомогою існуючих методів і засобів.

Метрологічна діяльність – це діяльність, яка пов'язана із забезпеченням єдності вимірювань.

4. Під сертифікацією в широкому розумінні слід розуміти процедуру, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції на основі існуючих систем якості, з дотриманням встановлених законодавством вимог, що сприяють запобіганню небезпечних для життя, здоров'я та майна громадян і довкілля надзвичайних подій техногенного змісту.

5. Національне законодавство у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації регулює відносини, пов'язані з розробленням, прийняттям, застосуванням та виконанням вимог (обов'язкових і на добровільній основі) до продукції, процесів виробництва, робіт, послуг тощо, зі здійсненням процедур оцінювання відповідності та метрологічною діяльністю, відіграє

важливу роль у здійсненні економічної політики держави з метою підтримки вітчизняного товаровиробника, захисту прав споживачів, забезпечення населення якісними безпечними товарами, охорони навколишнього природного середовища тощо.

6. Враховуючи проєвропейський вектор України, питання гармонізації українських та європейських технічних стандартів постає одним із пріоритетних завдань національної системи стандартизації України.

Уніфікація законодавства України у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації до законодавства ЄС сприятиме розвитку торгівлі між Україною та ЄС, а також припливу іноземних інвестицій.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА СИСТЕМА РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ І СЕРТИФІКАЦІЇ

2.1 Адміністративно-правові норми як елемент системи правового регулювання відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації

Правове регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації поширюється практично на всі сфери діяльності людей. Грамотне регулювання відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації являє собою систему особливих заходів, спрямованих на вплив держави на ринкову економіку, на вирішення проблеми забезпечення населення якісною продукцією. Держава через свої органи здійснює адміністративно-правове регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, долаючи перешкоди, пов'язані з випуском неякісної, а в окремих випадках і небезпечної продукції, яка випускається з порушенням прав, норм і стандартів, прийнятих в Україні та світі.

Все це зумовлює теоретичну і практичну необхідність в дослідженні поняття та змісту адміністративно-правового регулювання відносин у даній сфері.

В юридичній літературі питання, пов'язані із з'ясуванням змісту адміністративно-правового регулювання відносин були і є предметом наукових досліджень. У наукових дослідженнях до окремих аспектів даної проблеми звертаються у своїх працях С. Алексеев, І. Голосніченко, Л. Коваль, В. Колпаков, А. Комзюк, М. Костенников, Д. Лук'янець, О. Остапенко та інші. Існуючі наукові праці з цієї тематики лише фрагментарно охоплюють питання пов'язані з адміністративно-правовим регулюванням у галузі стандартизації, якості

продукції, метрології і сертифікації, що спонукає до подальших наукових пошуків у розв'язанні цієї проблеми.

Як уже зазначалось, правове регулювання – здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони й розвитку, а також вплив на поведінку та свідомість громадян шляхом проголошення їх прав та обов'язків, затвердження певних правових актів тощо [58, с. 251].

На думку Ю. Шемшученка, правове регулювання є одним з основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства і держави. До предмета правового регулювання він зараховує правові, політичні, економічні та інші суспільні відносини, впорядкувати які неможливо, не використавши норм права [11, с. 715].

Як слушно зауважує Д. Йосифович, правове регулювання здійснюється за допомогою динамічних структур, систем, механізмів, що спрямовані на досягнення правового результату в межах певної системи юридичного впливу на суспільні відносини [179, с. 117].

Виходячи з положень загальної теорії права, досліджувати питання адміністративно-правового регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, глибоко та всебічно можна, тільки через використання механізму адміністративно-правового регулювання.

В теорії права поняття механізму правового регулювання використовується для дослідження взаємодії різних елементів правової системи, за допомогою яких здійснюється регулюючий вплив на суспільні відносини з метою їх врегулювання [180, с. 70].

С. Алексеев у свій час запропонував поняття «механізм правового регулювання». Зміст цього поняття він пояснював як «сукупність юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини» [181, с. 30].

На думку А. Малька та К. Шундікова, правовий механізм – це чисто інструментальна субстанція, особливий набір (як правило, досить великий) кількох правових інструментів [182, с. 46].

Наприкінці ХХ ст. під правовим регулюванням стали розуміти таку форму правових відносин, завдяки якій поведінка їх учасників здійснюється у відповідності з вимогами і дозволами, закріпленими в нормах права [183, с. 144]. При цьому до механізму правового регулювання включали такі його елементи: правові норми; правові відносини; юридичну відповідальність; правову свідомість [75, с. 277].

Сучасне бачення і розуміння механізму правового регулювання свідчить про те, що це – єдина система правових засобів, за допомогою яких забезпечується результативний правовий вплив на суспільні відносини [183, с. 144].

Щодо поняття механізму адміністративно-правового регулювання, то зокрема І. Веремеєнко, висловлював думку, що механізм адміністративно-правового регулювання є сукупністю адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають в процесі виконавчо-розпорядчої діяльності держави» [184, с. 92–93].

Інший радянський адміністративіст А. Вітченко, пропонував характеризувати механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, як норми права різного призначення, акти застосування права і діяльність організацій та посадових осіб щодо втілення їх у життя [185, с. 42].

І. Голосніченко розглядає механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин як сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких справляється вплив на відносини, що виникають в процесі здійснення виконавчої влади [186, с. 20].

У свою чергу С. Стеценко зазначає, що під механізмом адміністративно-правового регулювання слід розуміти сукупність правових засобів, за допомогою

яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [187, с. 64].

А. Коренєв вважає, що система адміністративно-правових засобів, які впливають на суспільні відносини, організовуючи їх відповідно до завдань держави і суспільства, називається механізмом адміністративно-правового регулювання [188, с. 43].

О. Остапенко вказує, що механізм адміністративно-правового регулювання є складовою частиною існуючої системи загального механізму правового регулювання. Відповідно, йому властиві наступні засоби впливу: норми; правові відносини; акти застосування права, за допомогою яких здійснюється регулятивний вплив на суспільні відносини в державі [6, с. 55]. Науковець пропонує розуміти механізм адміністративно-правового регулювання як систему наділених владними повноваженнями суб'єктів (органи державної влади і управління) щодо застосування правових засобів з метою правового впливу на суспільні відносини в інтересах фізичних і юридичних осіб [183, с. 148].

Враховуючи все вище зазначене, під механізмом адміністративно-правового регулювання в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти систему адміністративно-правових заходів, за допомогою яких суб'єктами від імені держави забезпечується позитивний правовий вплив на суспільні відносини [6, с. 59].

Слід зазначити, що деякі науковці пропонують вживати замість поняття «механізм адміністративно-правового регулювання» термін «система адміністративно-правового регулювання» [189, с. 397; 190, с. 101], посилаючись на «технічність» термінології першого варіанту [191, с. 46–47]. Відповідно, зважаючи певною мірою на «технічність» термінології першого варіанту, доцільніше вживати поняття «система адміністративно-правового регулювання» [192, с. 81].

У довідково-енциклопедичній літературі, під системою розуміють: порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком

частин чого-небудь; сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням [193, с. 81]; сукупність визначених елементів, між якими існує закономірний зв'язок чи взаємодія [194, с. 583].

На нашу думку, під системою адміністративно-правового регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти сукупність пов'язаних між собою ознак, які впливають на формування, розвиток і припинення суспільних відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації з метою реалізації завдань держави і суспільства.

Система адміністративно-правового регулювання у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації охоплює такі елементи: адміністративно-правові норми, акти застосування норм адміністративного права суб'єктами права, адміністративно-правові відносини.

В першу чергу до системи адміністративно-правового регулювання в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації належать адміністративно-правові норми як первинні елементи правового впливу на суспільні відносини, що розглядаються [6, с. 59].

Норми права є основним елементом механізму адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. Норма права є первинною «клітинкою» правової матерії [195, с. 96].

Одним із різновидів правових норм є й адміністративні норми, які вирізняються поміж інших своєю структурою, функціональною спрямованістю, іншими характерними особливостями.

Дослідженню поняття структури та видів адміністративно-правових норм приділялося багато уваги як в радянський період, так і в сучасних умовах. Це пояснюється тим, що адміністративно-правова норма завжди була своєрідною мірою відповідності чи навпаки невідповідності дій, поведінки суб'єктів адміністративно-правових відносин в межах, визначених законодавцем [196, с. 160].

Оновлення існуючих та поява нових адміністративно-правових норм викликано становленням ринкових відносин, необхідністю дотримання світових вимог до захисту прав людини в тому числі і стандартів у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації [6, с. 61].

І. Голосніченко під адміністративно-правовою нормою розуміє обов'язкове, формально визначене правило поведінки, яке встановила й охороняє Українська держава для організації й регулювання суспільних відносин, що виникають, розвиваються та припиняються в процесі здійснення державної виконавчої влади та відповідальності у сфері управління за незначні правопорушення [197, с. 8].

На думку авторів підручника «Адміністративне право України» за загальною редакцією Т. Коломoeць, адміністративно-правова норма – це формальне визначене, загальнообов'язкове правило поведінки, встановлене та охоронюване державою, метою якого є регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються у сфері забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також в процесі державного і самоврядного управління в сферах соціально-економічного й адміністративно-політичного розвитку та охорони громадського порядку [198, с. 14].

Г. Забарний, Р. Калюжний та В. Шкарупа вважають, що адміністративно-правова норма – це встановлені державою правила належної поведінки, за допомогою яких регулюються суспільні відносини, що виникають у процесі практичної реалізації завдань і функцій виконавчої влади [199, с. 25].

Колектив авторів підручника «Адміністративне право України» за загальною редакцією академіка С. Ківалова вважають, що адміністративно-правова норма – це встановлене, санкціоноване або ратифіковане правило поведінки в сфері державного управління з метою організації та регулювання суспільних відносин (або сприяння цій меті), які забезпечують умови реалізації

учасниками цих відносин своїх прав та виконання покладених на них обов'язків [200, с. 38].

Дещо схоже тлумачення адміністративно-правової норми пропонує група авторів книги «Виконавча влада і адміністративне право» за загальною редакцією В. Авер'янова, зокрема: це – встановлені, санкціоновані або ратифіковані державою, формально визначені, юридично обов'язкові, охоронювані правила поведінки у сфері державного управління, призначенням та безпосередньою метою яких є організація й регулювання суспільних відносин (або сприяння цій меті), які забезпечують умови реалізації учасниками цих відносин своїх прав та виконання покладених на них обов'язків [201, с. 84].

О. Харитонова у своєму дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа» визначає адміністративно-правову норму як встановлене, санкціоноване або ратифіковане державою, формально визначене і забезпечене можливістю державного примусу правило поведінки суб'єктів, що діють у галузі державного управління та сфері забезпечення публічного правопорядку, призначенням і безпосередньою метою яких є організація й регулювання суспільних відносин (а також сприяння цій меті), що забезпечує виникнення та функціонування адміністративно-правових відносин, а також умови реалізації своїх прав учасниками цих відносин та виконання покладених на них обов'язків [202, с. 24].

Авторський колектив підручника «Адміністративне право» за загальною редакцією Ю. Битяка, В. Гаращука, В. Зуй, дещо уточнюють дане поняття, називаючи адміністративно-правовими нормами встановлені, ратифіковані або санкціоновані державою, забезпечені при необхідності її примусовою силою, загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки, які покладають на учасників суспільних відносин, що становлять предмет адміністративного права, обов'язки і надають їм права [203, с. 49].

В. Колпаков та О. Кузьменко вважають, що адміністративно-правова норма – це загальнообов'язкове правило поведінки, що встановлюється й охороняється

державою, мета якого – регулювати суспільні відносини, що виникають, змінюються і припиняються у сфері публічного управління [204, с. 47].

Подібне визначення адміністративно-правової норми дають й інші науковці. Так, на думку Д. Павлова, адміністративно-правова норма – це обов’язкове правило поведінки, що встановлюється та охороняється державою і регулює відносини у сфері публічного (передусім державного) управління [205, с. 14]. В. Столбовий стверджує, що адміністративно-правова норма – це обов’язкове правило поведінки, яке встановлюється і охороняється державою та регулює суспільні відносини в сфері державного управління [206, с. 20].

У свою чергу О. Остапенко, З. Кісіль, М. Ковалів та Р. Кісіль вважають, що така норма є загальнообов’язковим формально визначеним правилом поведінки, встановлене або санкціоноване державою в особі їх компетентних органів (посадових осіб) і призначається для організації та регулювання суспільних відносин у сфері державного та громадського управління, а також відносин управлінського характеру, що виникають в інших сферах державної діяльності і реалізація якого забезпечується державним примусом [207, с. 29–30].

Російські вчені-юристи Ю. Дмитрієв, І. Полянський та Є. Трофімов, визначають норму адміністративного права як правило поведінки, яке встановлено державою в особі уповноважених органів або посадових осіб, яке має вираження в певній формі, обов’язкове для невизначеного кола осіб та розраховане на багатократне застосування та санкціонування (тобто захищене від порушень) примусовою силою держави [208, с. 54].

Автори підручника «Административное право России» П. Кононов, С. Кікоть, І. Кілясханов під нормою адміністративного права пропонують розуміти правило поведінки загального характеру, встановлене і санкціоноване державою, яке має загальнообов’язкову силу, регулює суспільні відносини в адміністративно-публічній сфері, а також наділяє суб’єктів цих відносин відповідними адміністративними правами та обов’язками або встановлює юридичну відповідальність цих суб’єктів [209, с. 57].

Інші російські науковці, розглядають адміністративно-правову норму як встановлене державою правило поведінки, метою якого є регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються у сфері функціонування механізму виконавчої влади або державного управління [210, с. 34].

На думку А. Агапова, адміністративно-правова норма це – урегульований юридичними засобами порядок виникнення, реалізації та припинення суспільних відносин у сфері діяльності виконавчої влади [211, с. 52].

Не відхиляючи ознак кожного із запропонованих визначень норми адміністративного права, звернемо увагу лише на те, що ці визначення стають все більш складними за своїм утворенням і бажанням їх авторів розширити перелік суспільних відносин, які регулюються нормами адміністративного права.

Викликає сумнів введення нових термінів, які на наш погляд не є властивими для визначення поняття адміністративно-правової норми. Наприклад, «ратифікація», «охоронюване правило поведінки», «правило поведінки загального характеру» та інші [6, с. 62].

Наявність волевиявлення держави до законотворчої поведінки учасників суспільних відносин є обов'язковим елементом адміністративно-правової норми. За допомогою цього забезпечуються публічні інтереси, а також первинні управлінські відносини між суб'єктами та застосовується залежно від їх діяльності і повноважень адміністративний примус і відповідальність.

На наш погляд, під адміністративно-правовою нормою в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти загальнообов'язкове, формально визначене правило поведінки, встановлене або санкціоноване державою в особі її компетентних органів і призначене для регулювання та реалізації суспільних відносин управлінського характеру в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації засобами державного впливу.

Як зазначав В. Авер'янов [212, с. 109–110], нормам адміністративного права властиві загальні риси, притаманні нормам інших галузей права. Так, їх

встановлює, ратифікує чи санкціонує держава; вони визначають і закріплюють права та обов'язки суб'єктів права; є загальнообов'язковими і формально-визначеними правилами поведінки; можуть бути забезпечені примусовою силою держави; закріплюються в актах, що їх видають компетентні державні органи [213, с. 42].

Разом з тим адміністративно-правові норми характеризуються певними особливостями, які дають змогу вирізнити їх серед норм інших галузей права.

Зокрема, Ю. Старілов серед характерних рис адміністративно-правових норм виділяє: забезпечення публічних інтересів, організуючий початок у системі регулювання управлінських відносин, односторонній владний вплив на суб'єкти права, примусовість [189, с. 399]. Широкий перелік властивостей притаманних для адміністративно-правових норм пропонував Ю. Козлов [214, с. 59–68]. Ю. Дмитрієв, І. Полянський та Є. Трофімов, серед інших особливостей норм адміністративного права (публічний характер, прийняття таких норм на основі та на виконання законів), виділяють імперативний характер адміністративно-правових норм, що, звісно, по своїй суті є цілком правильним, проте, вбачається, що вчені-юристи не зовсім вірно, враховуючи модернізацію та прогрес адміністративного права, розкривають зміст цієї особливості норм [215, с. 105]. Зокрема, вони зазначають, що адміністративно-правові норми, на відміну від цивільно-правових, характеризуються владним, однозначним, імперативним характером, тобто не допускають варіативності поведінки на рівні волі суб'єкта правозастосування [208, с. 56]. Однак, як справедливо зазначає В. Колпаков, намітилася тенденція, з одного боку, суттєвого збільшення диспозитивного методу регулювання у відносинах, що виникають у сфері застосування адміністративних норм, та з іншого – розширення кола самих так званих «горизонтальних» відносин, що можуть становити предмет адміністративного права [216, с. 45].

Проведений нами аналіз правової природи адміністративно-правової норми, дозволяє виокремити такі її особливості: 1) у них закріплюються відносини щодо

управління, державного контролю, нагляду, внутрішньоорганізаційна діяльність; 2) метод впливу норм на суспільні відносини має, переважно, імперативний характер; 3) виконання приписів норм гарантується державою за допомогою системи засобів організаційно-роз'яснювального та суспільно-примусового характеру; 4) має місце системність норм адміністративного права [217, с. 11].

Відповідно, основними рисами норм, які регулюють і сприяють реалізації адміністративно – правових відносин в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є:

1) *забезпечення публічних інтересів* (за допомогою регулювання відносин, які виникають, розвиваються та припиняються в результаті діяльності органів стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації продукції);

2) *організація і забезпечення системи управлінських відносин між суб'єктами* в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

3) *односторонній владний вплив суб'єктів* в особі органів стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації на реалізацію суспільних відносин у підвідомчій їм сфері;

4) *примусовий характер* адміністративно-правового регулювання відносин зі сторони органів державного управління, який гарантується не лише організаційними, роз'яснювальними, стимулюючими засобами, але й при необхідності засобами адміністративно-правового впливу [6, с. 63].

Адміністративно-правові норми, які регламентують суспільні відносини в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, зосереджені в окремих законах України, Кодексі України про адміністративні правопорушення, Кримінальному кодексі України, Митному кодексі України та інших нормативних актах. За їх допомогою регулюється зовнішня і внутрішня організаційна діяльність органів стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, а також відносини, які пов'язані з реалізацією адміністративно-правових норм [218, с. 167–169].

Варто зауважити, що результати проведеного анкетування з питань

адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, свідчать, що саме нормативне забезпечення може покращити адміністративно-правове регулювання відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації (*Додаток А*).

Так, Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за наступні злочини, скоєні в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації (ст.ст. 216, 227, 267, 270, 273, 275, 288, 290, 291 КК України) [128].

Митним кодексом України передбачено ведення української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (ст.ст. 67–69 МК України) [219].

Господарський кодекс України передбачає відповідальність за копіювання зовнішнього вигляду виробу, тобто відтворення зовнішнього вигляду виробу іншого суб'єкта господарювання і введення його у господарський обіг без однозначного зазначення виробника копії, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання (ч. 5 ст. 33 ГК України), а також за порушення умов зобов'язання щодо якості (комплектності) товарів (робіт, послуг) (ч. 2 ст. 231 ГК України) [110].

Цивільний кодекс України закріплює не лише загальні положення про відшкодування шкоди (глава 82, параграф 1 ЦК України), але й визначає підстави відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Частина 1 статті 1209 ЦК України закріплює положення про те, що «Виготовлювач товару, що є нерухомим майном, виконавець робіт (послуг) зобов'язаний відшкодувати шкоду, завдану фізичній або юридичній особі внаслідок конструктивних, технологічних, рецептурних та інших недоліків товару, робіт (послуг), а також недостовірної або недостатньої інформації про них [121].

Варто зазначити, що серед завдань, передбачених ст. 1 КУпАП, визначено захист прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, а також громадян, спрямованих на задоволення їх соціальних, економічних та особистих потреб.

Достатньо широким є перелік відносин, пов'язаних з діяльністю суб'єктів у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Так, безпосереднє відношення до захисту відносин в галузі стандартизації, за порушення яких передбачена адміністративна відповідальність, мають статті 156-1, 167, 168-1, 168-2, 170, 171, 171-1, 171-2, 172, 172-1, 188-9, 188-44 КУпАП [127]. Понад 100 статей КУпАП в тій чи іншій мірі пов'язані із захистом відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Для прикладу, Кодекс адміністративних правопорушень Російської Федерації передбачає лише одну статтю (19.19), в якій передбачена відповідальність за порушення обов'язкових вимог державних стандартів, правил обов'язкової сертифікації, порушення вимог нормативних документів щодо забезпечення єдності вимірів [220].

Розгляд адміністративно-правових норм в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації може мати декілька варіантів. Серед них:

- 1) норми, які регламентують інститут стандартизації;
- 2) норми, які регламентують якість продукції;
- 3) норми, які регламентують відносини у сфері метрології;
- 4) норми, які регламентують інститут сертифікації [196, с. 161].

Адміністративно-правові норми поділяють на види за різними критеріями. Всі ці критерії можна застосувати для поділу адміністративно-правових норм у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

1. За галузевою належністю адміністративно-правові норми у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації поділяють на матеріальні і процесуальні.

Матеріальні адміністративно-правові норми визначають права та обов'язки, а також відповідальність учасників відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, тобто фактично їх адміністративно-правовий статус.

Процесуальні адміністративно-правові норми визначають загальні

правила, процесуальний статус учасників адміністративно-правових відносин, порядок, процедуру юрисдикційної діяльності органів державного управління в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Матеріальні адміністративно-правові норми за юридичним змістом є:

імперативні (наказові), що передбачають дію у відповідності з нормою права, в окремих випадках діяти за власним вибором, але в межах норми права, а також у наявності владних повноважень, встановлених нормами права. Імперативність адміністративно – правових норм в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації може мати різні форми виявлення в змісті нормативних приписів. Найважливіші з них:

– встановлення певного порядку дій, тобто припис до дії за відповідних обставин і належним чином (наприклад, у разі виявлення порушень метрологічних вимог державні інспектори з метрологічного нагляду згідно зі ст. 25 Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» видають приписи про усунення порушень метрологічних вимог;

– заборона певних дій під страхом застосування тих чи інших юридичних засобів впливу (наприклад, складання протоколу про адміністративне правопорушення щодо вироблення, зберігання, реалізації неякісної та нестандартної продукції, товарів);

– надання органу державного управління в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації вибрати один із варіантів поведінки передбачених нормами адміністративного права;

– надання органу державного управління в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можливості діяти на свій розсуд, або вчинити певні, передбачені адміністративно-правовими нормами дії чи відмовитися від їх учинення.

забороняючі норми, що встановлюють заборону на ту чи іншу діяльність в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації (наприклад, заборона введення в обіг (випуску на ринок) і реалізації продукції, яка не

відповідає вимогам стандартів – ст. 167 КУпАП);

обмежуючі норми, які встановлюють обмеження на певну діяльність в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації (наприклад, недодержання стандартів і технічних умов при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції – ст. 170 КУпАП);

дозвільні норми, які не забороняють займатися діяльністю суб'єктам в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. До цієї категорії норм можна віднести ті, що регулюють ліцензійну діяльність;

уповноважуючі норми, які за своїм змістом надають суб'єктам в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можливість діяти відповідно до своїх повноважень;

рекомендаційні норми, що не мають обов'язкового характеру їх дотримання, але разом з тим можуть передбачати засоби стимулювання за їх дотримання чи виконання [6, с. 64].

2. *За формою приписів* адміністративно-правові норми, що регулюють відносини в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, поділяються на: імперативні (обов'язкові для виконання); диспозитивні (пропонують декілька варіантів прийняття рішень) [55, с. 51].

3. *Залежно від адресата* в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можна виділити адміністративно-правові норми, які регламентують:

- організацію і діяльність органів державного управління;
- адміністративно – правовий статус посадових осіб;
- організацію і діяльність громадських організацій та недержавних структур в частині реалізації їх повноважень, пов'язаних з діяльністю в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;
- організацію і діяльність підприємств, установ, суб'єктів підприємницької діяльності пов'язаних з діяльністю в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;
- адміністративно-правовий статус громадян та засоби захисту їх

конституційних прав і свобод.

4. *За масштабами застосування* адміністративно-правові норми в сфері стандартизації, якості продукції, метрології, сертифікації можуть бути:

- а) загальнонаціональними, такими що діють на всій території України;
- б) регіональними, такими що діють на окремій частині території України;
- в) місцевими, такими що діють в межах території окремого органу місцевого самоврядування;
- г) локальними, такими що діють в межах виробничих об'єднань, підприємств, установ, організацій та інших суб'єктів підприємницької діяльності.

5. *За об'ємом регулювання* адміністративно-правові норми в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації поділяються на: загальні; міжгалузеві; галузеві; внутрішньогалузеві.

6. *За дією в часі* адміністративно-правові норми в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації поділяються на: строкові (введені в дію на певний строк); безстрокові (строк дії яких не встановлений).

7. *За юридичною силою* адміністративно-правові норми в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації поділяються на:

а) норми, які містяться в законодавчих актах (КУпАП, ГК України, Закони України «Про стандартизацію», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», «Про захист прав споживачів» тощо);

б) норми, які містяться в підзаконних актах (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку митного оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України та підлягають обов'язковій сертифікації в Україні», Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції» та ін.).

В сучасній адміністративно-правовій науці особливе місце займає питання структури норм адміністративного права.

Як стверджують В. Колпаков та О. Кузьменко, структура адміністративно-

правової норми це її внутрішня будова, визначений порядок взаємозв'язку, взаємозумовленості та взаємозалежності складових частин норми [204, с. 49].

Структурно адміністративно-правові норми, які регулюють відносини, мають наступні елементи: гіпотезу; диспозицію; санкцію.

Адміністративно-правові норми у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації мають типову структуру адміністративно-правової норми та складаються з гіпотези, диспозиції, санкції.

Гіпотеза (лат. hypothesis – умова, припущення) – складова частина норми права, що визначає умови, за наявності яких суб'єкти права повинні здійснювати свої права і виконувати обов'язки визначеної в диспозиції даної норми. Наявність гіпотези в адміністративно – правових нормах, що передбачають відповідальність за порушення в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, формується на підставі конкретних юридичних фактів та обставин, які вказують на вчинене правопорушення [6, с. 66].

Гіпотези адміністративно-правових норм класифікують за різними підставами.

За ступенем визначеності гіпотеза може бути абсолютно визначеною, відносно визначеною і невизначеною.

Абсолютно визначена гіпотеза містить конкретні фактичні умови, за яких може бути реалізована адміністративно-правова норма (наприклад, особа не може бути притягнута до адміністративної відповідальності за вчинене адміністративне правопорушення в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, якщо минуло більше двох місяців з моменту вчинення нею правопорушення).

У відносно визначеній гіпотезі міститься лише загальна характеристика умов, за наявності яких може бути реалізована адміністративно-правова норма. Такі гіпотези, як правило містять формулювання: може бути, у разі необхідності, у певних випадках тощо.

Переважає більшість адміністративно-правових норм містять саме відносно

визначену гіпотезу. Невизначеність гіпотези може мати місце в окремих положеннях, актах які регулюють відносини між вищими органами державного управління в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації із нижчими [6, с. 66–67].

За способом викладення гіпотези поділяються на:

- 1) казуїстичні, коли в гіпотезі конкретно регламентовані умови, за наявності яких суб'єкти відносин в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації мають повноваження здійснювати свої права і виконувати обов'язки;
- 2) абстрактні, коли в одній адміністративно-правовій нормі закріплено декілька умов, юридичних фактів, які підлягають регулюванню.

За призначенням гіпотези поділяються на:

- 1) загальні, коли гіпотеза сформульована в окремій статті, а в наступних статтях містяться положення, дотримання та виконання яких може відбуватися лише за наявності певних умов, що закріплені в окремій статті;
- 2) спеціальні гіпотези мають відношення лише до однієї конкретної адміністративно-правової норми.

За внутрішньою побудовою (структурою) гіпотези поділяються на:

- 1) прості, в яких передбачено лише одну із умов застосування адміністративно-правової норми;
- 2) складні гіпотези, зміст яких передбачає наявність декількох умов, зосереджених в адміністративно-правовій нормі;
- 3) альтернативні гіпотези, в яких передбачено застосування тих чи інших правил залежно від настання декількох умов, сформульованих в гіпотезі.

Диспозиція (лат. disposition – розпорядження) – складова частина адміністративно-правової норми, яка визначає права і обов'язки учасників правових відносин в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Окремі вчені до характерних ознак диспозиції відносять імперативність, вважаючи при цьому, що правило поведінки не може бути змінено за згодою учасників управлінських відносин [200, с. 41]. Під диспозицією

адміністративно-правової норми вбачають правило поведінки, яке може бути сформульовано у вигляді приписів, заборон або дозволів [218, с. 114].

Загальне бачення поняття диспозиції адміністративно-правової норми вказує на те, що це – конкретне правило поведінки, передбачене адміністративно-правовою нормою. За допомогою цього правила поведінки формулюються:

- а) повноваження суб'єктів адміністративно-правових відносин;
- б) дозволи, надані державою суб'єктам адміністративно-правових відносин;
- в) заборони і обмеження, встановлені і закріплені в адміністративно-правовій нормі для суб'єктів адміністративно-правових відносин.

Так, адміністративно-карними діями в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації визнаються: порушення законодавства про захист прав споживачів (ст. 156-1 КУпАП); введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП); виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1 КУпАП); випуск у продаж продукції з порушенням вимог щодо медичних попереджень споживачів тютюнових виробів (ст. 168-2 КУпАП); недодержання стандартів при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції (ст. 170 КУпАП); порушення вимог щодо випуску з ремонту та видачі на прокат засобів вимірювальної техніки (ст. 171 КУпАП); порушення умов і правил проведення повірки засобів вимірювальної техніки (ст. 171-1 КУпАП); фальсифікація засобів вимірювання (ст. 171-2 КУпАП); порушення правил застосування засобів вимірювальної техніки (ст. 172 КУпАП); порушення процедур оцінки відповідності (ст. 172-1 КУпАП); невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 188-9 КУпАП); невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду (ст. 188-44 КУпАП).

Адміністративно-правові норми поділяються на наступні види диспозицій:

а) *за ступенем визначеності правила поведінки*: абсолютно-визначені, прості, відносно визначені, чітко визначені, альтернативні, невизначені.

б) *за структурою диспозиції адміністративно-правові норми поділяються на*: прості, складні, альтернативні, бланкетні, відсилочні [6, с. 69].

Санкція (лат. *sanction* – непорушна постанова) – складова частина адміністративно-правової норми, яка на випадок її невиконання передбачає заходи державного впливу на порушника.

Види санкцій адміністративно-правових норм можна класифікувати за наступними підставами:

1) *за метою і характером впливу*: санкція припинення (реалізується з метою припинення протиправних дій, запобігання та усунення шкідливих і небезпечних наслідків від цих дій); відновлювальні санкції (сприяють добровільному чи примусовому відновленню порушеної адміністративно-правової норми або неналежним чином виконаних суб'єктом адміністративно-правових відносин своїх обов'язків); карні санкції (застосовуються до порушників адміністративно-правових норм з урахуванням суспільної небезпеки та шкоди вчинених порушником протиправних дій); карально-відновлювальні санкції, (передбачають не лише конкретний вид і розмір адміністративного покарання, але і заходи щодо відновлення порушеного права учасника адміністративно-правових відносин).

2) *за ступенем визначеності*: абсолютно визначені, відносно визначені.

3) *за побудовою*: проста, складна, альтернативна.

4) *за способом формування*: безпосередні санкції, відсилочні [6, с. 69–70].

Система адміністративно-правових санкцій може бути побудована з урахуванням інших підстав, що буде мати позитивний вплив на класифікацію адміністративно-правових норм в тому числі і в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Підсумовуючи варто сказати, що адміністративно-правові норми відіграють важливу роль у системі адміністративно-правового регулювання у галузі

стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, оскільки вони певною мірою, забезпечують ефективне функціонування механізму правового регулювання у цій сфері.

2.2 Адміністративно-правові відносини, що порушуються в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації

Успішне функціонування механізму адміністративно-правового регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації залежить у певній мірі від реалізації адміністративно-правових відносин [6, с. 70].

Адміністративно-правові відносини складаються з відповідних прав, обов'язків та відповідальності їх учасників. З'ясування та дослідження адміністративно-правових відносин є частиною розробки загальної проблеми правових відносин [221, с. 7], яка традиційно дещо складна у їх розумінні [222, с. 106], а в нашому випадку – з інститутом стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Насамперед відмітимо, що питання адміністративно-правових відносин, враховуючи їх важливість, свого часу були предметом досліджень В. Авер'янова, Ю. Битяка, І. Бородіна, І. Голосніченка, Є. Додіна, Р. Калюжного, Л. Ковалюка, В. Колпакова, А. Комзюка, О. Кузьменко, О. Остапенка, І. Пахомова, В. Шамрая, Ю. Шемшученка та інших.

У науковій літературі вказується на те, що суспільні відносини – це зв'язки, між людьми, що встановлюються в процесі їх спільної діяльності [223, с. 349].

Щодо поняття адміністративно-правових відносин, то зокрема В. Столбовий називає такими відносинами правовідносини, які засновані на нормах адміністративного права [224, с. 20].

І. Голосніченко зазначає, що адміністративно-правові відносини є системою прав та обов'язків органів державної виконавчої влади, посадових осіб і службовців, громадян та інших суб'єктів [197, с. 9].

Л. Коваль у свій час писав, що предметом адміністративного права є суспільні відносини, які виникають при здійсненні державного управління [225, с. 6].

Подібне визначення дають й інші науковці, які під адміністративно-правовими відносинами розуміють суспільні відносини у сфері державного управління, учасники яких виступають носіями прав і обов'язків, урегульованих нормами адміністративного права [226, с. 57; 227, с. 49].

Дещо доповнює зазначені вище визначення поняття «адміністративно-правові відносини» А. Макаренко, вказуючи, що адміністративно-правові відносини – це урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, в яких їх сторони (суб'єкти) взаємопов'язані й взаємодіють шляхом здійснення суб'єктивних прав і обов'язків, встановлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами [228, с. 44].

У своєму монографічному дослідженні О. Харитонova зазначала, що адміністративно-правові відносини є урегульованими адміністративно-правовою нормою суспільними відносинами, що складаються у галузі державного управління та адміністративної охорони публічного правопорядку, один з учасників або всі учасники яких є носіями владних повноважень, а також суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, які перебувають під охороною держави [229, с. 161].

Цікавим є також визначення адміністративно-правових відносин запропоноване Е. Шевченко, згідно з яким адміністративно-правові відносини – це врегульовані адміністративно-правовими нормами на засадах «влада-підпорядкування» взаємовідносини (взаємозв'язки), що виникають в сфері публічного (державного і самоврядного) управління, між органами державного управління та іншими суб'єктами адміністративного права по реалізації їх суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, що здійснюються в особливому правовому режимі забезпечення їх законності з боку держави [230, с. 1119].

На нашу думку, слушним є зауваження В. Колпакова, що поняття адміністративно-правових відносин стає більш широким і виходить за межі державного управління. Про це, насамперед, свідчить їх висвітлення у навчальній літературі [231, с. 101].

Т. Коломоєць адміністративно-правові відносини розглядає як суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, суб'єкти яких наділені правами і обов'язками у сфері забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб [232, с. 43–44].

У російській науковій літературі під адміністративно-правовими відносинами розуміють: 1) урегульовані адміністративно-правовою нормою управлінські суспільні відносини, в яких сторони виступають як носії взаємних обов'язків і прав, встановлених і гарантованих адміністративно-правовою нормою [210, с. 51]; 2) урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які складаються у сфері діяльності виконавчої влади [233, с. 46]; 3) урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, що складаються у сфері управління [189, с. 406]; 4) різновид правовідносин, тобто суспільних відносин, урегульованих нормами права [234, с. 46].

О. Якуба вважала, що адміністративно-правові відносини – це суспільні відносини, що регулюються адміністративно-правовими нормами в яких одна із сторін наділена правом вимагати від іншої сторони у процесі виконавчої та розпорядчої діяльності здійснення поведінки вказаної в адміністративно-правовій нормі, а також дане відношення охороняється державою [235, с. 53].

Слід зауважити, що переважна більшість адміністративістів розуміє під ними суспільні відносини, які урегульовані адміністративно-правовими нормами. Залишаються дискусійними думки щодо сфери такого правового регулювання. Це стосується: 1) управління [189, с. 406; 210, с. 51]; 2) державного управління [225, с. 6; 226, с. 57]; 3) діяльності виконавчої влади [197, с. 9; 233, с. 46]. Вказані сфери правового-регулювання можна вважати домінуючими, під час внутрішньо-

організаційної діяльності інших органів та державно-управлінській діяльності органів місцевого самоврядування, громадських організацій тощо.

Ми вважаємо, що під адміністративно-правовими відносинами у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які складаються у вказаній сфері, один з учасників або всі учасники яких є носіями владних повноважень, а також суб'єктивних прав та обов'язків, які перебувають під охороною держави.

Для адміністративно-правових відносин властиві наступні елементи: генетичний, формальний і функціональний. Кожний з них має індивідуальні особливості, які проявляються через взаємодію, реалізацію за допомогою певних способів чи зв'язків з метою реалізації прав і обов'язків учасників відносин [6, с. 71].

Вказані елементи та особливості адміністративно-правових відносин впливають на формування загальних рис, які властиві всім правовідносинам. Зокрема це стосується:

- урегульованості суспільних відносин нормами права;
- наявності вольового впливу норм права на суспільні відносини;
- наявності суб'єктивних прав і юридичних обов'язків для учасників правовідносин.

Крім того, можна виокремити низку рис, які узагальнюють поширений в науці адміністративного права погляд на ознаки адміністративно-правових відносин, зокрема: 1) виникнення в сфері публічного управління; 2) однією зі сторін обов'язково є орган влади; 3) врегульовані адміністративно-правовими нормами; 4) їх учасники виступають носіями прав і обов'язків у сфері державного управління; 5) мають державно-публічний характер; 6) є відносинами влади-підпорядкування і визначаються юридичною нерівністю сторін; 7) можуть виникнути за ініціативою будь-якого суб'єкта адміністративного права, згода іншої сторони не є обов'язковою; 8) порушення стороною своїх обов'язків

зумовлює її відповідальність перед державою в особі її компетентних органів; 9) для органів управління їх права є одночасно і обов'язками; 10) за порушення обов'язків застосовуються, як правило, заходи адміністративного примусу; 11) спори між сторонами мають особливий правовий режим забезпечення законності (адміністративний і судовий) [230, с. 1118].

На основі вище зазначеного, до основних ознак адміністративно-правових відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід віднести:

– права та обов'язки сторін, пов'язані з виконавчою і розпорядчою діяльністю держави та місцевого самоврядування;

– в адміністративно-правових відносинах однією з сторін завжди виступає суб'єкт адміністративної влади (орган державного управління, посадова особа, яка наділена державно-владними повноваженнями, громадська організація);

– порушення адміністративно-правової норми у галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації має наслідком відповідальність порушника перед державою;

– адміністративно-правові відносини є владними відношеннями, побудованими на засадах «влада-підпорядкування»;

– адміністративно-правові відносини у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації за своєю сутністю є різновидом організаційних відносин, які відображають публічно-правовий і державний інтерес, виникаючи за ініціативою будь-кого з учасників цих відносин;

– спори, що виникають при порушенні адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації вирішуються в адміністративному та судовому порядку;

– наявність конкретного суспільного зв'язку у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, який урегульований адміністративно-правовою нормою;

– можливість державного примусу в умовах необхідності його застосування до учасників адміністративно-правових відносин, а саме: при виконанні обов'язків та здійсненні суб'єктивних прав;

– виникнення відносин на підставі і основі адміністративно-правових норм;

– здійснення адміністративно-правових відносин між суб'єктами інституту стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації на вольовій основі, свідомо та цілеспрямовано [6, с. 71–72].

Адміністративно-правові відносини мають певну структуру, складовими елементами якої є суб'єкти, об'єкти, нормативний зміст [217, с. 15; 228, с. 45; 229, с. 74; 236, с. 29], юридичні факти [226, с. 57; 227, с. 50].

Слід зазначити, що до структури адміністративно-правових відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації входять суб'єкти, об'єкти правовідносин та нормативний зміст. Включення юридичних фактів у якість одного із елементів адміністративно-правових відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є лише підставою для виникнення цих відносин.

Суб'єкти адміністративно-правових відносин, входячи в якість одного з елементів у структуру вказаних відносин є можливими чи реальними їх учасниками [237, с. 111]. На сьогодні в українській науці адміністративного права відносини між суб'єктами розглядаються як урегульовані нормами. Особливо у сфері державного управління [6, с. 73].

В адміністративному праві під суб'єктом розуміють носія (власника) прав та обов'язків у сфері публічного управління, які передбачені адміністративно-правовими нормами, здатного надані права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати [200, с. 73].

Варто додати, що необхідно розмежовувати поняття суб'єкти адміністративного права» і «суб'єкти адміністративних правовідносин» [238, с. 51]. Суб'єкт права може визначатись абстрактно у загальному вигляді. Суб'єкт правовідносин завжди конкретний. Суб'єкт права не завжди є суб'єктами

правовідносин. Останнім він стає з моменту реалізації своїх прав та обов'язків у сфері виконавчої влади [239, с. 27].

Для того, щоб суб'єкт адміністративного права став суб'єктом адміністративно-правових відносин, потрібні такі умови: наявність норми адміністративного права, яка передбачає певні права та обов'язки [240, с. 52], а також юридичну відповідальність суб'єкта у сфері державного управління; наявність у суб'єкта адміністративної правосуб'єктності; наявність юридичного факту як підстави для виникнення, зміни та припинення адміністративних правовідносин. Всі ці умови є загальними ознаками, за яких суб'єкти можуть бути учасниками адміністративно-правових відносин.

Специфічні ознаки, притаманні конкретному суб'єкту адміністративно-правових відносин, і залежать вони від виду його класифікації [6, с. 73–74].

Отже, суб'єктом адміністративно-правових відносин є учасник суспільних відносин, якого юридична норма наділила правами і обов'язками. Відповідно, суб'єктом адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є їх учасник, який має конкретні права і обов'язки у зазначеній сфері, закріплені адміністративно-правовими нормами.

Обов'язковою умовою визнання особи суб'єктом адміністративно-правових відносин є наявність у неї елементів правосуб'єктності.

Під адміністративною правосуб'єктністю необхідно розуміти потенційну здатність суб'єкта мати права та обов'язки (адміністративна правоздатність) у сфері державного управління і їх реалізовувати в зазначеній сфері (адміністративна дієздатність) [239, с. 27].

Більшість наукових джерел вказує на виділення таких елементів адміністративної правосуб'єктності як правоздатність та дієздатність.

Адміністративна правоздатність – це спроможність суб'єкта адміністративно-правових відносин мати права та нести юридичні обов'язки у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Адміністративна правоздатність державних органів, недержавних організацій, об'єднань виникає,

як правило, з моменту видання акту про їх заснування, а припиняється з їх ліквідацією або реорганізацією. Адміністративна правоздатність громадян у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виникає з моменту народження і припиняється з їх смертю [226, с. 57–58]. Якщо йдеться про правоздатність юридичної особи, то виникає вона з моменту її створення, тобто з дня її державної реєстрації і припиняється з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення [121]. Адміністративна правоздатність є основою адміністративної дієздатності.

Адміністративна дієздатність – це здатність своїми діями набувати та реалізовувати права, виконувати обов'язки, встановлені нормами адміністративного права у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації [227, с. 50]. Адміністративна дієздатність юридичних осіб виникає одночасно з правоздатністю, тобто з моменту її державної реєстрації. Щодо правоздатності громадян, то важливо зазначити, що на відміну від правоздатності (яка виникає зразу і в повному обсязі), набуття та обсяг адміністративної дієздатності у громадян залежать від ряду об'єктивних та суб'єктивних факторів. На її прояви впливають такі чинники як: вік, стать, стан здоров'я тощо [187, с. 89–90].

Складовою дієздатності є адміністративна деліктоздатність, тобто здатність суб'єкта нести за порушення адміністративно-правових норм у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації юридичну відповідальність [204, с. 74]. Слід зазначити, що як фізичні, так і юридичні особи можуть нести відповідальність за порушення норм адміністративного права у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Адміністративна правоздатність і адміністративна дієздатність надають правосуб'єктності учасникам адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, тобто можливість бути їх суб'єктом.

Вочевидь, необхідно вирізняти загальну та спеціальну правосуб'єктність, які і визначають, по-перше, умови появи суб'єктів, а по-друге, особливості тих правовідносин, в які вони вступають.

Загальна правосуб'єктність – наявність у суб'єкта типових прав, обов'язків та можливості їх використання та виконання, незалежно від зовнішніх чинників. Об'єм загальної правосуб'єктності однаковий в межах таких категорій суб'єктів, як фізичні та юридичні особи [217, с. 17].

Спеціальна правосуб'єктність – наявність у суб'єкта специфічних прав, обов'язків та можливості їх використання та виконання, в залежності від ряду зовнішніх чинників. Спеціальна (професійна, посадова) правосуб'єктність потребує наявності спеціальних знань, іноді – певних особистих якостей [229, с. 78]. Об'єм спеціальної правосуб'єктності не є однаковим або сталим: він залежить від волі суб'єкта, його виду, характеристик тощо.

Спеціальною правосуб'єктністю у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації володіють органи стандартизації, управління якістю, метрологічної діяльності, сертифікації, яка проявляється у наявності широкого спектру прав та обов'язків у вказаній сфері від належного здійснення яких залежить ефективність захисту прав та інтересів споживачів. Так, зокрема Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів має право забороняти передачу замовникові і застосування (під час виробництва) конструкторської, технологічної та проектної документації, яка не відповідає вимогам технічних регламентів, стандартів, норм і правил, додержання яких відповідно до законодавства є обов'язковим, щодо якості продукції та технологічних процесів тощо [141].

Щоправда, деякі науковці вважають, що термін «спеціальна правосуб'єктність» не може бути застосований, бо вказаний оригінальний обсяг правоздатності не виключає вже наявну загальну, а доповнює її. Тому, вони пропонують називати її додатковою [241, с. 19].

На нашу думку, до суб'єктів адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можна віднести: Кабінет Міністрів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів, інші органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування, їх виконавчі комітети; підприємства, установи, організації; громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства; об'єднання громадян (споживачів) тощо.

У теорії права до цього часу існує думка про те, що всіх суб'єктів правових відносин можна поділити на наступні групи: громадяни, організації, посадові особи, соціальні спільноти [204, с. 124]. У даному випадку виникає необхідність визначення видів суб'єктів адміністративно-правових відносин.

Класифікація суб'єктів адміністративно-правових відносин може бути корисною в теоретичних і практичних аспектах лише з урахуванням як загальних, так і притаманних їм специфічних ознак [6, с. 73].

Традиційно суб'єктів адміністративно-правових відносин поділяють на: індивідуальних (громадяни України, іноземці, особи без громадянства) та колективних (об'єднання громадян, підприємства, установи, організації, органи місцевого самоврядування) [187, с. 82]. У свою чергу колективних суб'єктів поділяють на: державні організації (органи виконавчої влади (державного управління), державні підприємства, установи та їх об'єднання, структурні підрозділи органів виконавчої влади, наділені власною компетенцією) і не державні організації (об'єднання громадян, підприємства, установи, організації комерційної форми власності, органи місцевого самоврядування) [205, с. 28–29].

Такий поділ є доречним стосовно суб'єктів адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Відповідно до індивідуальних суб'єктів адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можна віднести споживачів (покупців, замовників) – громадяни України, іноземці, особи без громадянства.

До колективних суб'єктів адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації відносимо:

– органи виконавчої влади, які формують та реалізують державну політику у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – Кабінет Міністрів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів, їх органи на місцях та ін.;

– державні підприємства, установи, організації (Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості; Всеукраїнський державний науково-виробничий центр стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів; Львівський науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації тощо);

– комерційні підприємства, установи, організації (виробники продукції, постачальники, виконавці робіт, надавачі послуг);

– громадські об'єднання (об'єднання споживачів, наприклад Всеукраїнська громадська організація «Союз споживачів України»);

– органи місцевого самоврядування.

Також, на нашу думку, можна поділити суб'єктів адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації за галузевою спрямованістю: суб'єкти стандартизації; суб'єкти управління якістю; суб'єкти метрологічної діяльності (метрологічної служби); суб'єкти сертифікації.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про стандартизацію», суб'єктами стандартизації є: 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації; 2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації; 3) національний орган стандартизації (Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості); 4) технічні комітети стандартизації; 5) підприємства, установи та організації, що здійснюють стандартизацію [30].

У систему суб'єктів управління якістю входять: Кабінет Міністрів України; центральний орган виконавчої влади, що формує та забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я; центральний орган виконавчої влади, що формує та забезпечує реалізацію державної політики у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів (компетентний орган); центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення [114].

До суб'єктів метрологічної діяльності (національної метрологічної служби) відносимо: до національної метрологічної служби належать: 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері метрології та метрологічної діяльності; 2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності; 3) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду; 4) наукові метрологічні центри; 5) державні підприємства, які належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності, та провадять метрологічну діяльність в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, містах обласного значення; 6) Служба єдиного часу і еталонних частот, Служба стандартних зразків складу та властивостей речовин і матеріалів, Служба стандартних довідкових даних про фізичні сталі та властивості речовин і матеріалів; 7) метрологічні служби центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, підприємств та організацій; 8) органи з оцінки відповідності засобів вимірювальної техніки та повірочні лабораторії [64].

Суб'єктами сертифікації є Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання, центральний орган виконавчої влади, що реалізовує

державну політику у сфері технічного регулювання, інші центральні органи виконавчої влади, у сфері технічного регулювання та органи з оцінки відповідності – підприємства, установи, організації чи їх структурні підрозділи, що здійснюють діяльність з оцінки відповідності, включаючи випробування, сертифікацію та інспектування (призначені органи, якими є органи із сертифікації та органи з інспектування, визнані незалежні організації, акредитовані випробувальні лабораторії виробників) [83].

Не менш важливим елементом структури адміністративно-правових відносин у сфері стандартизації, сертифікації, метрології і якості продукції є об'єкт цих правовідносин.

Варто також відзначити, що досліджуючи як філософські, так і правові аспекти цього феномена, вчені звертали увагу на його заплутаність та складність. Незважаючи на перехід до ринкових відносин, зміну форм власності та демократизацію суспільства, розуміння об'єкта правових відносин не зазнало радикальних змін [6, с. 75].

Спектр точок зору стосовно визначення об'єкта як одного з елементів структури правового відношення є досить широким. Але найбільш популярними є такі: 1) об'єктом правовідносин є те фактичне відношення на яке справляє вплив правове відношення [242, с. 65]; 2) об'єкт правового відношення – це те благо, на яке спрямовані суб'єктивне право та відповідний йому обов'язок із метою задоволення інтересу уповноваженої особи [243, с. 75–76].

Разом із тим, деякі науковці вважають, що існує багато правових відносин, котрі не мають чітко визначеного об'єкта, оскільки, на їхню думку, об'єкт не є елементом структури правового відношення, хоча й має значення для виникнення і розвитку багатьох правових відносин та їх структури [244, с. 212–217].

Дослідження об'єкта правових відносин, в тому числі й адміністративних, передбачає врахування наступних обставин:

- рівень розробки поняття об'єкта правових відносин;
- нове розуміння та пояснення його змісту і цілей застосування.

З'ясування вказаних обставин буде сприяти розмежуванню об'єкта адміністративно-правових відносин та усуненню існуючих на сьогодні теоретичних і практичних юридичних розбіжностей [6, с. 75].

Об'єктом адміністративно-правових відносин є те, стосовно чого вони виникають, розвиваються та припиняються. Передусім це суспільні відносини, що уособлюють у собі характер діяльності окремих суб'єктів права (їх дій чи бездіяльності), юридичні наслідки їх поведінки, певні правові інтереси (майнового чи немайнового характеру) тощо [205, с. 23–24].

Реалії сьогодення свідчать про дві ключові позиції, що склалися в теорії адміністративного права стосовно об'єкта адміністративно-правових відносин. Відповідно до першої (Ю. Козлов), об'єктом можуть бути лише дії, поведінка людей. Водночас друга (Г. Петров) свідчить про можливість віднесення до об'єктів адміністративно-правових відносин матеріальних цінностей, речей [187, с. 83].

Слід сказати, що теоретична значимість об'єкта адміністративно-правових відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації проявляє себе у наступному:

– до цього часу під об'єктом правових відносин розуміють не лише поведінку (дію) людей, але й майно, правовий та соціальний статус громадян;

– вважається, що об'єктом правових відносин може бути те, на що скерований регулятивний вплив права, а також адміністративних відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Юридична значимість об'єкта адміністративно-правових відносин у достатній мірі є самостійною із проявом його кількісної та якісної характеристик. Це притаманно для правових відносин з надання послуг як матеріального, так і нематеріального змісту в певному правовому режимі [6, с. 75–76].

На нашу думку, об'єктом адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є дії суб'єктів цих відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Наприклад, дії суб'єктів адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, пов'язані з: виробництвом, збереженням, перевезенням, реалізацією, утилізацією продукції і товарів; експлуатацією виробленого обладнання, транспортних засобів та інших спеціальних пристроїв, застосування яких вимагає дотримання відповідних правил і вимог; виконанням робіт та наданням послуг, які підлягають стандартизації і сертифікації; діяльністю персоналу і органів (державних і недержавних), що підпадає під вимоги стандартизації і сертифікації; формуванням вимог до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування продукції і товарів відповідно до вимог стандартизації і сертифікації; проведенням державного метрологічного нагляду і контролю тощо.

Іншим складовим елементом адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є нормативний зміст цих правовідносин.

Нормативний зміст правовідносин складають суб'єктивні права та юридичні обов'язки, у яких абстрактна можливість певної поведінки суб'єктів об'єктивного права перетворюється на дійсність і тим самим зумовлює модель поведінки уповноважених та зобов'язаних осіб у певних умовах [229, с. 84].

Деякі автори пропонують виокремлювати матеріальний та юридичний зміст правового відношення. При цьому під матеріальним змістом мається на увазі та фактична поведінка осіб, котра змодельована у загальному вигляді у юридичних нормах, а потім стосовно конкретних осіб виражена у конкретних правах і обов'язках. Матеріальний зміст правового відношення може проявлятися як у діях (активна поведінка) так і у бездіяльності (пасивна поведінка). Юридичний зміст трактується як те, що складає суто юридичний обов'язок, тобто взяті у сукупності суб'єктивне право і юридичний обов'язок [245, с. 253].

Проте такий підхід викликає заперечення, оскільки юридичний зв'язок («взяті у сукупності суб'єктивне право та юридичний обов'язок») між певними суб'єктами у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації за

своєю сутністю є ніщо інше як правове відношення за участю цих суб'єктів. З цих міркувань уявляється більш точним не поділяти зміст адміністративних правовідносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації на матеріальний та юридичний, а вести мову про зміст правовідносин, як про єдине поняття, що охоплює суб'єктивні права та обов'язки останніх [229, с. 85].

Зміст адміністративно-правових відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації зумовлює сукупність прав та обов'язків учасників цих відносин, їх правові інтереси, характер їхніх взаємовідносин, предмет і мету таких відносин та ін. Такий зміст насамперед визначає опосередкована адміністративно-правовими нормами поведінка учасників адміністративно-правових відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, яка узгоджується з мотивами та інтересами сторін, характером їхніх взаємовідносин, що узагальнюються правовим статусом щодо об'єкта цих правовідносин [205, с. 24].

Отже, зміст адміністративно-правових відносин – сукупність юридичних прав та обов'язків суб'єктів правовідносин. Суб'єктивні юридичні права – міра дозволеної поведінки, що визначається державою. Юридичні обов'язки – міра необхідної поведінки, яка забезпечується державою. Слід зазначити, що попри значну кількість адміністративно-правових відносин, що відбуваються за принципом «влада – підпорядкування», тут також кожна зі сторін має свої права та обов'язки [187, с. 83].

Відповідно, зміст адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – це сукупність юридичних прав та обов'язків суб'єктів цих правовідносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Нормативний зміст адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації побудований на застосуванні залежності одного учасника відносин від іншого (фактично

юридична нерівність учасників і підпорядкування їх одне одному). Ознаками цього є:

– першочерговість адміністративно-правових норм та наявність їх регулюючого впливу на відносини у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– регламентація за допомогою адміністративно-правових норм юридично значимих дій учасників адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– кореспондування обов'язків і прав учасників адміністративно-правових відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації у відповідності з нормою права;

– специфіка адміністративно-правових відносин, учасниками яких є різні види суб'єктів у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації [6, с. 76–77].

Адміністративно-правові відносини в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, виникають, змінюються та припиняються при наявності умов, визначених адміністративно-правовими нормами. Такими умовами виступають юридичні факти.

У загальній теорії права юридичними фактами визнаються обставини реального життя, з якими норми права пов'язують встановлення, зміну чи припинення правовідносин [246, с. 193].

Крім того, юридичні факти можуть бути охарактеризовані як такі обставини, що несуть у собі інформацію про стан суспільних відносин, які входять у предмет правового регулювання; ними виступають лише такі обставини, що прямо чи опосередковано зачіпають права та інтереси особи, суспільства, держави та соціально-публічних утворень [247, с. 30].

В адміністративному праві під юридичними фактами розуміються конкретні життєві обставини, з якими пов'язані виникнення, зміна та припинення адміністративно-правових відносин [187, с. 66].

Важливішою їхньою властивістю є здатність зумовлювати настання правових наслідків. Вони кваліфікуються як юридичні, оскільки передбачені в адміністративно-правових нормах (прямо – у гіпотезі, опосередковано – в диспозиції або санкції) [204, с. 67].

Наприклад, ст. 26 Закону України «Про захист прав споживачів» містить норму, згідно з якою центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів має право забороняти суб'єктам господарювання реалізацію споживачам продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації в державній системі сертифікації, але в документах, згідно з якими її передано на реалізацію, відсутні реєстраційні номери сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання відповідності [62]. Тут юридичним фактом є факт відсутності реєстраційного номера сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання відповідності на продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації. У разі його виникнення центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів реалізує своє право на заборону продажу таких товарів.

Юридичні факти можна класифікувати за наслідками, що настали (правоутворюючі, правозмінюючі та правоприпиняючі) та наявністю або відсутністю зв'язку факту з волею суб'єкта (дії та події як правомірні так і неправомірні).

До правомірних дій, що породжують адміністративно-правові відносини, можна віднести, наприклад, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України [213, с. 52]. Зокрема, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту щодо медичних виробів» [248].

До неправомірних дій, які породжують адміністративно-правові відносини у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можна віднести фальсифікацію засобів вимірювання (ст. 171-2 КУпАП). Неправомірною може бути і бездіяльність (наприклад, відмова працівників торгівлі, які займаються

підприємницькою діяльністю у наданні громадянам споживачам необхідної інформації про товари, їх якість тощо (ст. 156-1 КУпАП)).

Отже, в адміністративно-правових відносинах у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виражені і загальні риси, притаманні усім адміністративно-правовим відносинам, і деякі особливості, зумовлені їх специфікою.

Варто зауважити, що для більш чіткої побудови адміністративно-правових відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації необхідно провести систематизацію та упорядкування суб'єктів і об'єктів не лише в економічній сфері, але і в інших сферах людської діяльності, пов'язаної з стандартизацією, сертифікацією, метрологією та якістю продукції, товарів, робіт і послуг.

2.3 Адміністративно-процесуальний статус органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації

Багатоаспектність та багатовекторність діяльності у публічній сфері породжують різноманітні відносини щодо реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів окремої фізичної чи юридичної особи, у тому числі в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Врегулювання цих відносин потребує: 1) створення кола відповідних органів, інших осіб, які б розглядали і вирішували справи та здійснювали адміністративні провадження; 2) покладення обов'язків на органи управління, їхніх посадових осіб щодо реалізації прав, свобод і обов'язків фізичних чи юридичних осіб, розгляду і вирішення індивідуальних адміністративних справ, здійснення адміністративних проваджень в управлінській сфері; 3) надання зазначеним органам адміністративних юрисдикційних повноважень, із набуттям статусу органу адміністративно-процесуальної юрисдикції [249, с. 80–81].

У зв'язку з цим важливого значення набувають питання адміністративно-правового статусу органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Окремі аспекти діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення були об'єктом досліджень Л. Анохіної, Е. Демського, І. Голосніченка, Л. Ковалю, В. Колпакова, А. Комзюка, О. Остапенка, М. Стахурського та ін.

Сутність розвитку органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення краще розглядати через їх юрисдикційну діяльність у цій сфері [250, с. 7].

Поняття адміністративної юрисдикції в літературі висвітлювалося досить широко. Проте її зміст та визначення потребують відповідних уточнень. Це пов'язано з тим, що адміністративні провадження неоднорідні, різноманітні, більша частина їх спрямована на забезпечення виконавчо-розпорядчої діяльності у сфері публічного управління, на реалізацію норм матеріального адміністративного права позитивного характеру [249, с. 135–136].

Під «юрисдикцією» розуміється компетентність відповідних органів, посадових осіб розглядати юридичне значущі справи і приймати щодо їх вирішення юридичне обов'язкові рішення [204, с. 282].

Юридичні словники, видані за часів існування СРСР, юрисдикцію розглядають як установлену законом (чи іншим нормативним актом) сукупність повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори і справи про правопорушення, тобто оцінювати дії фізичної особи або іншого суб'єкта права стосовно їх правомірності, застосовувати юридичні санкції до правопорушників [75, с. 414].

Часто у юридичній літературі і словниках під «юрисдикційною» розуміється діяльність компетентних посадових осіб (органів влади) щодо вирішення адміністративно-правових спорів і розгляду справ про адміністративні

правопорушення [251, с. 47]. У процесі такої діяльності вирішують юридичну справу, здійснюють правовий захист порушених або оспорюваних інтересів, виносять державно-владне рішення про застосування відповідної правової санкції, відновлення порушеного права [252, с. 217]. Адміністративна юрисдикція визначається як встановлена законодавчими актами діяльність органів державного управління і посадових осіб щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ і застосування відповідних юридичних санкцій в адміністративному порядку [253, с. 17, 526].

В. Колпаков пропонує розуміти юрисдикцію як юридично сформоване право уповноважених органів (посадових осіб) здійснювати свої функції щодо встановлених об'єктів [216, с. 380].

На основі аналізу положень наукової літератури та юридичних словників, можна дійти висновку що поняття юрисдикції розглядають у трьох вимірах: по-перше, як сукупність повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори і справи про правопорушення; по-друге, за територією та місцем перебування органу влади; по-третє, за адміністративно-правовим урегулюванням діяльності органів державного управління і посадових осіб з вирішення індивідуальних справ і застосування відповідних юридичних санкцій в адміністративному порядку [254, с. 41].

На думку Н. Саліщевої, адміністративна юрисдикція – це окремий вид виконавчої та розпорядчої діяльності, що пов'язана з можливістю реалізації у примусовому порядку відповідних адміністративно-правових актів, які визначають права та обов'язки учасників матеріальних адміністративних правовідносин [255, с. 11].

А. Шергін та М. Саввін зазначають, що адміністративна юрисдикція – це діяльність органів державного управління, що полягає у розгляді справ про адміністративні правопорушення і прийняття за ними рішення у встановленій законом формі і визначеному порядку [256, с. 20].

Н. Хаманєва визначає адміністративну юрисдикцію як порядок вирішення адміністративного спору, що виникає між громадянином та органом державного управління [257, с. 115].

У двох аспектах адміністративну юрисдикцію розглядають О. Бандурка та Н. Тищенко: у матеріальному (статичному) значенні та у процесуальному (динамічному) значенні [258, с. 17]. В першому випадку під адміністративною юрисдикцією вони розуміють встановлену законодавством України сукупність повноважень будь-яких органів виконавчої влади щодо розгляду і вирішення адміністративно-правових справ відповідно до їх компетенції. В другому – діяльність органів виконавчої влади, яка пов'язана із розглядом і вирішенням адміністративно-правових спорів, правовою оцінкою їх сторін та застосуванням у необхідних випадках заходів адміністративного примусу. У свою чергу А. Пилипенко також зазначає, що адміністративно-юрисдикційна діяльність є результатом практичної реалізації певної частини повноважень відповідних органів виконавчої влади [259, с. 26].

На думку Е. Демського, адміністративна юрисдикція – це встановлена чинним законодавством компетентність (сукупність повноважень) органів публічної адміністрації (посадових осіб) здійснювати свої функції у сфері публічного управління і розглядати будь-які адміністративні справи у відповідній, визначеній адміністративними актами, адміністративно-процесуальній формі, виносити у них рішення із застосуванням, у необхідних випадках, заходів адміністративного примусу [249, с. 414].

У сучасній юридичній літературі адміністративна юрисдикція найчастіше розглядається у вузькому значенні, тобто полягає у розгляді справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі спеціально уповноваженими органами і їх посадовими особами, які наділені правом їх розглядати та накладати адміністративно-правові стягнення [226, с. 235; 260, с. 424].

Дещо уточнене визначення адміністративно-юрисдикційної діяльності дає О. Джафарова, визначаючи адміністративно-юрисдикційну діяльність як одну з важливих складових частин адміністративної діяльності правоохоронних органів у цілому. У процесі її здійснення правомочними службовими особами правоохоронних органів реалізується визначений законодавством обсяг їх повноважень щодо розв'язання індивідуальних адміністративних справ і застосування відповідних санкцій до правопорушників в адміністративному порядку [261, с. 154].

При цьому дослідник адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ С. Гусаров зазначає, що юрисдикцію, як самостійний вид діяльності взагалі й адміністративно-юрисдикційну діяльність зокрема, необхідно характеризувати за притаманними їй ознаками та функціями, за допомогою яких вона здійснюється. За своїм змістом адміністративна юрисдикція є діяльністю з реалізації відповідних функцій і здійснюється у встановлених формах та визначеними методами [262, с. 14].

На наш погляд, адміністративну юрисдикцію у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти як сукупність повноважень відповідних державних органів та посадових осіб щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та прийняття щодо них рішень.

В контексті цього варто зазначити, що слід розуміти під поняттям «державний орган».

Під державним органом в адміністративно-правовій літературі розуміють окремий орган виконавчої влади з притаманними йому загальними рисами державного органу [263, с. 206–208]. Крім того, державний орган є відокремленою частиною (підрозділом) державного апарату, що діє у відповідності зі своїм правовим статусом, повноваженнями, використовуючи при цьому властиві йому форми і методи діяльності [264, с. 67–68].

До обставин, завдяки яким виявляється специфіка діяльності державного органу, слід віднести: 1) державний орган реалізує свої повноваження від імені держави; 2) повноваження державного органу мають публічний зміст, а саме – вони містять у собі як права, так і обов'язки цього органу (вони мають чітко виражений зміст і закріплені в нормативно-правових актах); 3) повноваження державного органу реалізуються через його юрисдикційну діяльність, наслідки якої мають юридичний зміст і обов'язкові до виконання учасниками цих відносин, у тому числі і адміністративно-правових [250, с. 8].

Під органами, що наділені повноваженнями здійснювати адміністративно-юрисдикційну діяльність як за радянських часів, так і сьогодні розуміють установи, що виконують певні функції в галузі державного управління, контролю, нагляду [67, с. 460; 80, с. 342; 265, с. 692; 266, с. 454].

У свою чергу, органами, що наділені повноваженнями здійснювати адміністративно-юрисдикційну діяльність в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, на наш погляд, є система державних та інших органів (їх посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та накладати адміністративно-правові стягнення.

Сукупність органів (осіб) адміністративно-процесуальної юрисдикції становить єдину систему, за допомогою якої будь-які адміністративні справи вирішуються за загальними правилами, що встановлені державою. Однак різноманіття адміністративних правопорушень зумовлює специфіку цієї системи, яка полягає у: 1) множинності суб'єктів, що наділені компетенцією з вирішення цих справ; 2) швидкості реагування на правопорушення; 3) профілактичній спрямованості адміністративно-деліктної юрисдикції; 4) неоднорідності суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції (вони різняться за: правовою природою утворення; цілями утворення; структурою повноважень; порядком ухвалення рішення у справі; безпосередньою компетенцією) [204, с. 286].

В науці адміністративного права були неодноразові спроби стосовно класифікації органів, що уповноважені розглядати адміністративні правопорушення. Існує досить великий перелік критеріїв для утворення даної класифікації. До останніх треба віднести з'ясування і визначення закономірностей розвитку об'єктів, які класифікуються, визначення зв'язків між ними для здійснення узагальнених висновків і прийняття відповідних рішень [267, с. 4–5].

Отже, органи, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення класифікують за наступними критеріями:

- за правовою природою утворення (органи виконавчої влади, органи судової влади, органи місцевого самоврядування);
- за порядком прийняття рішення у справі (колегіальні, єдиноначальні).

Стаття 213 КУпАП визначає, що поряд із органами розглядати справи про адміністративні правопорушення мають право посадові особи [127]. Посадові особи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, згідно зі ст. 217 КУпАП діють у межах наданих їм повноважень і лише під час виконання службових обов'язків [226, с. 249].

Кожен державний орган і посадова особа мають власну компетенцію, щодо вирішення певної категорії справ [268, с. 85].

Компетенція – це певний обсяг державної діяльності, покладений на конкретний орган, або коло питань, передбачених законодавством, іншими нормативно-правовими актами, які він має право вирішувати в процесі практичної діяльності [269, с. 453].

Лінгвістично-юридичне пояснення цього терміну свідчить про «незалежність, установлення кола повноважень» [265, с. 167], прав і обов'язків конкретному державному органу або посадовій особі, які визначають його місце в системі державних органів [80, с. 310; 266, с. 293].

У тлумачних словниках компетенція визначається як «коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийхось повноважень, прав» [76, с. 289], наданих законом, статутом або іншим актом конкретному органу або посадовій

особі [270, с. 613], коло повноважень якого-небудь органу, посадової особи, в яких конкретна особа має знання, досвід» [271, с. 595], а також коло повноважень, галузь належних для виконання ким-небудь питань, явищ» [272, с. 358]. У «Новому тлумачному словнику української мови» слово «компетенція» трактується як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи» [273, с. 874].

В теорії права компетенцію визначають у кількох аспектах: як сукупність повноважень, прав, коло повноважень певної особи чи органу; сукупність лише виключно повноважень, якими наділений орган чи посадова особа, що визначені Конституцією, законами чи іншими нормативно-правовими актами [274, с. 7–8].

У підручниках з адміністративного права під компетенцією розуміють сукупність предметів відання, завдань, повноважень, прав і обов'язків державного органу або посадової особи, що визначаються законодавством [275, с. 41].

У. Ляхович розглядає компетенцією як сукупність владних повноважень щодо вирішення певної категорії справ [268, с. 85].

На думку А. Макаренко, компетенція – коло повноважень (прав і обов'язків), передбачених відповідними нормативно-правовими актами [228, с. 56].

Ю. Осипов визначає компетенцію як коло встановлених законом владних повноважень органів держави, посадових осіб, для яких надані їм повноваження, як правило є одночасно і їх обов'язками [274, с. 11].

Варто зазначити, що компетенція виступає критерієм поділу органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення на певні види.

За характером компетенції виокремлюють:

– органи, головним призначенням яких є розгляд справ про адміністративні правопорушення (ст. 213 КУпАП);

– органи, які виконують юрисдикційну діяльність поряд з іншими функціями [269, с. 453] (наприклад, органи державної санітарно-епідеміологічної служби – ст. 236 КУпАП).

За структурою повноважень вони поділяються на органи:

– територіальної компетенції, тобто здійснюючі адміністративно-деліктну юрисдикцію в межах адміністративно-територіальної одиниці (наприклад, районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди – ст. 221 КУпАП);

– галузевої компетенції, тобто здійснюючі адміністративну юрисдикцію в межах галузі управління [204, с. 286–287] (наприклад, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання – ст. 244-7 КУпАП).

За обсягом компетенції виокремлюють:

– органи загальної компетенції – розглядають різноманітні категорії справ;

– органи спеціальної компетенції розглядають справи однієї категорії [269, с. 453]. Це стосується діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів (ст. 244-4 КУпАП); центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 244-7 КУпАП); центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів (ст. 244-8 КУпАП).

Різниця між вказаними органами полягає у тому, що окремі з них, крім загальних прав, притаманних всім суб'єктам, володіють правом застосування мір забезпечення провадження у справі про адміністративні правопорушення [6, с. 85].

Закріплення прав і обов'язків органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення здійснюється за умови врахування основної, додаткової або додаткової компетенції.

1) Функціональна компетенція за своїм змістом має повноваження щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прийняття рішень про накладення адміністративного покарання відповідного виду і розміру, про передачу адміністративної справи на розгляд іншого суб'єкта адміністративної юрисдикції або про припинення справи за провадженням, повноваження щодо перегляду справи і прийняття рішення про залишення в силі раніше прийнятого рішення, його заміни чи скасування або направлення адміністративної справи на новий розгляд.

2) Додаткова функціональна компетенція сприяє забезпеченню виконання рішення, винесеного щодо конкретної адміністративної справи. Це стосується також організації виконавчого провадження, а також безпосереднього виконання постанови щодо адміністративної справи.

3) Факультативна функціональна компетенція. У даному випадку можна вести розмову про повноваження суб'єкта адміністративної юрисдикції при здійсненні спеціальної профілактики адміністративних правопорушень у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Реалізація вказаних повноважень здійснюється через внесення у відповідні організації та до посадових осіб подань про усунення причин і умов, які сприяють вчиненню адміністративно карних протиправних дій (бездіяльності) [6, с. 86–87].

Офіційна класифікація органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, представлена в ст. 213 КУпАП [127].

До органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації відносимо:

1) адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад (ст. 218 КУпАП);

2) районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) (ст. 221 КУпАП);

3) органи державної санітарно-епідеміологічної служби (ст. 236 КУпАП);

4) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів (ст. 242-1 КУпАП);

5) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів (ст. 244-4 КУпАП);

6) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 244-7 КУпАП);

7) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів (ст. 244-8 КУпАП);

8) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду (ст. 244-20 КУпАП).

Відповідно до положень ст. 218 КУпАП, адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад мають право розглядати справи про порушення законодавства про захист прав споживачів (ст. 156-1 КУпАП). Порядок їх створення, склад, завдання і компетенція визначено КУпАП, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [276], Положенням про адміністративні комісії України, затвердженим Указом Президії Верховної Ради УРСР від 9 березня 1988 року [277].

Повноваження з розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації мають районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді). Органи судової влади здійснюють свої повноваження виключно на підставах, у межах та порядку, передбачених Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [278] та іншими нормативно-правовими актами.

До компетенції судів (суддів) законодавець відносить найбільш складну категорію справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації,

якості продукції, метрології і сертифікації щодо кваліфікації дій правопорушника – фальсифікацію засобів вимірювання (ст. 171-2 КУпАП). Віднесення даних справ до відання судів обумовлене кількома обставинами, що вирізняють ці проступки серед інших:

1) підвищена суспільна небезпека вчинених правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та схожість за формальними ознаками до злочину. Слід зазначити, що до 15 листопада 2011 року фальсифікація засобів вимірювання вважалась злочином, передбаченим ст. 226 КК України;

2) особлива суспільна значимість цієї категорії правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, що обумовлена специфічним правовим статусом суб'єктів даних правопорушень. Такими суб'єктами виступають посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, громадяни, які виготовляють або переробляють з метою використання чи збуту, а також збувають фальсифіковані вимірювальні прилади чи інструменти;

3) складність кваліфікації діянь та необхідність юридичної освіти посадових осіб, які прийматимуть рішення у справі про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації [279, с. 93].

Розгляд і вирішення справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями) становить особливу форму здійснення правосуддя у сфері адміністративно-деліктних відносин [249, с. 83].

Наступним видом органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є органи державної санітарно-епідеміологічної служби.

Державна санітарно-епідеміологічна служба України є центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я та утворюється для забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення [280]. Державна санітарно-епідеміологічна служба України діє на підставі Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року [113], Положення про державну санітарно-епідеміологічну службу України, затвердженого указом Президента України від 6 квітня 2011 року [280], Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд в Україні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 червня 1999 року за № 1109 та інших нормативно-правових актів [281].

Розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та накладати адміністративні покарання мають право посадові особи [6, с. 87].

Від імені органів державної санітарно-епідеміологічної служби розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення в межах територій та об'єктів нагляду, визначених законодавством, мають право:

- 1) головний державний санітарний лікар України та його заступники, головні державні санітарні лікарі Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, головні державні санітарні лікарі водного, залізничного, повітряного транспорту, водних басейнів, залізниць та їх заступники, головні державні санітарні лікарі районів, міст, районів у містах, лінійних підрозділів та об'єктів водного, залізничного, повітряного транспорту, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону, Служби безпеки України, з'єднань, частин та підрозділів і їх заступники;

- 2) лікарі-гігієністи, лікарі-епідеміологи органів державної санітарно-епідеміологічної служби (ст. 236 КУпАП) [127].

Іншим органом, що уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів є Державна екологічна інспекція України [282]. Державна екологічна інспекція України у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року [116], Положенням «Про Державну екологічну інспекцію України», затвердженим Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 454/2011 [283].

Державна екологічна інспекція України здійснює свої повноваження безпосередньо та через свої територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, морські екологічні інспекції (Азовська, Азово-Чорноморська, Північно-Західного регіону Чорного моря) [282].

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право: Головний державний інспектор України з охорони навколишнього природного середовища та його заступники, старші державні інспектори України з охорони навколишнього природного середовища, державні інспектори України з охорони навколишнього природного середовища, головні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, областей,

міст Києва і Севастополя та їх заступники, головні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища Чорного і Азовського морів та їх заступники, старші державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища, державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища відповідних територій (ст. 242-1 КУпАП) [127].

Повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації наділений також центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів.

Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів є Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів [141].

У своїй діяльності Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів керується Господарським [110] та Цивільним [121] кодексами, Законом України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року [62], Положенням про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів затвердженим указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 465/2011 [141] та іншими нормативно-правовими актами.

Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів здійснює свої повноваження безпосередньо та через свої територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі [141].

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

– керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист

прав споживачів, його заступники, а також інші уповноважені керівником посадові особи цього органу;

– керівник органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у справах захисту прав споживачів та його заступники (ст. 244-4 КУпАП) [127].

Органом, який безпосередньо наділений повноваженнями розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виступає центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання.

Центральним орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання є Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів. У своїй діяльності даний орган керується Законами України «Про стандартизацію» [30], «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [83], Декретом Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» [95], Положенням про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів затвердженим указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 465/2011 [141] та іншими нормативно-правовими актами.

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

– керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання, його заступники;

– інші уповноважені керівником посадові особи цього органу (ст. 244-7 КУпАП) [127].

Слід зазначити, що нажаль сьогодні розгляд справ центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації,

метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання втрачає свою ефективність. Таку тенденцію можна простежити аналізуючи статистичні дані про кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності вказаним органом (*Додаток Б*).

Ще органом, що уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів.

Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів є Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. Правові основи діяльності Державної служби України з лікарських засобів – Закон України «Про лікарські засоби» від 4 квітня 1996 року [283], Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 року № 647 [284] та інші нормативно-правові акти [269, с. 531].

Державна служба України з лікарських засобів здійснює свої повноваження безпосередньо та через територіальні органи [284].

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право: Головний державний інспектор України з контролю якості лікарських засобів та його заступники, головні державні інспектори з контролю якості лікарських засобів в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві, Севастополі та їх заступники, державні інспектори з контролю якості лікарських засобів (ст. 244-8 КУпАП) [127].

Варто зазначити, що важливе місце серед органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації,

якості продукції, метрології і сертифікації також займає центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду.

Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду є Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів. У своїй діяльності даний орган керується Законом України «Про метрологію та метрологічну діяльність» [64], Положенням про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 року № 667 [285] та іншими нормативно-правовими актами.

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право: керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду, його заступники, а також інші уповноважені керівником посадові особи цього органу (ст. 244-20 КУпАП) [127].

Підсумовуючи варто зазначити, що органи, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації утворюють своєрідну систему, хоча про їх системність можна вказувати лише умовно, оскільки вони переважно не пов'язані єдиним керівником і координаційним центром, характеризуються неоднорідністю та відмінністю в компетенції. Вони різняться за: а) правовою природою утворення – сфера судової влади; сфера виконавчої влади; сфера місцевого самоврядування; б) цілями утворення – утворені виключно для здійснення юрисдикційної діяльності, утворені для здійснення як юрисдикційних, так і інших функцій; в) безпосередньою компетенцією, яка установлюється законодавцем і закріплюється у законодавчих актах щодо кожного органу окремо тощо.

Як уже зазначалось, органи, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції,

метрології і сертифікації мають широкий спектр повноважень, від належного виконання яких залежить ефективність захисту прав та інтересів споживачів.

Зважаючи на те, що механізм державного контролю за реалізацією органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, досить складний і це призводить до порушення законності при захисті прав та законних інтересів споживачів, вбачаємо за можливе здійснювати розгляд справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виключно судами.

2.4 Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації

Органи (посадові особи) розглядають справи про адміністративні правопорушення в межах своєї підвідомчості. Визначення підвідомчості – це розмежування компетенції між органами (посадовими особами). Кожен орган або посадова особа має право розглядати і вирішувати тільки ті справи, які належать до їх компетенції [286, с. 47].

Вагомий внесок в дослідженні проблем підвідомчості справ про адміністративні правопорушення зробили російські та українські вчені, а саме А. Агапов, В. Анджієвський, Л. Анохіна, О. Банчук, Д. Бахрах, Е. Демський, Л. Коваль, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Остапенко, І. Тимченко, О. Шергин та інші.

Діяльність органів державної влади та управління є підпорядкованою. Ця підпорядкованість визначається Конституцією України, що утворює відповідний характер відносин та впливає на взаємовідносини між суб'єктами цих відносин [287, с. 804].

Зокрема, ч. 2 ст. 19 Конституції України встановлює, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією

та законами України [105]. Відповідно до цих положень, кожен державний орган і посадова особа мають власну компетенцію, тобто сукупність владних повноважень щодо вирішення певної категорії справ [268, с. 85].

Перелік органів та посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, наведено в розділі III КУпАП, в якому врегульовано також деякі питання утворення та функціонування цих органів, а також визначено, які справи уповноважені розглядати ті чи інші органи або посадові особи, тобто вирішено питання про підвідомчість справ [288, с. 111].

Інститут підвідомчості у загальному плані визначає можливість громадян і юридичних осіб звертатися за захистом своїх прав до того чи іншого органу юрисдикційної системи держави [289, с. 71].

Термін «підвідомчість» має неоднакове тлумачення. Вважається, що першоосновою зазначеного терміну є поняття «відомство» [290, с. 29].

Щодо поняття «відомство», то його розглядають як систему центральних і місцевих органів та установ, що керують однією галуззю державного управління і підпорядковані одному керівнику [265, с. 337; 291, с. 87].

Великий енциклопедичний юридичний словник за редакцією Ю. Шемшученка пояснює, що – правовий статус відомства залежить від його виду та функцій і визначається Конституцією, законами, положеннями та іншими нормативними актами про конкретне відомство» [11, с. 104].

У новому українському тлумачному словнику до поняття «відомство» віднесено – «... галузь державного управління або сукупність установ, що їй підвладні» [292, с. 86].

Дореволюційна правова наука не знала інституту підвідомчості. Поняття «підвідомчість» іноді вживалося при віднесенні конкретної справи до відання конкретного органу, проте усталеної термінології на той момент не було [187, с. 106].

За часів СРСР вперше термін «підвідомчість» з'явився в 1923 р. у Правилах про провадження справ у Вищій Арбітражній Комісії при Раді Праці і Оборони і місцевих арбітражних комісіях [293, с. 156].

При тлумаченні поняття «підвідомчість» за часів СРСР вказували на наявність певного кола справ, розгляд яких складав компетенцію органів державної влади і управління [265, с. 804; 291, с. 135], її розмежування між цими органами [75, с. 254], залежно від предмету розгляду адміністративного-правових відносин [294].

У свій час Ю. Осипов зауважував, що підвідомчість є колом юридичних справ, вирішення яких належить до відання певного органу [274, с. 11, 30–31].

На думку П. Дружкова, підвідомчість – це «коло спорів про право і інші правові питання, вирішення якого віднесено законом до компетенції певного органу держави чи суспільства» [295, с. 5].

П. Єлісейкін переконував, що підвідомчість слід розглядати як «властивості справ, які дозволяють розмежувати окремі форми захисту суб'єктивного права чи інтересу, що охороняється законом» [296, с. 75]. Таку ж позицію висловлювали М. Вікут та І. Зайцев [297, с. 127].

У свою чергу, В. Музюкін наголошував на тому, що підвідомчість – це повноваження державних і громадських органів з приводу вирішення спорів про право і інших справ» [298, с. 50].

Започаткована в Україні адміністративна реформа в діяльності органів виконавчої влади стимулювала нові підходи у визначенні терміну «підвідомчість» [250, с. 134].

Розробники адміністративної реформи зазначають, що підвідомчість органів виконавчої влади – найбільш загальний термін, яким охоплюються будь-які етапи (режими) організаційних відносин між органами виконавчої влади, як правило, різних – вищого і нижчого рівнів. Більш конкретними щодо даного терміну виступають поняття «підконтрольність», «підзвітність», «підпорядкованість», «відповідальність» [299].

У свою чергу, Л. Анохіна стверджує, що підвідомчість – це ті суспільні відносини (адміністративно-правові), в яких суб'єкти адміністративної юрисдикції юридично компетентні [300, с. 11].

Д. Бахрах зазначає, що для владних суб'єктів підвідомчість – це компонента їхньої компетенції, що пов'язує їх повноваження з визначеними об'єктами владного впливу, визначає їх предметні, територіальні межі. А для іншої сторони владних правовідносин підвідомчість означає її правову залежність від того, хто відає справами [301, с. 567–568].

А. Комзюк, досліджуючи підвідомчості, зауважує, що визначення підвідомчості – це розмежування компетенції між органами (посадовими особами) [286, с. 47].

Автори підручника «Адміністративна діяльність» М. Ковалів, З. Кісіль, Д. Калаянов та ін., визначають підвідомчість як відносність конкретної справи про адміністративне правопорушення до ведення визначеного суб'єкта адміністративної юрисдикції, органу управління, суду, громадської організації відповідно до виконуваної ним функції та кола покладених завдань в галузі правоохоронної діяльності [302, с. 77].

Інша група науковців, вважає, що підвідомчість є інститутом адміністративно-процесуального права, який забезпечує розгляд та вирішення адміністративними судами публічно-правових спорів, віднесених процесуальним законодавством виключно до їх компетенції [303, с. 512].

На думку І. Личенко, підвідомчість – це нормативне закріплення об'єктів владних повноважень, яке визначається особливостями справи, обумовлене компетенцією уповноваженого органу, специфікою та місцем в інституційній ієрархії органу державної влади [279, с. 88].

Найбільш повне визначення підвідомчості справ про адміністративні правопорушення запропоноване Е. Демським, який визначає цю інституцію як розмежування компетенції у системі відносин між різними органами адміністративно-деліктної юрисдикції щодо розгляду та вирішення справ про

адміністративні правопорушення на підставі і в межах закону та притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності [304, с. 355–356].

Враховуючи вище наведене, пропонуємо розглядати підвідомчість справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації як розмежування компетенції між органами (посадовими особами), уповноваженими, відповідно до своїх повноважень розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та приймати щодо них рішення.

Варто зауважити, що часто в законодавстві вказується на елементи підвідомчості: по-перше, це коло юридичних справ, що віднесені до відання того чи іншого юрисдикційного органу, а по-друге, – це той правовий зв'язок, який існує між юридичною справою та юрисдикційним органом, що зумовлює віднесення конкретної категорії справ до предмета відання цього органу [289, с. 72].

Відповідно, слід погодитись з думкою О. Остапенка та Л. Сопільника, що поняття підвідомчості розгляду адміністративних правопорушень у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації повинно містити в собі співвідношення між конкретними адміністративними справами і визначеним в законі суб'єктом адміністративної юрисдикції, уповноваженим, відповідно до своїх повноважень, приймати рішення у справі [6, с. 85].

Безперечно, органи (посадові особи), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є суб'єктами адміністративної юрисдикції. Відтак, це зумовлює необхідність їх поділу на суб'єктів, які мають розширену компетенцію та суб'єктів, які мають звичайну компетенцію щодо розгляду і вирішення справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Відмінність між вказаними суб'єктами адміністративної юрисдикції полягає у тому, що окремі з них, крім загальних прав, притаманних

всім суб'єктам, володіють правом застосування мір забезпечення провадження у справі про адміністративні правопорушення [250, с. 135].

Доцільно зазначити, що з'ясовуючи ознаки суб'єкта адміністративної юрисдикції під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, потрібно користуватися загальнотеоретичним поняттям «статус суб'єкта права» [6, с. 85].

У свою чергу, під суб'єктом права слід розуміти учасника правовідносин, в тому числі й адміністративно-правових, який наділений юридичними правами і обов'язками [11, с. 884].

Основними ознаками суб'єкта права є:

– соціальна ознака, завдяки якій здійснюється персоніфікація вказаного суб'єкта за рахунок його участі у суспільних відносинах у якості відокремленого, здатного виробляти і реалізовувати свою волю індивідуума;

– юридична ознака, завдяки якій за допомогою юридичних норм суб'єкт права наділяється можливістю мати права і обов'язки, а також бути учасником правових відносин, в тому числі і адміністративних [250, с. 135].

Наявність вказаних ознак притаманна конкретним суб'єктам адміністративної юрисдикції, вони сприяють більш поглибленому їх поділу на:

– **предметну підвідомчість**, в якій з урахуванням адміністративних правопорушень (наприклад, тих що вчиняються у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації) нормативно визначається орган, уповноважений розглядати дану категорію справи;

– **посадову підвідомчість**, в якій нормативно закріплені повноваження посадової особи щодо розгляду справи про адміністративне правопорушення;

– **територіальну підвідомчість**, в якій нормативно визначено питання про те, де повинна розглядатися конкретна справа. Згідно ст. 276 КУпАП, справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення, за місцем обліку транспортних засобів, коли правопорушення вчинено водієм або за місцем проживання порушника [6, с. 86].

Перелік органів та посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, наведено в розділі III КУпАП.

Щодо підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, то:

– адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад (ст. 218 КУпАП) розглядають справи про порушення законодавства про захист прав споживачів (ст. 156-1 КУпАП);

– районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) (ст. 221 КУпАП) розглядають справи про фальсифікацію засобів вимірювання (ст. 171-2 КУпАП);

– органи державної санітарно-епідеміологічної служби (ст. 236 КУпАП) розглядають справи про: введення в обіг або реалізацію продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП); виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1 КУпАП); недодержання стандартів при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції (ст. 170 КУпАП), коли всі ці правопорушення є порушеннями санітарних норм;

– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів (ст. 242-1 КУпАП) розглядає справи про введення в обіг або реалізацію продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП) щодо реалізації нафтопродуктів, екологічні показники яких не відповідають вимогам стандартів, норм та правил;

– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів (ст. 244-4 КУпАП) розглядає справи про: порушення законодавства про захист прав споживачів (ст. 156-1 КУпАП); введення в обіг або реалізацію продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП); виконання

робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1 КУпАП); випуск у продаж продукції з порушенням вимог щодо медичних попереджень споживачів тютюнових виробів (ст. 168-2 КУпАП); недодержання стандартів при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції (ст. 170 КУпАП) – стосовно правопорушень під час транспортування, зберігання і використання продукції, призначеної для реалізації громадянам-споживачам;

– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 244-7 КУпАП) розглядає справи про: порушення процедур оцінки відповідності (ст. 172-1 КУпАП); невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 188-9 КУпАП);

– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів (ст. 244-8 КУпАП) розглядає справи про: введення в обіг або реалізацію продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП); виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1 КУпАП); недодержання стандартів при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції (ст. 170 КУпАП) щодо лікарських засобів;

– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду (ст. 244-20) розглядає справи про: порушення вимог щодо випуску з ремонту та видачі на прокат засобів вимірювальної техніки (ст. 171 КУпАП); порушення умов і правил проведення повірки засобів вимірювальної техніки (ст. 171-1 КУпАП); порушення правил застосування засобів вимірювальної техніки (ст. 172 КУпАП); невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду (ст. 188-44 КУпАП).

Проте цей перелік не є вичерпним і може доповнюватися вказівками інших нормативно-правових актів, про що свідчить й історія розвитку адміністративного права. В юридичній літературі немає і єдиної позиції щодо обмеження переліку органів адміністративної юрисдикції, яким підвідомчі справи про адміністративні правопорушення [300, с. 11–12].

КУпАП не обмежує органи виконавчої влади, а від їх імені й посадових осіб в їх адміністративно-процесуальних правах та обов'язках, обумовлених розглядом справ про адміністративні правопорушення, зобов'язуючи їх діяти відповідно до чинного законодавства [6, с. 89].

На відміну від КУпАП, КоАП Російської Федерації передбачає обмеження адміністративно-юрисдикційних повноважень посадових осіб щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Зокрема, це стосується в першу чергу:

- недотримання вимог при порушенні адміністративного провадження у справі;
- порушення порядку формування адміністративної справи, складання протоколу про адміністративне правопорушення та інших документів відповідно до вимог, встановлених Законом;
- передачі посадовим особам, до яких надійшла справа про адміністративне правопорушення з порушенням встановленої законом її підвідомчості [305, с. 287].

Юридичні норми, які визначають підвідомчість розгляду протиправних дій (бездіяльності), мають змішаний, матеріально-процесуальний характер [302, с. 77]. Цей характер виявляється у конкретних адміністративно-правових нормах, відповідно до яких кваліфікуються протиправні дії (бездіяльність). Серед існуючих видів підвідомчості адміністративна є найбільш поширеною [250, с. 138].

За своїм змістом адміністративна підвідомчість може бути:

– *альтернативною*, коли справа про адміністративне правопорушення може розглядатися не одним, а декількома суб'єктами адміністративної юрисдикції. Наприклад, адміністративне правопорушення, передбачене ст. 170 КУпАП – недодержання стандартів і технічних умов при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції, може розглядатись як органами державної санітарно-епідеміологічної служби (ст. 236 КУпАП), так і центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів (ст. 244-4 КУпАП);

– *виключною*, за умови, коли справа про адміністративне правопорушення розглядається лише одним суб'єктом адміністративної юрисдикції. Наприклад, адміністративне правопорушення, передбачене ст. 171-2 КУпАП – фальсифікація засобів вимірювання розглядається лише районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями) (ст. 221 КУпАП);

– *об'єктивною або предметною*, коли чітко вказується на предметну ознаку адміністративно-правового посягання, а кількість суб'єктів адміністративної юрисдикції, уповноважених розглядати вчинені протиправні дії (бездіяльність) у вказаній сфері адміністративно-правових відносин, визначена у КУпАП. З цієї точки зору можна говорити про підвідомчість справ у галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації. Так, справи про невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 188-9 КУпАП) розглядаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 244-7 КУпАП);

– *суб'єктивною*, за умови здатності конкретного органу чи його посадової особи здійснювати адміністративне провадження стосовно вчинених конкретних протиправних дій. З цієї точки зору можна говорити про підвідомчість певних суб'єктів адміністративної юрисдикції: відомств, комісій, інспекцій, судів тощо.

Наприклад, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів (ст. 244-4 КУпАП) має право розглядати справи щодо порушення законодавства про захист прав споживачів (ст. 156-1 КУпАП);

– *територіальною*, в якій нормативно визначено питання про те, де повинна розглядатися конкретна справа. Так, справи про порушення законодавства про захист прав споживачів (ст. 156-1 КУпАП) розглядаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів (ст. 244-4 КУпАП) за місцем їх вчинення, а якщо ці справи розглядаються адміністративними комісіями (ст. 218 КУпАП) – за місцем проживання порушника (ст. 276 КУпАП).

Слід відмітити, що розглянуті нами види адміністративної підвідомчості певною мірою, перетинаються з компетенцією, за допомогою якої визначається коло повноважень суб'єкта адміністративної юрисдикції при розгляді адміністративної справи [6, с. 90].

Таким чином, органи (посадові особи) уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення діють в межах своєї підвідомчості, яка впливає на розмежування між цими органами (посадовими особами) повноважень в частині розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та прийняття щодо них рішень. Відтак, з'ясування підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є актуальним з урахуванням вертикального та лінійного підходів адміністративно-процесуальної діяльності суб'єктів, що уповноважені здійснювати адміністративну юрисдикцію у вказаній сфері.

Висновки до розділу 2

Здійснений аналіз питань зазначених у вказаному розділі дає змогу зробити наступні висновки:

1. Під системою адміністративно-правового регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти сукупність пов'язаних між собою ознак, які впливають на формування, розвиток і припинення суспільних відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації з метою реалізації завдань держави і суспільства.

Система адміністративно-правового регулювання у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації охоплює такі елементи: адміністративно-правові норми, акти застосування норм адміністративного права суб'єктами права, адміністративно-правові відносини.

2. Під адміністративно-правовими відносинами у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, пропонуємо розуміти врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які складаються у вказаній сфері, один з учасників або всі учасники яких є носіями владних повноважень, а також суб'єктивних прав та обов'язків, які перебувають під охороною держави.

До структури адміністративно-правових відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації входять суб'єкти, об'єкти правовідносин та нормативний зміст.

Відповідно, суб'єктом адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є їх учасник, який має конкретні права і обов'язки у зазначеній сфері, закріплені адміністративно-правовими нормами.

Об'єктом адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є дії суб'єктів цих відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Відповідно, нормативний зміст адміністративно-правових відносин у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – це сукупність юридичних прав та обов'язків суб'єктів цих правовідносин.

Адміністративно-правові відносини в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, виникають, змінюються та припиняються при наявності умов, визначених адміністративно-правовими нормами. Такими умовами виступають юридичні факти.

Варто зауважити, що для більш чіткої побудови адміністративно-правових відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації необхідно провести систематизацію та упорядкування суб'єктів і об'єктів не лише в економічній сфері, але і в інших сферах людської діяльності, пов'язаної з стандартизацією, сертифікацією, метрологією та якістю продукції, товарів, робіт і послуг.

3. Органами, що наділені повноваженнями здійснювати адміністративно-юрисдикційну діяльність в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, на наш погляд, є система державних та інших органів (їх посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та накладати адміністративно-правові стягнення.

4. Органи (посадові особи) розглядають справи про адміністративні правопорушення в межах своєї підвідомчості.

Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розглядати як розмежування компетенції між органами (посадовими особами), уповноваженими, відповідно до своїх повноважень розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та приймати щодо них рішення.

Елементами підвідомчості виступають: по-перше, це коло юридичних справ, що віднесені до відання того чи іншого юрисдикційного органу, а по-друге,

– це той правовий зв'язок, який існує між юридичною справою та юрисдикційним органом, що зумовлює віднесення конкретної категорії справ до предмета відання цього органу.

Механізм державного контролю за реалізацією органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, досить складний і це призводить до порушення законності при захисті прав та законних інтересів споживачів, тому необхідно здійснювати розгляд справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виключно судами.

5. Перспективність і теоретико-практична значущість подальших наукових досліджень у цьому напрямі у світлі створення належного механізму адміністративно-правового регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації вбачається нами передусім у тому, що мова повинна йти про окрему теоретичну розробку поняття та змісту адміністративно-правового регулювання в даній галузі, котрим забезпечується ефективність регулювання відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації в цілому.

РОЗДІЛ 3

МАТЕРІАЛЬНІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ І СЕРТИФІКАЦІЇ

3.1 Матеріальні основи адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації

Система вітчизняного та міжнародного законодавства в повній мірі забезпечує регулювання відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Проте, недостатній рівень фахової підготовки спеціалістів, а також відсутність бажання дотримуватися встановлених правил, норм та стандартів призводить до правопорушень у даній сфері, наслідки яких є небезпечними і шкідливими. Вони негативно впливають на сам процес виробництва, якість продукції, зменшують конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках [306, с. 149].

У зв'язку з цим, виникає потреба у комплексному дослідженні матеріальних та процесуальних основ адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

У сучасних наукових дослідженнях до окремих аспектів адміністративної відповідальності зверталися у своїх працях Б. Авер'янов, В. Анджієвський, Д. Астахов, Л. Коваль, В. Колпаков, А. Комзюк, М. Костенніков, Д. Лук'янець, О. Остапенко, Б. Россінский, Л. Сопільник, І. Тимченко та інші. Праці вказаних науковців створюють методологічні передумови для всебічного дослідження адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Водночас ватро зазначити, що

монографічні праці та спеціальні дисертаційні дослідження зазначеної проблеми в Україні та спеціальні дисертаційні дослідження зазначеної проблеми в Україні наразі відсутні.

За вчинення адміністративних правопорушень у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації у більшості випадків передбачена адміністративна відповідальність.

Проте визначення адміністративної відповідальності у вигляді дефініції до цього часу в жодному нормативно-правовому акті не зафіксовано, хоча вони використовують це поняття [307, с. 319]. Зокрема, термін «адміністративна відповідальність» широко використано в Кодексі України про адміністративні правопорушення і глава II його Загальної частини має назву «Адміністративні правопорушення і адміністративна відповідальність», але слід зазначити те, що чинний КУпАП не дає визначення адміністративної відповідальності. Він лише обмежується вказівкою про те, що мірою адміністративної відповідальності є адміністративне стягнення, яке застосовується з метою перевиховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення і запобігання вчиненню правопорушень [308, с. 440]. Відповідно, відсутність законодавчого визначення поняття адміністративної відповідальності породжує жваві дискусії серед науковців щодо його сутності та змісту. І тут ми погоджуємося з думкою К. Бельського, який вважає, що «для того щоб поняття використовувалося у суспільстві ефективно, запам'ятовувалось людьми, ставало часткою їх правосвідомості, йому потрібно дати визначення у законодавчому акті» [309, с. 20].

Отже, адміністративна відповідальність є необхідним стимулятором правомірної поведінки, сприяє вихованню почуття морального і правового боргу перед суспільством і державою, підвищення суспільно-політичної активності кожного громадянина. Відповідно, як зазначає Д. Лук'янець, для застосування положення КУпАП за його межами, необхідно мати законодавче визначення поняття адміністративної відповідальності, яке має відображати сутність цього

правового явища і містити в собі необхідні та достатні класифікаційні ознаки цього виду юридичної відповідальності [310, с. 25].

Що ж стосується поняття адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, то законодавчого його закріплення на сьогодні теж не має, існують лише окремі пропозиції науковців щодо цього питання.

О. Остапенко та Л. Сопільник вважають, що під адміністративною відповідальністю в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти передбачене нормами права реагування держави в особі уповноважених на це державних органів і посадових осіб на адміністративне правопорушення і застосування до порушника передбачених в законі адміністративних покарань [6, с. 94].

На наш погляд, під адміністративною відповідальністю в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти передбачене нормами права реагування держави на адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації і застосування до осіб, які їх вчинили адміністративних покарань у порядку, визначеному нормами адміністративного права.

Як явище правової дійсності адміністративна відповідальність характеризується двома видами ознак. По-перше, це ознаки, властиві юридичній відповідальності в цілому (основні); по-друге, ознаки, що відмежовують адміністративну відповідальність від інших видів юридичної відповідальності (похідні) [216, с. 290].

В. Печуляк відмічає, що адміністративній відповідальності притаманні такі ознаки, а саме: встановлюється лише нормативними актами; реалізується через процесуальні норми; застосовується відповідними державними органами (посадовими особами) за скоєне правопорушення у відповідній сфері; проявляється через накладення представником органу виконавчої влади на фізичну чи юридичну особу адміністративного стягнення тощо [311, с. 24].

Д. Лук'янець основною утворюючою ознакою адміністративної відповідальності вважає її застосування органами виконавчої влади і реалізацію в процесі здійснення ними функцій державного управління за допомогою норм адміністративного права [310, с. 30].

Оскільки адміністративна відповідальність в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є окремим видом адміністративної відповідальності в цілому, то відповідно їй притаманні ознаки останньої.

Зокрема, для адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації характерними є такі ознаки:

– адміністративна відповідальність у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – це різновид державного примусу, який реалізується уповноваженими органами і посадовими особами на основі права;

– негативні наслідки у вигляді адміністративно-правової санкції за вчинені протиправні дії в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– вчинення адміністративного правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації за яке Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачена відповідальність;

– притягнення до адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації здійснюється у позасудовому та судовому порядку [6, с. 94].

Вказані вище ознаки адміністративної відповідальності мають узагальнений зміст і водночас є характерними для адміністративно-правових відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Всебічний розгляд проблематики адміністративної відповідальності неможливий без визначення її підстав як «...головного чинника об'єктивізації адміністративної відповідальності» [312, с. 115] та «необхідної умови прикладного застосування адміністративних санкцій» [313, с. 24].

Слід зауважити, що визначення підстав адміністративної відповідальності є однією з основних матеріально-адміністративних гарантій законності притягнення громадян України до адміністративної відповідальності [314, с. 38].

Будучи «відправною точкою» правозастосовного процесу, підстави відповідальності відіграють провідну роль в об'єктивізації адміністративно-деліктних відносин. Їх наявність активує адміністративно-деліктну норму, приводить у дію механізм її застосування [315, с. 123].

Поняття змісту підстав адміністративної відповідальності базується на конкретних принципах, положеннях, сутність яких сприяє розумінню основного явища або дії [6, с. 98].

Відповідно, як зазначає Д. Лук'янець, якщо розглядати адміністративну відповідальність як специфічні правовідносини, не можливо обійти увагою підстави виникнення цих правовідносин, але насамперед слід уявити, що розуміється під поняттям «підстава адміністративної відповідальності» [310, с. 52].

Взагалі під «підставою» розуміють явище, що виступає як необхідна умова, передумова існування якого-небудь іншого явища, і яке слугує поясненням останнього [316, с. 298].

В юридичному розумінні термін «підстава» означає правовий наслідок вчинення проступку, покладання на особу обов'язку відповідати за порушення правової заборони перед державою і понести всі передбачені за це законом санкції [317, с. 81].

В. Колпаков вважає, що адміністративна відповідальність має конституційне підґрунтя, пояснюючи цю тезу змістом ст. 92 Конституції України, яка визначає протиправні діяння адміністративними [317, с. 7].

Доцільно відзначити, що у теорії адміністративного права відсутня єдина думка щодо проблеми підстав адміністративної відповідальності [239, с. 160]. Одна частина фахівців під підставами адміністративної відповідальності розуміє наявність у діях особи складу правопорушення (З. Гладун, С. Ківалов,

Т. Коломоєць, Є. Щербина) [318, с. 123; 200, с. 216; 319, с. 137; 320, с. 96], інша частина підставами вважають об'єктивно протиправне діяння, вчинення адміністративного проступку – суспільно небезпечної, протиправної, винної дії або бездіяльності, що порушує адміністративний закон (В. Авер'янов, С. Ворущило, Г. Забарний, Р. Калюжний, Т. Кашаніна, С. Стеценко, В. Шкарупа та ін.) [201, с. 530; 321, с. 99; 322, с. 103; 323, с. 211; 187, с. 125], третя до підстав відносить процесуальний документ про притягнення особи до адміністративної відповідальності (П. Макушев, Н. Сердюк, О. Ткаченко) [324, с. 93; 325, с. 81; 326, с. 449].

Проте, загальновизнаною в науці адміністративного права є думка про те, що підставами адміністративної відповідальності визнають, як правило, адміністративне правопорушення (проступок) і, як виняток, підставами можуть слугувати інші протиправні діяння, наприклад, діяння, що містить ознаки складу злочину, який не становить великої суспільної небезпеки [217, с. 81–82].

На думку професора В. Колпакова, реальна юридична відповідальність настає за наявності трьох підстав: нормативної, складовою частиною якої є норма, що закріплює склад делікту; фактичної (правопорушення); процесуальної (правозастосовний, юрисдикційний акт) [238, с. 292–293].

Аналіз ознак адміністративної відповідальності дозволяє виділити наступні її підстави:

- 1) нормативну, тобто систему норм, які її регулюють;
- 2) фактичну, тобто діяння конкретного суб'єкта, що порушують правові приписи, які охороняються адміністративними санкціями (адміністративне правопорушення);
- 3) процесуальну, тобто акт компетентного суб'єкта про накладення конкретного стягнення за конкретне адміністративне правопорушення [327, с. 281].

Так, нормативною підставою адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та якості

продукції є система адміністративно-правових норм, за допомогою яких закріплені:

- склад адміністративного правопорушення у галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції;
- види і розміри адміністративних стягнень та принципи їх накладення;
- коло суб'єктів (органів та посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції і приймати щодо них відповідні рішення;
- процедура притягнення до адміністративної відповідальності та її процесуальне оформлення [6, с. 100].

Основними нормативними актами, які закріплюють вище зазначені адміністративні норми в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції є Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст.ст. 156-1, 167–172-1, 188-9, 188-44), закони України «Про стандартизацію», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про захист прав споживачів», «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» та Декрет Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію».

Фактичною підставою адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, що дозволяє притягнути певну особу до неї є вчинення адміністративного правопорушення у цій галузі [328, с. 141].

Процесуальною підставою адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є постанова про накладення адміністративного покарання від імені держави органом (посадовою особою), уповноваженою здійснювати розгляд справ про адміністративні правопорушення і приймати щодо них рішення [6, с. 111].

Аналізуючи ст. 9 КУпАП, слід звернути увагу на те, що законодавець одночасно вживає й ототожнює два терміни: «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок».

Щоправда, такі науковці, як І. Голосніченко, Л. Коваль, А. Комзюк не погоджуються з цим, і вважають, що ці поняття не тотожними, термін правопорушення ширший, ніж проступок, який, поряд зі злочином, є різновидом правопорушення. Зазначені вчені розглядають адміністративний проступок як вид адміністративного правопорушення, за скоєння якого встановлено адміністративну відповідальність [329, с. 269].

Д. Лук'янець вказує, що термін «адміністративний проступок» зручно використовувати для позначення відповідних діянь фізичних осіб, а «адміністративне правопорушення» – для узагальненого позначення підстав адміністративної відповідальності як фізичних, так і юридичних осіб [330, с. 172–173].

Висловлюючи власне бачення розв'язання проблеми співвідношення термінів «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок», А. Манджула вважає, що дані поняття слід розглядати як окреме та загальне, диференційовано закріплюючи в законодавстві систему відповідних адміністративних стягнень, порядок їх накладення та виконання юрисдикційними органами [331, с. 65].

Що стосується з'ясування сутності матеріальної ознаки правопорушення, тобто оцінки його з точки зору суспільної шкідливості або суспільної небезпечності [330, с. 167], то приблизно у середині ХХ століття виникає дискусія стосовно того, яким діянням є адміністративне правопорушення: суспільно небезпечним або суспільно шкідливим [317, с. 27]. Ця дискусія зумовлена зокрема тим, що цю ознаку різні науковці трактують по-різному. Так, Т. Коломоець називає цю ознаку суспільною шкідливістю, хоча, розкриваючи її зміст, вказує і на небезпечність, і на антигромадську спрямованість, а також зазначає, що адміністративний проступок завдає або створює загрозу заподіяння певної шкоди

об'єктам адміністративно-правової охорони [217, с. 83]. Натомість С. Стеценко називає її суспільною небезпекою і вказує на те, що адміністративне правопорушення заподіює або створює загрозу громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, встановленому порядку управління [187, с. 228].

Цікаву думку щодо цього питання висловлює А. Штанько, зазначаючи, що суспільна небезпека і соціальна шкідливість є принципово різними властивостями одного й того самого явища, які характеризують його під двома різними кутами зору. Вони співвідносяться як можливе і дійсне. Суспільна небезпека – це оціночне уявлення людей про ступінь соціальної шкідливості правопорушень, причому, уявлення саме про можливу соціальну шкідливість [332, с. 29].

О. Літошенко у своєму дисертаційному дослідженні вказує на те, що будь-які правопорушення, за скоєння яких передбачена юридична відповідальність, є суспільно небезпечними, а тому ступінь суспільної небезпеки може і повинен впливати на кваліфікацію діяння як кримінально караного або як адміністративного правопорушення [333, с. 5].

Слушним є зауваження В. Колпакова про те, що суспільну небезпеку і суспільну шкоду в контексті дослідження ознак адміністративного правопорушення необхідно розглядати в діалектичному співвідношенні з урахуванням сучасних досягнень юридичних, філософських, соціальних та інших наук. Такий підхід, як зазначає дослідник, показує, що ці два поняття належать до різних рівнів узагальнення знань про адміністративне правопорушення [317, с. 29].

Реальна дійсність свідчить про те, що вчинення адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є небезпечним для суспільства, держави, її економіки. Суспільна небезпека фактично присутня у всіх закріплених у главі 13 КУпАП адміністративних правопорушеннях у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Крім того, вчинені протиправні дії є суспільно

шкідливими за своїм результатом посягання. Адміністративно-правові відносини у зазначеній сфері отримують реальну шкоду і матеріальні збитки, відшкодування яких передбачено розмірами штрафних санкцій [6, с. 101].

З вище наведеного випливає, що під адміністративним правопорушенням в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти суспільно небезпечне і шкідливе за наслідками, протиправне, винне діяння у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, за настання якого законом передбачена адміністративна відповідальність.

До адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації належать: порушення законодавства про захист прав споживачів (ст. 156-1 КУпАП); введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП); виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1 КУпАП); випуск у продаж продукції з порушенням вимог щодо медичних попереджень споживачів тютюнових виробів (ст. 168-2 КУпАП); недодержання стандартів при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції (ст. 170 КУпАП); порушення вимог щодо випуску з ремонту та видачі на прокат засобів вимірювальної техніки (ст. 171 КУпАП); порушення умов і правил проведення повірки засобів вимірювальної техніки (ст. 171-1 КУпАП); фальсифікація засобів вимірювання (ст. 171-2 КУпАП); порушення правил застосування засобів вимірювальної техніки (ст. 172 КУпАП); порушення процедур оцінки відповідності (ст. 172-1 КУпАП); невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 188-9 КУпАП); невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду (ст. 188-44 КУпАП).

З'ясовуючи фактичні підстави адміністративного правопорушення у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції, варто зауважити, що

не потрібно ототожнювати їх з поняттям юридичного складу адміністративного правопорушення. Це пояснюється тим, що адміністративні правопорушення, які вчиняються правопорушниками у цій сфері, можна вважати явищами реальної дійсності, а юридичний склад адміністративного правопорушення є результатом логічної побудови відповідної конструкції, елементи якої сприяють визначенню діянь в якості протиправних та призначення за них покарання [6, с. 100].

Склад адміністративного правопорушення – це абстрактний опис діяння (події, факту, явища), що являє собою фіксацію в законі найтипівіших, що частіше трапляються, характерних ознак проступку [204, с. 228]. Як зазначає С. Стеценко, за допомогою складу адміністративного правопорушення є можливість отримати його загальну характеристику [187, с. 229–230].

Відповідальність має місце за наявності складу проступку – системи об'єктивних і суб'єктивних елементів діяння, сконструйованих за чотирма підсистемами, ознаки яких визначені в диспозиціях норм законодавства, що передбачають відповідальність, тобто структурно склад проступку включає в себе, по-перше, чотири підсистеми (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона); по-друге, елементи, які входять до складу підсистеми (вина, мотив, мета є складовими об'єктивної сторони правопорушення), та ознаки елемента складу проступку (наприклад, прямий умисел) [334, с. 51].

Одним із найважливіших елементів складу адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є об'єкт протиправного посягання. Правильне встановлення об'єкта адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки саме об'єкт дає змогу визначити сутність цього проступку, встановити його суспільно небезпечні наслідки, сприяє правильній кваліфікації діяння, а також відокремленню його від суміжних посягань [335, с. 286].

Загальний об'єкт – сукупність правових відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, що охороняються адміністративно-правовими нормами, які закріплені в КУпАП.

Родовим об'єктом адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виступають суспільні відносини у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Безпосередній об'єкт адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації характеризується адміністративно-правовими відносинами, що охороняються конкретними нормами права та яким завдана конкретна шкода. Для прикладу, це стосується посягань, пов'язаних з порушенням правил застосуванням засобів вимірювальної техніки (ст. 172 КУпАП) [6, с. 105].

Слід зазначити, що безпосередній об'єкт адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації дає змогу глибше розкрити якісні характеристики родового об'єкта, а також чіткіше розмежувати різні групи (види) адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Одним з центральних елементів складу адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є їх об'єктивна сторона.

Об'єктивну сторону адміністративного правопорушення характеризують ознаки, які визначають акт зовнішньої поведінки правопорушника. До них належать діяння (дія чи бездіяльність), його шкідливі наслідки, причинний зв'язок між діянням і наслідками, місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення проступку [286, с. 18]. Ці ознаки можуть бути обов'язковими (протиправне діяння (дія чи бездіяльність), шкідливі наслідки (матеріальні і формальні), причинний зв'язок між діянням і наслідками) [6, с. 105] і необов'язковими (факультативними) (місце, спосіб, час, засоби, обставини вчинення правопорушення) [263, с. 235].

Основною і обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є протиправне діяння, відсутність якого виключає склад будь-якого адміністративного правопорушення [203, с. 173–174].

Переважає більшість адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації здійснюються шляхом дії, зокрема виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1 КУпАП). Проте можливе вчинення адміністративного правопорушення шляхом бездіяльності, наприклад, невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 188-9 КУпАП).

Шкідливі наслідки і причинний зв'язок обов'язкові тільки для так званих матеріальних складів проступків, в результаті яких завжди заподіюється матеріальна шкода [269, с. 19] (наприклад, недодержання стандартів і технічних умов при транспортуванні, зберіганні і використанні (експлуатації) продукції, якщо це спричинило зниження якості, псування або наднормативні втрати продукції (ст. 170 КУпАП). Більшість же адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації характеризується недодержанням різних загальнообов'язкових правил, коли діяння становить склад проступку незалежно від настання шкідливих наслідків матеріального характеру, тобто це формальні склади (порушення умов і правил проведення повірки засобів вимірювальної техніки (ст. 171-1 КУпАП) тощо). Ці склади формулюються в статтях особливої частини розділу II КУпАП лише вказівкою на протиправну дію чи бездіяльність [286, с. 19] («порушення правил», «недодержання стандартів» тощо).

Для більшості адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації важливою ознакою об'єктивної сторони є місце їх вчинення. Диспозиції відповідних статей КУпАП

передбачають, що місцем вчинення адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можуть бути підприємства торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування населення, ринки, вулиці, площі, двори, під'їзди, сквери та інші місця [336, с. 165].

Місце і час вчинення адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації у більшості випадків пов'язані з випуском і реалізацією продукції, яка не відповідає вимогам стандартів. Ознакою бездіяльності у даному випадку є строк, що діє у певних межах, після закінчення якого бездіяльність набуває статусу протиправної дії [6, с. 107]. Наприклад, бездіяльність осіб виробників або працівників торгівлі, громадського харчування та сфери послуг і громадян, які займаються підприємницькою діяльністю в цих галузях щодо приведення недостовірної інформації про весь товар до відповідності або повторне надання недостовірної інформації про товар протягом року з моменту стягнення (ч. 4 ст. 156-1 КУпАП).

Що ж до способів вчинення адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, то він не завжди є нечітко сформульованим у диспозиціях статей КУпАП. Однак, деякі статті КУпАП чітко визначають те, в який спосіб може бути вчинений адміністративний проступок [336, с. 165]. Наприклад, стаття 156-1 КУпАП передбачає, що порушення законодавства про захист прав споживачів може здійснюватися способом відмови у наданні громадянам-споживачам необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про товари (роботи, послуги) тощо.

Спосіб і засоби вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації характеризуються порядком, формою і послідовністю дій. За їх допомогою правопорушник одноразово, неодноразово, систематично чинить адміністративні правопорушення [6, с. 107]. Так, наприклад адміністративні правопорушення

вчиняються шляхом зниження якості, псування або наднормативних втрат продукції (ст. 170 КУпАП).

Ключовим елементом складу адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є його суб'єкт. Тобто особа, яка вчинила правопорушення і до якої може бути застосоване адміністративне стягнення [329, с. 270].

Варто зауважити, що в юридичній літературі існують різні підходи до формулювання поняття суб'єкта адміністративного правопорушення [337, с. 150]. Зокрема, Л. Коваль вважав, що суб'єктом протиправного діяння, а отже, адміністративної відповідальності, є фізична особа, людина в стані дієздатності й осудності [333, с. 136]. В. Зуй визначає суб'єкта адміністративного правопорушення як фізичну особу, яка досягла на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку [226, с. 193].

Проте, такі позиції піддаються критиці іншими науковцями, які стверджують, що поряд з фізичними особами, суб'єктами адміністративного правопорушення є юридичні особи. Так, Д. Лук'янець зазначає, що ознаки адміністративної відповідальності притаманні не тільки відносинам, де суб'єктом, до якого в адміністративному порядку застосовуються стягнення за правопорушення, виступає фізична особа, але й відносинам за участю юридичних осіб [330, с. 184]. С. Гончарук теж відносить до суб'єктів адміністративного правопорушення поряд із фізичними юридичних осіб [338, с. 40].

На наш погляд, суб'єктами адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виступають як фізичні так і юридичні особи.

Аналіз відповідних статей КУпАП дає підстави стверджувати, що безпосередньо суб'єктами адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є: посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності; громадяни –

власники підприємств; уповноважені особи власників підприємств; громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності [339, с. 116].

Вказані групи суб'єктів адміністративних правопорушень у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації мають як загальні, так й індивідуальні особливості, які відображають їх видову характеристику [6, с. 109]. Відповідно, осудність та вік є загальними ознаками суб'єкта адміністративних порушень [337, с. 151], в тому числі й у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Відсутність однієї із вказаних ознак є підставою для звільнення особи від адміністративної відповідальності [6, с. 109].

Що стосується адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, то низка статей КУпАП передбачають наявність спеціального суб'єкта з притаманними лише йому ознаками [329, с. 270]. Такими є ознаки, які характеризують: трудові і службові обов'язки окремих категорій працівників у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації; спеціальні обов'язки у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації; протиправну у минулому поведінку особи, що вчиняє правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації [6, с. 109].

Доцільно зазначити, що за загальним правилом, спеціальні ознаки мають тимчасовий характер (хоч особа може мати таку властивість досить тривалий час), вони мобільні, особа може мати їх відразу кілька, набувати нових, позбуватися вже наявних [216, с. 267–268].

Спеціальним суб'єктом адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виступають посадові особи. Вони мають можливість реалізувати свої владні повноваження (тимчасові або постійні), завдяки яким настають юридично значимі наслідки для осіб, що не знаходяться у службовій залежності від них. Відповідно, наявність права здійснювати владні повноваження є однією із основних ознак спеціального

суб'єкта адміністративного правопорушення, за порушення якого він притягується до відповідальності [6, с. 109–110].

Посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за недодержання правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків (ст. 14 КУпАП), тобто вони підлягають відповідальності не стільки за порушення певних правил власними діями, скільки за нерозпорядливість, незабезпечення виконання цих правил іншими особами, зокрема підлеглими [203, с. 176]. Відтак, мають місце випадки, коли посадова особа одночасно є суб'єктом підприємницької діяльності. У такому випадку притягнення до відповідальності здійснюється за конкретно вчинені протиправні дії [6, с. 110].

Посадові особи несуть підвищену адміністративну відповідальність порівняно з громадянами. Це й очевидно, адже ці особи наділені правом здійснювати юридичні дії владного характеру [269, с. 29].

Вважаємо, що спеціальним суб'єктом адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можуть бути й посадові особи Державної інспекції захисту прав споживачів та її територіальних органів. Оскільки, зазначені особи наділені повноваженнями контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, а також технічних регламентів, стандартів, норм і правил, то відповідно за допущені ними посадові порушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, вони повинні нести адміністративну відповідальність.

Як уже зазначалось, на наш погляд, суб'єктами адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є і юридичні особи. Зокрема, підприємства, установи та організації, які вводять в обіг або реалізують продукцію, яка не відповідає вимогам стандартів, виконують роботи, надають послуги громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил тощо.

Проте чинний КУпАП не передбачає відповідальності юридичних осіб за адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції,

метрології і сертифікації. Така позиція законодавця не є цілком правильною, оскільки факти реальної дійсності свідчать, що виробником певної продукції, виконавцем робіт чи послуг у більшості випадків є юридичні особи. Відповідно, зазначені особи повинні нести відповідність за продукцію, роботи, послуги, які не відповідають вимогам стандартів, норм і правил тощо [339, с. 118].

Враховуючи вище зазначене, вбачаємо за доцільне закріпити в КУпАП положення щодо відповідальності юридичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень, зокрема в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. В разі позитивного вирішення даного питання законодавцем при притягненні юридичної особи до адміністративної відповідальності слід враховувати такі обставини: обов'язок юридичної особи виконувати певні дії; можливість вчинення таких дій у конкретних умовах; невиконання юридичною особою дій, які вона повинна здійснювати.

Отже, суб'єктами адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є фізичні і юридичні особи, які вчинили правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації і до яких може бути застосоване адміністративне покарання.

Ще одним елементом складу адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є суб'єктивна сторона.

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення – це внутрішня сторона правопорушення, психічний стан суб'єкта правопорушення, що характеризує його волю, яка виявляється в протиправній дії, його ставлення до дії, яку він вчинив [263, с. 435]. О. Миколенко зазначає, що суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення проявляється в психічному відношенні особи до вчиненого нею протиправного діяння і включає в себе три елементи (вину, мотив, ціль), де вина виступає обов'язковим елементом складу адміністративного порушення [340, с. 74].

Варто зазначити, що основна і обов'язкова ознака суб'єктивної сторони будь-якого адміністративного правопорушення – вина. Вина є необхідною умовою відповідальності. Як правило, її розглядають як психічне ставлення особи до вчиненого нею суспільно шкідливого діяння і його наслідків, яке виявляється у формі умислу або необережності [226, с. 192].

Відповідно до ст. 10 КУпАП адміністративне правопорушення визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків. Вчиненим з необережності правопорушення визнається тоді, коли особа передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоча повинна була і могла їх передбачити (ст. 11 КУпАП) [127].

Адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, передбачені КУпАП вчиняються як у формі умислу так і в формі необережності. Наприклад, порушення процедур оцінки відповідності (ст. 172-1 КУпАП).

Доцільно зазначити, що відсутність цієї психологічної ознаки в діях особи не дозволяє розглядати їх в якості протиправних. Сам факт порушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації без належного адміністративно-процесуального оформлення та визначення вини порушника не може бути підставою для притягнення до адміністративної відповідальності [6, с. 102].

Факультативними ознаками суб'єктивної сторони адміністративного порушення є мета і мотив [341, с. 112], які частіше за все до складу правопорушення не входять, хоча в деяких випадках лише вчинення діяння з певним мотивом або метою становить склад адміністративного правопорушення [269, с. 20].

Відповідно, мотивом є усвідомлена причина, яка спонукає особою до вчиненні правопорушення [187, с. 233], а мета – це наслідок, результат, якого прагне досягти особа, вчиняючи адміністративне правопорушення [203, с. 175].

Аналізуючи диспозиції відповідних статей КУпАП, які передбачають адміністративну відповідальність за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, слід зазначити, що мотиви цих правопорушень найчастіше є корисливими. Щодо мети цих правопорушень, то ознаку мети у більшості випадків прямо не передбачено і диспозиція не містить посилання на мету, але там, де є умисел, там обов'язково постає питання про мету, хоч вона може бути і не включена до ознак складу адміністративних порушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації [341, с. 112]. Щоправда в деяких випадках є посилання на мету у диспозиції статті КУпАП. Наприклад, фальсифікація засобів вимірювання вчиняється з метою використання чи збуту (ст. 171-2 КУпАП).

Отже, суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення має такі складові частини: вина, мотив і мета. Визначення цих елементів сприяє з'ясуванню психічного ставлення особи до свого протиправного діяння, а також з'ясування обставин, які вказують на умисне чи необережне вчинення правопорушення або на обставини, які виключають притягнення до адміністративної відповідальності [6, с. 110–111].

Узагальнюючи, доцільно зауважити, що підставами адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, які складають зміст поняття адміністративного правопорушення та його юридичного складу.

У свою чергу за вчинення адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації до винної особи застосовуються заходи адміністративної відповідальності.

Заходи адміністративної відповідальності є особливим видом заходів адміністративного примусу, які є реакцією на вчинений адміністративний проступок та містять у собі елементи покарання, що суттєво відрізняє їх від інших заходів [342, с. 99].

У словниковій літературі покарання розглядається як засіб впливу на того, хто вчинив який-небудь злочин, має якусь провину; як розплата за які-небудь нерозважливі вчинки, дії [343, с. 16].

Адміністративне покарання є встановленою державою мірою відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення і застосовується з метою попередження вчинення нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [305, с. 65].

Варто зауважити, що у чинному законодавстві про адміністративну відповідальність відсутнє закріплення даного терміну. Натомість законодавець вживає термін адміністративне стягнення.

Відповідно до ст. 23 КУпАП адміністративне стягнення – міра відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [127].

Таке законодавче визначення поняття «адміністративне стягнення», свідчить про те, що законодавець не допускає того, що стягнення містить у собі компоненти кари. Проте, первинним і фактичним призначенням стягнення є покарання за вчинене адміністративне правопорушення. У свою чергу «виховання» і «запобігання» виступають як додаткові функції стягнення [216, с. 326].

Крім того, термін покарання є значно глибшим за своєю суттю, оскільки його зміст фіксує основне призначення даного примусу – покарати, здійснити в першу чергу психологічний, а не матеріальний вплив, одночасно втілюючи превентивну функцію [279, с. 73].

Зважаючи на вище викладене, вбачається за доцільне внести зміни до ст. 23 КУпАП шляхом заміни терміну «адміністративне стягнення» на термін «адміністративне покарання».

Відповідно, адміністративне покарання – правовий наслідок вчиненого особою адміністративного правопорушення, міра державного примусу, своєрідне втручання у сферу правових благ і майнових інтересів винної особи [330, с. 192].

На наш погляд, під адміністративним покаранням за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, слід розуміти встановлену державою міру відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення у визначеній сфері, яке застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Метою ж адміністративного покарання є: покарання правопорушника; припинення протиправного вчинку; відновлення правовідносин, порушених проступком; виправлення, виховання порушника; попередження можливих нових правопорушень; відшкодування завданих правопорушником збитків [207, с. 70].

Варто зазначити, що призначення адміністративного покарання за адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації передбачає:

- реалізацію завдання, передбаченого ст. 1 КУпАП в частині охорони прав і законних інтересів прав і свобод громадян, підприємств, установ і організацій;
- запобігання правопорушенням та виховання громадян, посадових осіб, суб'єктів підприємницької і господарської діяльності в частині сумлінного виконання своїх обов'язків перед суспільством і державою;
- виявлення й усунення причин та умов, які сприяють вчиненню адміністративних правопорушень (ст. 6 КУпАП);

– при виконанні адміністративного покарання забороняються дії, що принижують гідність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності [6, с. 102–103].

Основним видом адміністративного покарання за вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є штраф. Такий висновок можна зробити на основі аналізу статистичних даних про кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності за видами адміністративних стягнень за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації (*Додаток В*).

Відповідно до ст. 27 КУпАП, штраф є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених КУпАП та іншими законами України [127].

Ми вважаємо, таке визначення штрафу закріплене в КУпАП, не відповідає сучасним правовим реаліям, саме тому, пропонуємо внести зміни до ст. 27 КУпАП і викласти її у такій редакції: штраф є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових осіб, а також юридичних осіб в адміністративному або судовому порядку за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених цим Кодексом та іншими законами України.

Згідно із Законом України від 7 лютого 1997 року «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності у вигляді штрафу» штрафи встановлюються в неоподаткованих мінімумах доходів громадян [226, с. 198].

Посилаючись на податкові норми, наведені в Податковому кодексі, можна констатувати факт, що неоподаткований мінімум доходів громадян дорівнює 17 гривень. Проте, на нашу думку, враховуючи результати проведеного анкетування (*Додаток А*), він потребує збільшення, оскільки розмір штрафу часто не відповідає розміру заданої шкоди, зокрема шкоди завданої споживачам реалізацією продукції, яка не відповідає вимогам стандартів тощо.

Слід зазначити, що: по-перше, розміри штрафу за вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є незначними і не відповідають суспільній небезпечності діяння та розміру завданої шкоди; по-друге, є однаковими для громадян і посадових осіб; по-третє, не застосовуються до юридичних осіб; по-четверте, не передбачають збільшення у разі повторного вчинення протиправних дій чи бездіяльності.

Середній розмір штрафу за вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можна простежити на основі статистичних даних про розміри штрафу та матеріальних збитків за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації наведених у *Додатку Д*.

За вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації до винної особи застосовуються і додаткові покарання, зокрема конфіскація. Так, відповідно до ст. 171-2 КУпАП, виготовлення або перероблення з метою використання чи збуту, а також збут фальсифікованих вимірювальних приладів чи інструментів – тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією таких вимірювальних приладів чи інструментів [127].

Щоправда конфіскація як додатковий вид адміністративного покарання за вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації застосовується лише якщо це стосується фальсифікації засобів вимірювання.

Враховуючи вище наведене, пропонуємо:

1) збільшити у двічі розмір штрафу за вчинення таких адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації як введення в обіг або реалізація продукції, що не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП), виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що

не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1 КУпАП), порушення правил застосування засобів вимірювальної техніки (ст. 172 КУпАП);

2) відмежувати розмір штрафу для громадян і посадових осіб за вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації шляхом збільшення його розміру у два рази для посадових осіб;

3) визначити розмір штрафу для юридичних осіб за вчинені адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації аналогічно розміру, який пропонується для посадових осіб;

4) встановити вищі розміри (збільшити у тричі) штрафу за вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації повторно шляхом доповнення відповідних статей КУпАП, які встановлюють відповідальність за вказані діяння;

5) закріпити у відповідних статтях КУпАП, які передбачають відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації поряд із штрафом додатковий вид покарання – конфіскацію продукції, яка не відповідає вимогам стандартів, щодо якої немає сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання відповідності чи декларації про відповідність тощо.

3.2 Процесуальні основи адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації

Важливим моментом у реалізації адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, встановленої нормами матеріального права є дотримання правової процедури, яка встановлюється нормами процесуального права.

Відтак, притягнення до адміністративної відповідальності фізичних осіб, які вчинили правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації здійснюється у формі провадження у справах про адміністративні правопорушення, яке регламентовано Кодексом України про адміністративні правопорушення.

У зв'язку з цим, в межах нашого дослідження виникає необхідність у додатковому з'ясуванні деяких теоретичних питань, пов'язаних з формуванням понятійного апарату провадження у справах про адміністративні правопорушення, визначення його взаємозв'язку із адміністративним процесом та іншими видами провадження у цій сфері.

У практиці застосування адміністративно-процесуального законодавства методологічно необхідно послідовно та чітко розмежовувати поняття «процес» і «провадження» [344, с. 130].

Щодо поняття «адміністративний процес», то в юридичній літературі немає одностайного підходу до визначення поняття і сутності адміністративного процесу [249, с. 106].

Відомий радянський дослідник С. Студеникін вказував, що «виконавчо-розпорядча діяльність здійснюється на основі визначених процесуальних правил, сукупність яких і складає адміністративний процес» [345, с. 44].

А. Лунев розглядав поняття адміністративного процесу як порядку правозастосовної діяльності органів державного управління [346, с. 46].

Н. Саліщева визначила адміністративний процес як «регламентовану законом діяльність по вирішенню спорів, що виникають між сторонами адміністративних правовідносин, які не перебувають між собою у відносинах службового підпорядкування, а також у застосуванні заходів адміністративного примусу» [255, с. 12].

На думку А. Коренева, адміністративний процес – це діяльність, що полягає в реалізації повноважень щодо здійснення функцій державного управління і

застосуванню норм матеріального адміністративного права, яка проходить в порядку і формах, встановлених законодавством [347, с. 66–67].

Українські дослідники О. Бандурка та М. Тищенко зазначають, що адміністративний процес – вид юридичного процесу, що регламентує порядок розгляду та розв’язання конкретних адміністративних справ, діяльність, що ґрунтується на нормах адміністративного процесуального права, виконавчих органів держави, їх посадових осіб, а також інших уповноважених на те суб’єктів щодо реалізації норм матеріального адміністративного права, а в низці випадків – і матеріальних норм інших галузей права» [258, с. 12].

У свою чергу, І. Голосніченко розглядає адміністративний процес «як врегульований адміністративно-процесуальними нормами порядок вирішення індивідуальних справ відповідними органами держави, їх посадовими особами при здійсненні функцій державної виконавчої влади, а також спорів, що виникають між органами державної виконавчої влади, посадовими особами та іншими суб’єктами адміністративно-правових відносин [348, с. 25–28].

Схожу думку виражають Ю. Ведерніков, В. Шкарупа, вказуючи, що адміністративний процес – це визначений адміністративно-процесуальними нормами порядок вирішення органами виконавчої влади, їх посадовими особами та іншими уповноваженими на те суб’єктами індивідуально-конкретних справ у сфері державного управління [349, с. 162].

Є. Демський висловлює позицію, про те що, адміністративний процес – це вид юридичного процесу, який регламентує порядок і умови визнання та забезпечення реалізації прав, обов’язків, свобод та інтересів громадян, юридичних осіб і держави, їх захисту, розгляду і вирішення конкретних справ у публічній сфері органами владних повноважень, їх посадовими особами та адміністративними судами відповідно до чинного законодавства [249, с. 111–112].

На думку В. Бевзенка, адміністративний процес становить сукупність правовідносин, які виникають у зв’язку із захистом у спеціальному судовому порядку прав, свобод та законних інтересів приватних осіб від неправомірних дій

(рішень) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також інших невлadних за характером своєї діяльності суб'єктів у разі здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень (суб'єктів владних повноважень) [350, с. 139].

І. Бородін вважає, що предметом правового регулювання в адміністративному процесі є правовідносини суб'єктів адміністративного права зі здійснення виконавчо-розпорядчих функцій та повноважень, а адміністративний процес – це врегульована адміністративно-процесуальними нормами правоустановча та правозастосовча діяльність суб'єктів адміністративного права з реалізації матеріальних норм адміністративного права щодо вирішення індивідуально-конкретних справ, що виникають із управлінських відносин різних гілок влади [351, с. 16–17].

Таким чином, в юридичній науці чітко визначилися два підходи до поняття адміністративного процесу. Розбіжність між прибічниками першого (вузького) і другого (широкого) полягає в тому, що перші розуміють процес як врегульований правом порядок юрисдикційної діяльності при розгляді індивідуальних справ, а другі – як взагалі процес застосування норм матеріального адміністративного права [352, с. 77].

Як слушно підкреслює І. Панова, така розбіжність у поглядах теоретиків має своїм наслідком недостатню урегульованість на законодавчому рівні, що за принципом замкнутого кола ставить під сумнів можливість вироблення єдиної доктринальної концепції адміністративного процесу [353, с. 114].

У цілому адміністративний процес являє собою систему проваджень, що співвідносяться з ним як категорії загального та особливого [226, с. 228]. Провадження – вид процесу, процес є сукупністю проваджень. При цьому: якщо процес – це поняття широке, яке охоплює юридично значущу діяльність публічної адміністрації, то провадження – це вже діяльність, пов'язана з вирішенням певної, порівняно вузької групи однорідних справ [344, с. 129].

На думку Н. Саліщевої, різниця між процесом і провадженням полягає також у тому, що провадження регулюється за допомогою організаційних норм, які становлять певну групу норм матеріального адміністративного права [255, с. 9].

Що ж до поняття провадження, то Л. Коваль зауважує, що провадження – це сукупність правових норм, об'єднаних спільною для них функцією. Саме за допомогою норм процедури вводяться до адміністративного процесу як провадження такого [333, с. 143].

Провадження – це якісно однорідна група процесуально-процедурних дій по владній реалізації будь-яких відособлених матеріально-правових норм. Такі дії об'єднуються єдністю кінцевої мети, потребами професійної спеціалізації праці щодо правозастосування, міркуваннями щодо підвищення ефективності правового регулювання [344, с. 130].

У словниковій літературі під адміністративним провадженням розуміється врегульована процесуальними нормами адміністративного права сукупність дій, спрямованих на розгляд і вирішення органами державної влади або органами місцевого самоврядування певних адміністративних справ [11, с. 20].

Ю. Козлов визначає провадження як «нормативно врегульований порядок здійснення процесуальних дій, який забезпечує законний та обов'язковий розгляд і вирішення індивідуальних адміністративних справ, об'єднаних спільністю предмета» [354, с. 73].

А. Якімов висловлює думку, що провадження – це нормативно встановлений порядок і форми здійснення юридичних дій, що торкаються розгляду і вирішення справ про адміністративні правопорушення, а також юридичні форми результатів відповідних процесуальних дій [355, с. 6].

У свою чергу В. Колпаков, під адміністративним провадженням розуміє адміністративно-процесуальну діяльність (сукупність процесуальних дій) компетентного суб'єкта, що здійснюється у межах конкретної адміністративної справи [204, с. 277].

О. Кузьменко детермінує адміністративне провадження як «вид адміністративного процесу, який об'єднує послідовно здійснювані уповноваженим суб'єктом (публічною адміністрацією) процесуальні дії щодо розгляду та вирішення індивідуальних справ [344, с. 130].

Колектив авторів підручника «Адміністративне право України» за загальною редакцією В. Авер'янова, вважає, що адміністративне провадження є окремим провадженням сутність якого містить у собі єдність послідовно здійснюваних дій і процедур, спрямованих на розгляд і вирішення індивідуально-конкретних адміністративних справ [218, с. 487]. Це означає, що конкретне адміністративне провадження, в тому числі і в сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, є складовою частиною адміністративного процесу, врегульованого адміністративно-процесуальними нормами [218, с. 479].

Ми вважаємо, що провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – це врегульована адміністративно-процесуальними нормами діяльність уповноважених органів (посадових осіб), спрямована на розгляд і вирішення справ про адміністративні правопорушення на основі своєчасного, всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин кожної справи та вирішення їх в точній відповідності з законом.

Нормативною основою провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є Кодекс України про адміністративні правопорушення, окремі закони та підзаконні акти, що регулюють певні положення такого провадження.

Завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення закріплені у ст. 245 КУпАП. Їх аналіз свідчить про наявність двох взаємопов'язаних комплексних завдань: юрисдикційного та профілактичного змісту.

Реалізація зазначених завдань здійснюється шляхом вчинення низки процесуальних дій органами (посадовими особами), що уповноваженими

розглядати справи про адміністративні правопорушення. Передусім це з'ясування наявності факту вчинення право-порушення, установлення особи, що вчинила правопорушення, чи винна ця особа і чи підлягає вона адміністративній відповідальності [249, с. 443].

Процесуальною підставою для порушення провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є факт вчинення адміністративно-караних дій, безпосереднє виявлення посадовою особою факту вчинення протиправних дій, матеріали правопорушення, які надійшли від правоохоронних органів та інших органів виконавчої влади, повідомлення та заяви про порушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, що надійшли від фізичних та юридичних осіб, а також повідомлення в засобах масової інформації [6, с. 115].

Слід зазначити, що провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації має ознаки, які притаманні адміністративному процесу в цілому. Загальний зміст вказаних ознак можна пояснити через наявні принципи адміністративного процесу [6, с. 112–113].

До принципів на яких базується провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації належать: 1) принцип законності; 2) принцип охорони інтересів держави і особи; 3) принцип публічності (офіційності); 4) принцип самостійності і незалежності суб'єктів юрисдикції у прийнятті рішень; 5) принцип гласності; 6) принцип поєднання диспозитивності та імперативності; 7) принцип рівності учасників процесу перед законом; 8) принцип оперативності та економічності; 9) принцип провадження адміністративно-деліктного процесу національною мовою; 10) принцип встановлення об'єктивної (матеріальної) істини; 11) принцип права на захист.

Не вдаючись до детального аналізу кожного із зазначених вище принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення, варто зауважити, що кожен з них має неоднакове процесуальне навантаження під час адміністративного провадження, проте їх дотримання і застосування є обов'язковим для сторін-учасників провадження [6, с. 113].

Таким чином, принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – це основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення, на яких базується провадження у справах про адміністративні правопорушення у вказаній галузі.

Доцільно підкреслити, що характеристика провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації в якості особливого пов'язана із змістом індивідуальних конкретних справ у цій сфері. Кожен конкретний вид адміністративного провадження має специфічні особливості розгляду індивідуальних справ про адміністративні правопорушення [6, с. 113].

Провадженню у справах про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації притаманні такі індивідуальні ознаки: 1) воно виникає тільки у зв'язку із вчиненням адміністративного правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації; 2) для нього притаманне встановлене законодавством коло суб'єктів; 3) індивідуальність процесуальних актів, які приймаються у ході провадження; 4) застосування під час даного провадження заходів державного примусу зумовлює високий ступінь формалізації процесу; 5) за допомогою цього провадження реалізуються міри адміністративної відповідальності [344, с. 224].

Відтак, індивідуалізація розгляду конкретних адміністративних справ у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації розкриває особливості провадження, публічний зміст правових відносин між державними

органами та організаційно їм не підпорядкованими юридичними особами, суб'єктами підприємницької і господарської діяльності, громадянами [6, с. 113].

Для правильного вирішення справ про адміністративні правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації велике значення мають докази (ст. 251 КУпАП), оскільки саме на їх основі ґрунтується повне, всебічне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи у вказаній сфері.

Найбільш характерними для провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є такі докази, як: протокол про адміністративне правопорушення, пояснення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення у вказаній сфері, потерпілих, свідків, висновок експерта (наприклад, про встановлення якості продукції, виявлення її браку (нестандартна продукція), фальсифікації засобів вимірювання тощо), речові докази (наприклад, нестандартна продукція, неякісна продукція, сфальсифіковані засоби вимірювання, документація, яка не відповідає вимогам стандартів), протокол про вилучення речей і документів (зокрема, про вилучення неякісної продукції, документації, яка не відповідає вимогам стандартів).

Проте, слід зазначити, якщо такі докази не міститимуть даних про наявність та відсутність обставин, які мають значення для правильного вирішення справи, а також не будуть отримані у встановленому законом порядку, то вони не матимуть фактичної доказової сили.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, як і будь-яке провадження здійснюється в певній послідовності, як низка пов'язаних між собою процесуальних дій, спрямованих на реалізацію норм матеріального права щодо адміністративної відповідальності за вчинені правопорушення [249, с. 448]. Такі продовжувані дії, в науці адміністративного права, за їх характером, спрямованістю, завданнями, особами, які їх здійснюють, процесуальними

рішеннями та їх процесуальним оформленням прийнято об'єднувати у відповідні стадії [269, с. 544].

Щодо поняття «стадії», то зокрема Д. Бахрах зазначає, що «під стадією слід розуміти порівняно самостійну частину провадження, яка, крім його загальних завдань, має притаманні тільки їй завдання, документи й інші особливості» [356, с. 324].

На думку В. Колпакова, стадією є порівняно самостійна частина провадження, яка поряд з його загальними завданнями має властиві тільки їй завдання та особливості [204, с. 301]. Схожої позиції щодо стадії провадження притримуються, зокрема Ю. Ведерніков, В. Шкарупа [349, с. 169], О. Кузьменко, Т. Гуржій [344, с. 253], О. Остапенко, З. Кісіль, М. Ковалів, Р. Кісіль [207, с. 101] та інші.

Аналізуючи зміст і структуру процесуальної частини КУпАП (глави 19, 22, 23, 24, 25–33) можна дійти висновку, що провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, як вид адміністративно-деліктного провадження складається з таких стадій: 1) відкриття справи про адміністративне правопорушення; 2) розгляд справи про адміністративне правопорушення; 3) винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення; 4) перегляд постанови у справі про адміністративне правопорушення; 5) виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення.

На стадії відкриття справи про адміністративне правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації встановлюються ознаки правопорушення у вказаній сфері, встановлюються обставини правопорушення, збираються докази, процесуально оформлюється факт вчинення правопорушення (складається протокол про адміністративне правопорушення) та направляються матеріали за підвідомчістю.

Стадія розгляду справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, як і будь-якого

провадження полягає в тому, що компетентний орган (посадова особа) проводить остаточне розслідування у справі і дає правову оцінку діям особи, яка зазначена у протоколі як така, що притягується до відповідальності [226, с. 241], а також з'ясовує інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи [344, с. 265].

На стадії винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення, компетентний орган (посадова особа) розглянувши справу про адміністративне правопорушення виносить постанову. Винесенням постанови у справі про адміністративне правопорушення завершується діяльність органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, а також притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності [6, с. 111].

Варто зазначити, що статистичні дані свідчать, що протягом 2015 року розглянуто 251 справу про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та винесено постанову про накладення адміністративного стягнення (*Додаток Г*).

Щодо інших стадій, то зокрема на стадії перегляду постанови у справі про адміністративне правопорушення (це факультативна, необов'язкова стадія, її може і не бути) постанова може бути оскаржена громадянином, опротестована прокурором, переглянута за ініціативою вищестоящого органу. Вона закінчується прийняттям рішення про скасування, зміну, або залишення постанови в силі [204, с. 301].

Стадія виконання постанови є завершальною стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення. Вона полягає у практичній реалізації адміністративного стягнення, призначеного порушникові юрисдикційним органом (посадовою особою) [344, с. 266].

Отже, кожна з цих стадій закінчується оформленням відповідного документа, що відбиває результат проведення певних дій. Кожна наступна стадія починається лише після закінчення попередньої [269, с. 544].

Таким чином, процесуальні підстави адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації мають і загальні, і специфічні ознаки, наявність яких не суперечить, а лише вказує на індивідуалізацію адміністративного провадження у конкретній справі.

Варто зазначити, що подальші наукові дослідження проблем адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації зумовлені необхідністю врегулювання існуючих ускладнень між матеріальними і процесуальними засадами притягнення до адміністративної відповідальності.

Висновки до розділу 3

Проведений аналіз матеріальних та процесуальних основ адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації в цілому дозволяє дійти наступних висновків:

1. Під адміністративною відповідальністю в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, слід розуміти передбачене нормами права реагування держави на адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації і застосування до осіб, які їх вчинили адміністративних покарань у порядку, визначеному нормами адміністративного права.

2. Підставами адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, які складають зміст поняття адміністративного правопорушення та його юридичного складу.

3. Для настання адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації необхідна наявність трьох підстав: нормативної, фактичної та процесуальної.

Нормативною підставою адміністративної відповідальності за правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є система адміністративно-правових норм, які закріплені у КУпАП та інших нормативно-правових актах.

Фактичною підставою адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є вчинення особою адміністративного правопорушення у вказаній сфері. Під адміністративним правопорушенням у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти суспільно небезпечне і шкідливе за наслідками, протиправне, винне діяння у сфері стандартизації, якості

продукції, метрології і сертифікації, за настання якого законом передбачена адміністративна відповідальність.

Процесуальною підставою адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є постанова про накладення адміністративного покарання від імені держави органом (посадовою особою), уповноваженою здійснювати розгляд справ про адміністративні правопорушення і приймати щодо них рішення.

4. За вчинення адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації до винної особи застосовуються заходи адміністративної відповідальності.

Під адміністративним покаранням за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, слід розуміти встановлену державою міру відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення у визначеній сфері, яке застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

5. Притягнення до адміністративної відповідальності фізичних і юридичних осіб, які вчинили правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації здійснюється у формі провадження у справах про адміністративні правопорушення, яке регламентовано Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Нормативною основою провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є Кодекс України про адміністративні правопорушення, окремі закони та підзаконні акти, що регулюють певні положення такого провадження.

Процесуальною підставою для порушення провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є факт вчинення адміністративно-караних дій,

безпосереднє виявлення посадовою особою факту вчинення протиправних дій, матеріали правопорушення, які надійшли від правоохоронних органів та інших органів виконавчої влади, повідомлення та заяви про порушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, що надійшли від фізичних та юридичних осіб.

Процесуальні підстави адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації мають і загальні, і специфічні ознаки, наявність яких не суперечить, а лише вказує на індивідуалізацію адміністративного провадження у конкретній справі.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі аналізу одержаних наукових і практичних результатів обґрунтовано необхідність удосконалення адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Цьому сприяли загальнонаукові і спеціальні методи дослідження, на основі яких отримано достовірні результати, що мають якісні та кількісні показники застосування адміністративної відповідальності до правопорушників в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. На основі реалізації мети і завдань дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, основними з яких є такі:

1. Визначено, що найважливішими, ефективними, правовими засобами підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняної продукції є стандартизація, якість продукції, метрологія і сертифікація. Вони стимулюють виробника продукції, виконавця робіт, надавача послуг задовольняти вимоги споживача і ринку якості продукції, робіт та послуг, а також підвищувати організаційно-технічний рівень виробництва, що, в свою чергу, сприяє створенню умов для випуску конкурентоспроможної продукції і розширення ринку збуту її за кордон.

Наголошено, що категорія «якість» характеризується багатоаспектністю змісту, що дає змогу розглядати її комплексно з урахуванням відповідних суспільних відносин, які опосередковують діяльність людей, а це виражається в установленні вимог до якості товарів (робіт, послуг), а також відповідальності за їх порушення.

2. Вказано, що адміністративно-правові основи стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації становить національне законодавство у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Законодавство в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – це сукупність нормативних актів і окремих норм, які забезпечують

належне правове регулювання якості продукції, робіт, послуг, а також захист прав споживачів.

На основі характеристики основних нормативно-правових актів в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, зазначено, що навіть, якщо вони відносяться до різних галузей права, їх об'єднує загальна цільова спрямованість – забезпечення оптимального рівня якості продукції, робіт і послуг. Відтак, звернено увагу на те, що вказані нормативно-правові акти не повною мірою відповідають суспільним вимогам, тому доцільним є вдосконалення правових основ стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації як необхідної умови для успішного вирішення пріоритетних соціально-економічних завдань.

3. Зазначено, що до нормативних документів, в яких закріплені національні та міжнародні вимоги до якості продукції, стандартизації, метрології і сертифікації віднесено: технічні регламенти, стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови.

Доцільним з цього приводу є пришвидшення узгодження національних стандартів з європейськими та міжнародними для забезпечення фундаменту подальшого співробітництва України з іншими країнами світу.

4. Наголошено, що під системою адміністративно-правового регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти сукупність пов'язаних між собою ознак, які впливають на формування, розвиток і припинення суспільних відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації з метою реалізації завдань держави і суспільства.

5. Констатовано, що ефективне функціонування системи адміністративно-правового регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації деякою мірою залежить від реалізації адміністративно-правових відносин у вказаній сфері. Аналіз цих відносин дає підставу стверджувати, що в них виражені і загальні риси, притаманні усім адміністративно-правовим відносинам, і деякі особливості, зумовлені їх специфікою.

6. Обґрунтовано, що адміністративна юрисдикція в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – це сукупність повноважень відповідних державних органів та посадових осіб щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Зважаючи на те, що механізм державного контролю за реалізацією органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, досить складний і це призводить до порушення законності при захисті прав та законних інтересів споживачів, запропоновано здійснювати розгляд справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виключно судами.

7. Вказано, що органи (посадові особи) уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення діють в межах своєї підвідомчості, яка впливає на розмежування між ними повноважень в частині розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та прийняття щодо них рішень.

З'ясування підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є актуальним з урахуванням вертикального та лінійного підходів адміністративно-процесуальної діяльності суб'єктів, що уповноважені здійснювати адміністративну юрисдикцію у вказаній сфері.

8. Обґрунтовано, що під адміністративною відповідальністю в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти передбачене нормами права реагування держави на адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації і застосування до осіб, які їх вчинили адміністративних покарань у порядку, визначеному нормами адміністративного права.

Зазначено, що спеціальним суб'єктом адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можуть бути й

посадові особи Державної інспекції захисту прав споживачів та її територіальних органів. Оскільки зазначені особи наділені повноваженнями контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, а також технічних регламентів, стандартів, норм і правил, то відповідно за допущені ними посадові порушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, вони повинні нести адміністративну відповідальність.

Акцентовано увагу на доцільності закріплення в КУпАП положення щодо відповідальності юридичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень, зокрема у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації з урахуванням таких обставин: обов'язок юридичної особи виконувати певні дії; можливість вчинення таких дій у конкретних умовах; невиконання юридичною особою дій, які вона повинна здійснювати.

9. Запропоновано:

1) збільшити у двічі розмір штрафу за вчинення таких адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації як введення в обіг або реалізація продукції, що не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП), виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1 КУпАП), порушення правил застосування засобів вимірювальної техніки (ст. 172 КУпАП);

2) відмежувати розмір штрафу для громадян і посадових осіб за вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації шляхом збільшення його розміру у два рази для посадових осіб;

3) визначити розмір штрафу для юридичних осіб за вчинені адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації аналогічно розміру, який пропонується для посадових осіб;

4) встановити вищі розміри (збільшити у тричі) штрафу за вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції,

метрології і сертифікації повторно шляхом доповнення відповідних статей КУпАП, які встановлюють відповідальність за вказані діяння;

5) закріпити у відповідних статтях КУпАП, які передбачають відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації поряд із штрафом додатковий вид покарання – конфіскацію продукції, яка не відповідає вимогам стандартів, щодо якої немає сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання відповідності чи декларації про відповідність тощо.

10. Зазначено, що провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – це врегульована адміністративно-процесуальними нормами діяльність уповноважених органів (посадових осіб), спрямована на розгляд і вирішення справ про адміністративні правопорушення на основі своєчасного, всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин кожної справи та вирішення їх в точній відповідності з законом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цюцюра С. В. Метрологія, основи вимірювань, стандартизація та сертифікація: навч. посібник. / С. В. Цюцюра, В. Д. Цюцюра. – К. : Знання, 2006. – 242 с.
2. Шаповал М. І. Основи стандартизації, управління якістю і сертифікації: підручник. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2001. – 174 с.
3. Кравцова Т. М. Правові гарантії законності державного регулювання підприємницької діяльності / Т. М. Кравцова // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2003. – Вип. 24. – С. 201–205.
4. Салухіна Н. Г., Язвінська О. М. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: підручник. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 336 с.
5. Коротков В. С., Афонасов А. И. Метрологія, стандартизація и сертифікація: учебное пособие / В. С. Коротков, А. И. Афонасов. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2012. – 194 с.
6. Сопільник Л. І. Стандартизація, якість продукції, метрологія, сертифікація в системі адміністративного права: навчальний посібник / Л. І. Сопільник, О. І. Остапенко. – Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2011. – 124 с.
7. Орехов С. М. Стандартизація: поняття, принципи, адміністративно-правове регулювання / С. М. Орехов // Митна справа. – 2011. – № 5. – Ч. 2. – С. 334–344.
8. Олефірова А. П. Сертифікація услуг: навч. посіб. / А. П. Олефірова; Восточносибирский государственный університет Улан-Уде. – К. : ВСГТУ, 2005. – 140 с.
9. Болотніков А. О. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. О. Болотніков. – К.: МАУП, 2005. – 144 с.
10. Юридический словарь: в 2 т. / редкол. : П. И. Кудрявцев (гл. ред.) [и др.]. – М. : Госюриздат, 1956. – Т. 2 : О-Я. – 2-е изд. – 1956. – 660.

11. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. – 1020 с.
12. Управление качеством продукции: справочник / ред.: В. В. Бойцов, А. В. Гличев. – М.: Изд-во стандартов, 1985. – 463 с.
13. Зільник Н. М. Стандартизація як ефективний правовий засіб забезпечення якості продукції, товарів, робіт та послуг / Н. М. Зільник // Розвиток правової системи в умовах сьогодення: міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 16–17 лютого 2013 р.). – Донецьк: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2013. – С. 87–88.
14. Димов Ю. В. Метрологія, стандартизація і сертифікація: учеб. для вузов. – 2-е изд. – М.: Питер, 2004. – 432 с.
15. Кислицин В. О. Розвиток систем управління якістю на підприємстві: монографія / Володимир Олександрович Кислицин; НАН України. Ін.-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2009. – 188 с.
16. Кривщев В. И., Морозов Ю. Д. Менедмент: теорія і практика управління качеством продукции. – Днепропетровск: «Наука і освіта», 2004. – 264 с.
17. Куйбіда М. С. Удосконалення управління якістю на підприємствах та організаціях: монографія / Микола Степанович Куйбіда. – Рівне: ПП ДМ, 2011. – 160 с.
18. Кошман К. Сертифікація – спосіб забезпечення якості продукції / К. Кошман // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 10. – С. 33–34.
19. Топольник В. Г., Котляр М. А. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю: навчальний посібник / В. Г. Топольник, М. А. Котляр. – Львів: «Магнолія – 2006», 2009. – 212 с.
20. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Л. І. Дідківська, Л. С. Головка; Міністерство освіти і науки України. – 5-е вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 213 с.

21. Добровольська В. В. Правові засади стандартизації та сертифікації в Україні / В. В. Добровольська // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 38. – С. 278–282.

22. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: 2-е вид., перероб. і допов. / за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини; Кол. авт. : О. А. Беляневич, О. М. Вінник, В. С. Щербина та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 720 с.

23. Жилинский С. Э. Правовая основа предпринимательской деятельности (предпринимательское право): Курс лекцій. – М. : Норма–Инфра–М, 1998. – 672 с.

24. Шапошников А. А. Классификационные модели в бухгалтерском учете: монография / А. А. Шапошников. – М. : Финансы и статистика, 1982. – 142 с.

25. Боднар О. В. Стандартизація і сертифікація як методи забезпечення якості продукції / О. В. Боднар // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2013. – Вип. 181. – Ч. 1. – С. 138–144.

26. Савіцький А. В. Стандартизація і сертифікація як важливий інструмент управління якістю продукції підприємства / А. В. Савіцький // Економічний простір. – 2013. – № 71. – С. 239–247.

27. Михасюк І. Р. Державне регулювання економіки: підруч. / І. Р. Михасюк, Л. А. Швайка. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – 216 с.

28. О техническом регулировании: Федеральный Закон Российской Федерации от 27 декабря 2002 года. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.zakonrf.info/zakon-o-tehregulirovanii/>].

29. Про стандартизацію: Закон України від 17 травня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 31. – Ст. 145. (втратив чинність)

30. Про стандартизацію: Закон України від 5 червня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 31. – Ст. 1058.

31. Хозяйственное право: Учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др.; под ред. В. К. Мамутова – К. : Юринком Интер, 2002. – 912 с.

32. Мокров Ю. В. Метрология, стандартизация и сертификация: Учебное пособие. – Дубна, 2007. – 132 с.

33. Кузьміна М. М. Значення інновацій для визначення якості продукції / М. М. Кузьміна // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2010. – № 1. – С. 174–184.

34. Блащук Тетяна. Поняття якості в праві України / Тетяна Блащук // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 3. – С. 11–13.

35. Орехов С. М. Адміністративно-правове регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Сергій Миколайович Орехов; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – К., 2011. – 20 с.

36. Іваненко Л. М. Цивільно-правові засоби захисту прав споживачів (покупців): монографія / Лариса Миколаївна Іваненко. – К. : Юмана, 1998. – 224 с.

37. Зверева Е. В. Хозяйственно-правовая защита потребительского рынка: монография / Елена Владимировна Зверева; Донец. ун-т. экономики и права. – Донецк: Ноулидж, Донец. отд-ние), 2010. – 396 с.

38. Іваненко Л. Реалізація права споживачів на придбання товару належної якості / Л. Іваненко, О. Язвінська // Право України. – 2003. – № 8. – С. 73–78.

39. Момот О. І. Менеджмент якості та елементи системи якості: Підручник. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 368 с.

40. Коваленко В. П. Теоретико-методологічні аспекти управління якістю / В. П. Коваленко // Ефективна економіка. – 2010. – № 7. – [Електронний ресурс]. – [Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=254>].

41. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: підручник / Г. Н. Климко, В. П. Нестеренко, Л. О. Корніщенко та ін.; за ред. Г. Н. Климка,

В. П. Нестеренко. – 2-ге вид. перероб. і доп. – К. : Вища шк. – Знання, 1997. – 734 с.

42. Любецкий Н. Правовое регулирование качества продуктов питания в Украине / Н. Любецкий // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1996. – № 6. – С. 30–34.

43. Пархоменко М. М. Правове визначення якості, як засіб забезпечення безпеки харчової продукції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/legal-and-political-science-411/commercial-labor-land-law-civil-and-administrative-law-411/10997-411-0245>].

44. Хавронюк Н И. Законодательство Украины о торговле: настольная книга продавца и покупателя: в 3 ч. / Н. И. Хавронюк, Н. И. Мельник. – К. : Блиц–Информ, 1997. – Ч. 1. – 752 с.

45. Загородній А. С. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – 3-тє вид., доп. та перероб. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 844 с.

46. Методичні рекомендації щодо забезпечення якості та безпеки товарів і послуг підприємств ресторанного господарства: Наказ Міністерства економіки України від 22. 07. 2008 р. // Бизнес. Бухгалтерия. Право. Налоги. Консультации. – 2008. – № 32. – С. 22–24.

47. Іваненко Л. М. Цивільно-правове забезпечення прав споживачів на належну якість товару: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Лариса Миколаївна Іваненко; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 1998. – 20 с.

48. Огрызков В. М. Правовое регулирование качества продукции / В. М. Огрызков. – М. : Юрид. лит., 1973. – 288 с.

49. Комаров А. А. Право и качество продукции: учебное пособие / А. А. Комаров, М. Г. Пронина, Є. А. Саркисова. – Минск: Беларусь, 1981. – 158 с.

50. Чапкевич Л. Е. Качество и безопасность потребительских товаров: эволюция правового регулирования / Л. Е. Чапкевич // Адвокат. – 2005. – № 7. – С. 88–96.

51. Лушпаєв С. О. Деякі аспекти поняття продовольчої безпеки України / С. О. Лушпаєв // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 2. – С. 211–214.

52. Опрышко В. Ф. Правовые основы государственного управления качеством продукции. – К. : Выща шк., 1986. – 271 с.

53. Житеров М. И. Экономические проблемы качества сельскохозяйственной продукции. – М.: Экономика, 1978. – 87 с.

54. Петрина В. Н. Организационно-правовые вопросы обеспечения качества сельскохозяйственной продукции (на материалах Украинской ССР): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Владимир Нестерович Петрина; Ин-т государства и права им. В. М. Корецкого. – Киев, 1990. – 16 с.

55. Лаврентьева М. С. Административно-правовое регулирование в сфере стандартизации и сертификации: монография / Мария Сергеевна Лаврентьева; Московский университет МВД России. – М., 2008. – 77 с.

56. Основи споживчих знань / С. А. Вегера, А. С. Єрохіна, К. О. Максименко та ін.; за заг. ред. К. О. Максименко, О. В. Овчарук. – К., 2008. – 192 с.

57. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, В. В. Луць; за заг. ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – Т. 2. – 1088 с.

58. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко [та ін.]; за заг. ред. О. В. Зайчука; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.

59. Мазур И. И. Управление качеством: учеб. пособие / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро. – М. : Омега-Л, 2006. – 399 с.

60. Задихайло Д. В. Актуальні питання господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави / Д. В. Задихайло, Ю. Є. Атаманова, В. С. Мілаш та ін. ; за заг. ред. Д. В. Задихайла. – Х. : СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. – 256 с.

61. Бубела Т., Бойко Т., Столярчук П. Що ж таке якість товару? / Т. Бубела, Т. Бойко, П. Столярчук // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2005. – № 4. – С. 51–52.

62. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.

63. Сергеев А. Г. Сертификация: учебное пособие / А. Г. Сергеев, Латышев М. В. – М. : Высшая школа, 1999. – 217 с.

64. Про метрологію та метрологічну діяльність: Закон України від 5 червня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 30. – Ст. 1008.

65. Сєдишев Є. С. Метрологія і стандартизація: конспект лекцій (для студентів 2-4 курсів денної і заочної форм навчання за напрямом підготовки 0921 – «Будівництво»). – Харків: ХНАМГ, 2008. – 84 с.

66. Статистический словарь / под ред. А. И. Ежова. – М. : Статистика., 1965. – 782 с.

67. Словарь иностранных слов / под ред. И. В. Лехина и проф. Ф. Н. Петрова. – М. : Госиздат иностранных и национальных словарей, 1949. – 756 с.

68. Лифиц И. М. Стандартизация, метрология и сертификация: учебник. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрайт-Издат. 2005. – 345 с.

69. Топольник В. Г. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю: навчальний посібник / В. Г. Топольник, М. А. Котляр. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – 211 с.

70. Основи метрології та електричних вимірювань: підручник / В. В. Кухарчук, В. Ю. Кучерук, Є. Т. Володарський, В. В. Грабко. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 522 с.

71. Метрологія, стандартизація, сертифікація та управління якістю в системах зв'язку / Л. В. Коломієць [та ін.]; за ред. Л.В. Коломійця. – Одеса: ТОВ «ВМВ», 2009. – 376 с.

72. Сергеев А. Г. Метрология, стандартизация и сертификация: учебник / А. Г. Сергеев, В. В. Терегеря. – М. : Изд-во Юрайт, 2010. – 820 с.

73. Про метрологію та метрологічну діяльність: Закон України від 11 лютого 1998 року // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 30–31. – Ст. 194. (втратив чинність)

74. Зильник Н. Некоторые вопросы правового обеспечения сертификации / Н. Зильник // *Legea și viața. Publicație științifico-practică*. – Moldova. – 2014. – Nr. 6/2 (270). – С. 59–62.

75. Юридический энциклопедический словарь / глав. ред. А. Я. Сухарев; ред. кол. : М. М. Богуславский, М. И. Козырь, Г. М. Миньковский. – М. : Сов. энциклопедия, 1984. – 415 с.

76. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70000 слов / под ред. Н. Ю. Шведовой. – 23-е изд. – М. : Рус. яз., 1991. – 917 с.

77. Юридический энциклопедический словарь / под ред. В. Е. Крутских. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Инфра–М, 2004. – 450 с.

78. Тихомирова Л. В. Юридическая энциклопедия / Тихомирова Л. В., Тихомиров М. Ю. ; под ред. М. Ю. Тихомирова. – М. : Инфра–М, 1998. – 526 с.

79. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Г. Бусел. – К. ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.

80. Россинский Б. В. Административные правонарушения: Энциклопедический словарь. – М. : Норма, 2003. – 428 с.

81. Великий енциклопедичний юридичний словник / НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького; ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2007. – 992 с.

82. Про підтвердження відповідності: Закон України від 17 травня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 169. (втратив чинність)

83. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15 січня 2015 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 14. – Ст. 96.

84. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 48–49. – Ст. 536.

85. Полтавський О. В. Торгове право: навч. посіб. / О. В. Полтавський, С. В. Томчишен. – Х. : Вид-во Харк. ун-ту внутр. справ, 2008. – 168 с.

86. Лосюк Л. В. Адміністративно-правові засади сертифікації в Україні / Л. В. Лосюк // Право і Безпека. Науковий журнал. – 2011. – № 3 (40). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2011_3/PB-3/PB-3_31.pdf].

87. Драбаніч А. В. Розвиток та удосконалення системи сертифікації продукції як інструменту управління якістю на підприємстві / А. В. Драбаніч, С. С. Садківська // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013. – № 2. – С. 76–80.

88. Большой юридический энциклопедический словарь / А. Б. Барихин – М. : Книжный мир, 2004. – 720 с.

89. Большой словарь официальных юридических терминов / сост. Ю. И. Фединский. – М. : Экономика, 2001. – 647 с.

90. Кравцова Т. М. Правові форми державного регулювання в сфері підприємницької діяльності / Т. М. Кравцова // Право України. – 2003. – № 12. – С. 45–47.

91. Щербина В. С. Господарське право: підручник. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 656 с.

92. Хозяйственное право: Учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др.; под ред. В.К. Мамутова – К. : Юринком Интер, 2002. – 912 с.

93. Основы стандартизации: учеб. пособие / под ред. В. В. Ткаченко. – М. : Изд-во стандартов, 1986. – 327 с.

94. Господарське право: підручник / Д. В. Задихайло, В. М. Пашков, Р. П. Бойчук та ін. ; за заг ред. Д. В. Задихайла, В. М. Пашкова. – Харків: Право, 2012. – 696 с.

95. Про стандартизацію і сертифікацію: Декрет Кабінету Міністрів України від 10 травня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 27. – Ст. 289.

96. Шальман Т. Виробники, які дбають про свою репутацію, проходять добровільну сертифікацію / Т. Шальман // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 47. – С. 5.

97. Про затвердження переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні: Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 1 лютого 2005 року № 28 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 19. – С. 117. – Ст. 1006.

98. Підприємницьке право України: підруч. для вищ. закл. освіти МВС України / О. М. Бандурка [та ін.] ; ред. Р. Б. Шишка; Університет внутрішніх справ. – Х. : Еспада, 2000. – 480 с.

99. Лосюк Л. В. Загальні аспекти законодавчого регулювання сертифікації в Україні / Л. В. Лосюк // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 535–538. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11lvcvu.pdf>].

100. Кириченко Л. С. Стандартизація і сертифікація товарів та послуг: підручник для вузів / Л. С. Кириченко, А. А. Самойленко. – Х. : Ранок, 2008. – 240 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://pidruchniki.com/1584072022402/ekonomika/standartizatsiya_i_sertifkatsiya_to_variv_ta_poslug].

101. Струсь К. А. Категория «правовые основы: переход от абстрактного к конкретному» / К. А. Струсь // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Юридические науки. – 2011. – №3. – С. 80–83.

102. Струсь К. А. Методология исследования юридических понятий: на примере категории «Правовые основы» / К. А. Струсь, Н. А. Попандопуло // Universum: Экономика и юриспруденция: электрон. научн. журн. – 2014. – № 2 (3). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://7universum.com/en/economy/archive/item/925>].

103. Кравчук С. Й. Господарське право України: навч. посібник / С. Й. Кравчук. – К. : Кондор, 2007. – 264 с.

104. Основи стандартизації та сертифікації товарів і послуг: опорн. конспект / І. П. Студеняк, Ю. М. Ажнюк, І. М. Чучка. – К. : Кондор. – 2007. – 152 с.

105. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

106. Чистоклетов Л. Г. Особливості державної політики у сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки суб'єктів господарювання в Україні / Л. Г. Чистоклетов // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2012. – Вип. 9. – С. 183–187.

107. Суббот А. І. Застосування в Україні передових світових стандартів організації ефективної діяльності правоохоронних органів / А. Суббот // Віче. – 2014. – № 10. – С. 5–8.

108. Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності: Закон України від 1 грудня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 12. – Ст. 101. (втратив чинність)

109. Зільник Н. М. Адміністративно-правові засади стандартизації в Україні. / Н. М. Зільник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2013. – № 21. – Ч. 1. – Т. 2. – С. 147–150.

110. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.

111. Про акредитацію органів з оцінки відповідності: Закон України від 17 травня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 170.

112. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: Закон України від 2 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 21. – Ст. 144.

113. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

114. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 19. – Ст. 98.

115. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31 травня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 35. – Ст. 484.

116. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

117. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25 червня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 531.

118. Про екологічну експертизу: Закон України від 9 лютого 1995 року // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 8. – Ст. 54.

119. Угода про технічні бар'єри у торгівлі від 15 квітня 1994 року, СОТ // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – С. 375. – Ст. 2989.

120. Угода про заснування Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 року, СОТ // Офіційний вісник України. – 2010. – № 48. – С. 226. – Ст. 1601.

121. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.

122. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 2 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 22. – Ст. 145.

123. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 14 січня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 12. – Ст. 95.

124. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668.

125. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

126. Щербина В. С. Господарське право: підручник / В. С. Щербина. – 6-те вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 640 с.

127. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

128. Кримінальний кодекс України 5 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.

129. Про заходи щодо поетапного впровадження в Україні вимог директив Європейського Союзу, санітарних, екологічних, ветеринарних, фітосанітарних норм та міжнародних і європейських стандартів: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 1997 року № 244. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/244-97-%D0%BF>].

130. Про затвердження Державної програми розвитку еталонної бази на 2011–2015 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2010 року № 1165 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 98. – С. 39. – Ст. 3482.

131. Про затвердження Державної програми стандартизації на 2006–2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2006 року № 229 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 9. – С. 87. – Ст. 549.

132. Про схвалення Концепції розвитку технічного регулювання та споживчої політики на 2006–2010 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 травня 2006 року № 267-р // Офіційний вісник України. – 2006. – № 20. – С. 176. – Ст. 1489.

133. Про затвердження Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції, процесів та послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 року № 447-р // Офіційний вісник України. – 2002. – № 34. – С. 238. – Ст. 1620.

134. Про Державну програму розвитку державної системи сертифікації продукції на 1996–1997 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 1995 року № 849. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/849-95-%D0%BF>].

135. Про затвердження Порядку митного оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України та підлягають обов'язковій сертифікації в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 року № 446 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 35. – С. 13. – Ст. 1171.

136. Про схвалення Стратегії розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 844-р // Офіційний вісник України. – 2015. – № 69. – С. 140. – Ст. 2282.

137. Про визначення сфер діяльності, в яких центральні органи виконавчої влади здійснюють функції технічного регулювання: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 року № 1057 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 102. – С. 76. – Ст. 3519.

138. Про затвердження Правил розроблення проектів технічних регламентів, що затверджуються Кабінетом Міністрів України, на основі актів

законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 червня 2012 року № 708 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 59. – С. 129. – Ст. 2370.

139. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 38. – С. 108. – Ст. 1146.

140. Про затвердження Порядку видачі або відмови у видачі рішення про призначення, його переоформлення та видачі його дублікату, розширення та обмеження сфери призначення, тимчасового припинення і поновлення дії рішення про призначення та анулювання такого рішення: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2016 року № 96 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 16. – С. 186. – Ст. 631.

141. Про Положення про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів: Указ Президента України від 13 квітня 2011 року № 465/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – С. 340. – Ст. 1271.

142. Про вдосконалення державного контролю за якістю та безпекою продуктів харчування, лікарських засобів та виробів медичного призначення: Указ Президента України 1 лютого 1999 року № 109/99 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 5. – С. 26.

143. Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції: Указ Президента України від 23 лютого 2001 року № 113/ 2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 9. – С. 27. – Ст. 347.

144. Про заходи щодо вдосконалення діяльності у сфері технічного регулювання та споживчої політики: Указ Президента України від 13 липня 2005 року № 1105/2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1105/2005>].

145. Кравцова Т. М. Адміністративно-правові засади здійснення державної регуляторної політики в сфері господарювання: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук:

12.00.07 / Тетяна Миколаївна Кравцова; Національний університет внутрішніх справ. – Х., 2004. – 35 с.

146. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 1. – С. 434.

147. Пашуля П. Л. Стандартизація, метрологія, відповідність, якість у поліграфії : підручник / П. Л. Пашуля; Укр. акад. друкарства. – Львів: УАД, 2011. – 408 с.

148. Леонід Віткін. Значення Блакитної настанови у контексті реформування системи технічного регулювання України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.knteu.kiev.ua/file/MTc=/d350d34d170bfd86f65c4fd559f6beaa.pdf>].

149. Олександр Гіленко. Реформування системи технічного регулювання: здобутки та плани на майбутнє. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://cci.dp.ua/tl_files/data/content/materials%20library/10%20ljutogo%202016r/Reformuvannja%20sistemi%20texnichnogo%20reguljuvannja%20zdobutki%20ta.ppt].

150. Березовська І. Гармонізація законодавства України щодо технічних стандартів з правом Євросоюзу в контексті Угоди про асоціацію / І. Березовська // Право України. – 2013. – № 8. – С. 184–200.

151. Угода про технічні бар'єри в зоні вільної торгівлі від 20 червня 2000 року, СНД // Офіційний вісник України. – 2006. – № 37. – С. 106. – Ст. 2560.

152. Про затвердження Угоди про технічні бар'єри в зоні вільної торгівлі: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 року № 783 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 22. – С. 131. – Ст. 1654.

153. Кожух М. С. До питання щодо законодавчого визначення якості й безпечності продовольчої продукції / М. С. Кожух // Економіка та право. – 2012. – № 3. – С. 128–132.

154. Кузьміна М. Технічне регулювання, його співвідношення зі стандартизацією та оцінкою відповідності / М. Кузьміна // Юридична Україна. – 2009. – № 8. – С. 99–103.

155. Про затвердження Правил розроблення проектів технічних регламентів, що затверджуються Кабінетом Міністрів України, на основі актів законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 червня 2012 року № 708 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 59. – С. 129. – Ст. 2370.

156. Маслова А. В. Правовые аспекты деятельности по обеспечению качества и безопасности продукции: дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: 12.00.03 / Анна Владимировна Маслова. – М., 2005. – 218 с.

157. Управління якістю. Сертифікація: навч. посіб. / Р. В. Бичківський, П. Г. Столярчук, Л. І. Сопільник, О. О. Калинський. – К.: Школа, 2005. – 432 с.

158. Зільник Н. М. Про технічні регламенти як нормативні документи із стандартизації / Н. М. Зільник // Митна справа. – Львів, 2015. – № 5 (101). – Ч. 2. – С. 146–151.

159. Кузьміна М. М. Особливості правового забезпечення якості продукції в Європейському Союзі та рамках Світової організації торгівлі / М. М. Кузьміна // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. – 2010. – № 2. – С. 116–126.

160. Directive 2009/48/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the safety of toys // Official Journal. – 2009. – С. 77. – Р. 8.

161. Про затвердження Технічного регламенту безпечності іграшок: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 року № 515 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 61. – С. 16. – Ст. 2192.

162. Статистичний щорічник України за 1999 рік / за ред. О. Г. Осауленка; Держ. ком. статистики України. – К. : Техніка, 2000. – 648 с.

163. Краткий словарь по философии / под общей ред. И. В. Блауберга, И. К. Пантина. – 3-е изд. доработ. и доп. – М. : Политиздат, 1979. – 692 с.

164. Київець О. В. Європейські правові стандарти як міжнародно-правова категорія / О.В. Київець // Європейські студії і право (Інтернет-видання). – 2012. – № 1 (5). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://eurolaw.org.ua/publications/ukrainian-journal-of-european-studies/5-2011/44-2011-12-29-14-40-03].

165. Шаповал М. І. Менеджмент якості: підручник / М. І. Шаповал. – К. : Знання, 2007. – 471 с.

166. Президент України підписав закони України «Про метрологію та метрологічну діяльність» та «Про стандартизацію». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.bcdst.kiev.ua/index.php/home/791].

167. Directive 98/34/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations and of rules on Information Society services // Official Journal. – 1998. – L. 68. – P. 37.

168. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським Співтовариствами та їх державами членами від 14 червня 1994 року, ЄС // Офіційний вісник України. – 2006. – № 24. – С. 203. – Ст. 1794.

169. Про прийняття європейських і міжнародних нормативних документів як національних стандартів України, змін до національних стандартів України та скасування національних стандартів України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30 грудня 2014 року № 1493. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://golovbukh.ua/regulations/2340/2565/2566/424269/].

170. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року, ЄС // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Т. 1. – С. 83. – Ст. 2125.

171. Угода про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації від 13 березня 1993 року, СНД. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_102].

172. Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety // Official Journal. – 2002. – L. 11. – P. 4.

173. Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products // Official Journal. – 1985. – L. 210.

174. Луценко Д. Контроль за безпекою продукції: досвід ЄС для України / Д. Луценко // Парламент. – 2001. – № 6. – С. 7–10.

175. Саранча Г. А. Метрологія, стандартизація, відповідність, акредитація та управління якістю: підручник / Г. А. Саранча. – К. : ЦНЛ, 2006. – 672 с.

176. Національна стандартизація (офіційне видання). – К. : Держспоживстандарт України, 2003. – 200 с.

177. Пасічник Л. П. Технічні умови як вид нормативних документів зі стандартизації / Л. П. Пасічник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2012. – № 3–4. – С. 31–36.

178. Литвинська С. Гармонізація українських національних стандартів серії «Інформація та документація» з міжнародними і європейськими: здобутки і перспективи / С. Литвинська // Ukrainian Scientific Journal of Information Security. – 2012. – № 2. – С. 43–47.

179. Йосифович Д. І. Адміністративно-правове регулювання протидії корупції / Д. І. Йосифович // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2015. – Вип. 3. – С. 115–123.

180. Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник для вузов / О. Ф. Скакун. – Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. – 704 с.

181. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1966. – 258 с.

182. Цели и средства в праве и правовой политике: монография / Александр Васильевич Малько, Константин Валентинович Шундилов; Саратовская государственная академия права. – Саратов: СГАП, 2003. – 296 с.

183. Остапенко О. І. Наукові уявлення про механізм адміністративно-правового регулювання / О. І. Остапенко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична). – 2010. – № 2. – С. 142–149.

184. Веремеенко И. И. Механизм административно-правового регулирования в сфере охраны общественного порядка / И. И. Веремеенко – М., 1981. – 350 с.

185. Витченко А. М. Механизм правового регулирования социалистических общественных отношений, его понятие и структура / А. М. Витченко // Вопросы теории государства и права. – Саратов, 1968. – Вып. 1. – С. 41–47.

186. Адміністративне право України: основні поняття. Навчальний посібник. / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, Н. І. Золотарьова; за заг. ред. І. П. Голосніченка. – К. : ГАН, 2005. – 232 с.

187. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навчальний посібник / С. Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2007. – 624 с.

188. Коренев А. П. Административное право России: учебник в 3-х ч. – М. : МЮИ МВД России; Изд-во «Щит-М», 1999. – Часть 1. – 280 с.

189. Стариков Ю. Н. Курс общего административного права: в 3 т. / Ю. Н. Стариков. – М. : Норма–Инфра–М, 2002. – Т. 1: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. – 2002. – 728 с.

190. Бахрах Д. Н. Административное право: учебн. / Д. Н. Бахрах, Б. В. Россинский, Ю. Н. Стариков. – 3-е изд., пересмотр. и доп. – М. : Норма, 2007. – 816 с.

191. Личенко І. О. Адміністративно-деліктні аспекти захисту права власності: монографія / Ірина Олександрівна Личенко; Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів: ЗУКЦ, 2011. – 216 с.

192. Личенко І. О. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері захисту права власності / І. О. Личенко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2008. – Вип. 46. – С. 81–87.

193. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 9. – С. 203.

194. Філософський енциклопедичний словник / Ю. М. Вільчинський. – К. : Абрис, 2002. – 743 с.

195. Алексеев С. С. Общая теория права. Курс в 2-х томах. / С. С. Алексеев. – М.: Юрид. лит., 1982. – Т. 2. – 360 с.

196. Зільник Н. М. Адміністративно-правове регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації / Н. М. Зільник // Митна справа: науково-аналітичний журнал. – 2011. – № 6 (78). – Ч. 2. – К. 1. – С. 158–167.

197. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття) / І. П. Голосніченко. – К. : МАУП, 1998. – 52 с.

198. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоець. – К. : Істина, 2009. – 480 с.

199. Адміністративне право України: Навч. Посібник / Г. Г. Забарний, Р. А. Калюжний, В. К. Шкарупа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2005. – 328 с.

200. Адміністративне право України: Підручник / за заг. ред. Академіка С. В. Ківалова. – Одеса: Видавництво «Юридична література», 2003. – 896 с.

201. Виконавча влада і адміністративні правопорушення / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2002. – 668 с.

202. Харитонова О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: автореф. дис. д-ра юр. наук: 12.00.07 / Олена Іванівна Харитонова; Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2004. – 38 с.

203. Адміністративне право: підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гарашук, В. В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. – Х.: Право, 2010. – 624 с.

204. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
205. Павлов Д. М. Адміністративне право. Загальна частина: конспект лекцій / Д. М. Павлов. – К. : МАУП, 2007. – 136 с.
206. Столбовий В. М. Адміністративне право України: навчальний посібник для підготовки до іспитів / В. М. Столбовий. – К. : КНТ, 2009. – 150 с.
207. Адміністративне право: навч. пос. / О. І. Остапенко, З. Р. Кісіль, М. В. Ковалів, Р. В. Кісіль. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 536 с.
208. Дмитриев Ю. А. Административное право: учебник / Ю. А. Дмитриев, И. А. Полянский, Е. В. Трофимов. – М. : Эксмо, 2009. – 928 с.
209. Кононов П. И. Административное право России: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности 030501 «Юриспруденция» / под ред. П. И. Кононова, В. Я. Кикотя, И. Ш. Килясханова. – 3-е изд. перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ–ДАНА: Закон и право, 2008. – 559 с.
210. Алехин А. П. Административное право Российской Федерации: Учебник / А. П. Алехин, А. А. Кармолицкий, Ю. М. Козлов; под ред. А. П. Алехина. – М. : Зерцало–М, 2003. – 608 с.
211. Агапов А. Б. Административное право: учебник / А. Б. Агапов. – 6-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2009. – 534 с.
212. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у двох томах / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова) та інші. – К. : Юридична думка, 2007. – Том 1. Загальна частина. – 592 с.
213. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
214. Административное право: учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. / под ред. Л. Л. Попова. – М. : Юристъ, 2005. – 703 с.

215. Костенко О. І. Адміністративно-правова норма як об'єкт тлумачення: загальнотеоретичний аналіз / О. І. Костенко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 2. – С. 103–107.

216. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія / Валерій Костянтинович Колпаков; Національна академія внутрішніх справ України. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

217. Адміністративне право України: навчальний посібник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць, Г. Ю. Гулевської. – К. : Істина, 2007. – 216 с.

218. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у 2 т. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Видавництво Ін Юре, 2005. – Том 1. Загальна частина. – 584 с.

219. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–45; № 46–47; № 48. – С. 1858. – Ст. 552.

220. Комментарий к Кодексу Российской Федерации об административных правонарушениях / Под ред. Ю. М. Козлова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Юристь, 2004. – 1117 с.

221. Остапенко О. І. Адміністративно-правові відносини в умовах адміністративної реформи в Україні: навч. посіб. / О. І. Остапенко, В. Д. Люблін. – Львів, Львів. державний університет внутр. справ, 2007. – 119 с.

222. Бахрах Д. Н. Административное право: учебник для вузов / Д. Н. Бахрах, Б. В. Россинский, Ю. Н. Стариков. – М. : Норма, 2005. – 800 с.

223. Теория государства и права: учебник для вузов / под ред. проф. В. М. Корельского и проф. В. Д. Перевалова. – 2-е изд., изм. и доп. – М. : Издательство НОРМА, 2002. – 616 с.

224. Столбовий В. М. Адміністративне право України: посібник для підготовки до іспитів / В. М. Столбовий. – К. : О.С. Ліпкан, 2010. – 160 с.

225. Коваль Л. В. Адміністративне право України: курс лекцій / Л. Коваль. – К. : Основи, 1994. – 154 с.

226. Адміністративне право: підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущкий та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2013. – 656 с.

227. Богущкий В. В., Богущка А. В. Адміністративне право України як галузь права: навчальний посібник / В. В. Богущкий, А. В. Богущка. – Х. : ФІНН, 2010. – 64 с.

228. Макаренко А. В. Адміністративне право: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. / А. В. Макаренко. – К. : КНЕУ, 2008. – 264 с.

229. Харитоновна О. І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії): монографія / Олена Іванівна Харитоновна; Одеська національна юридична академія. – Одеса: Юрид. літ., 2004. – 328 с.

230. Шевченко Е. О. Визначення поняття адміністративно-правових відносин з урахуванням пріоритетного значення та ролі в них суб'єкта адміністративного права (на прикладі адміністративного суду) / Е. О. Шевченко // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 1116–1122. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_1_180.pdf].

231. Колпаков В. К. Адміністративно-правові відносини: поняття і види / В. К. Колпаков // Юридичний науковий електронний журнал. – 2013. – № 1. – С. 102–104. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.lsej.org.ua/1_2013/ukr/Kolpakov.pdf].

232. Коломоець Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник / Т. О. Коломоець. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.

233. Административное право России: учебник / Д. Н. Бахрах, С. Д. Хазанов, А. В. Демин. – М. : Норма–Инфра–М, 2002. – 623 с.

234. Административное право Российской Федерации: учебник / Б. Н. Габричидзе, А. Г. Чернявский, С. М. Кузнецов – М. : Дело и Сервис, 2001. – 624 с.

235. Якуба О. М. Административная ответственность / О. М. Якуба. – М. : Юрид. лит., 1972. – 152 с.

236. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України: навчально-методичний посібник. – 3-є вид., перероб. і доп. – Одеса: Юридична література, 2006. – 488 с.

237. Коваль Л. В. Административно-деликтное отношение: монография / Леонид Васильевич Коваль. – К. : Вища школа, 1979. – 230 с.

238. Колпаков В. К. Адміністративне право України / В. К. Колпаков. – К., 1999. – 736 с.

239. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посіб. / С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова, А. П. Купін. – К. : Центр учб. л-ри, 2011. – 216 с.

240. Коломоєць Т. О. Методичний посібник з курсу «Адміністративне право України» для студентів юридичного факультету / Т. О. Коломоєць. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 207 с.

241. Пасічник А. В. Види адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права / А. В. Пасічник // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 1. – С. 18–22.

242. Толстой Ю. К. К теории правоотношения: монография / Юрий Кирилович Толстой. – Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1959. – 88 с.

243. Советское гражданское право: в 2-х ч. / под. ред. В. А. Рясенцева. – М. : Юрид. лит, 1986. – Ч. 1. – 560 с.

244. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении. – М. : Юрид. лит, 1974. – 352 с.

245. Проблемы теории государства и права: учебник / под ред. С. С. Алексеева. – М. : Юрид. лит, 1979. – 412 с.

246. Загальна теорія держави і права / за ред. В. В. Копейчикова. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 691 с.

247. Кикоть Г. Проблема класифікації юридичних фактів у сучасній теорії права / Г. Кикоть // Право України. – 2003. – № 7. – С. 29–33.

248. Про затвердження Технічного регламенту щодо медичних виробів: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2013 року № 753 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – С. 158. – Ст. 3049.

249. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб. / Е. Ф. Демський. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.

250. Остапенко О. І. Суб'єкти уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення: навч. посіб. / О. І. Остапенко. – Л. : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. – 213 с.

251. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Українська енциклопедія, 1998. – Т. 1. : А–Г. – 672 с.

252. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.

253. Юридический энциклопедический словарь. – 2-е изд., доп. / гл. ред. А. Я. Сухарев; Редкол. : М. М. Богуславский и др. – М. : Сов. энциклопедия, 1987. – 528 с.

254. Зільник Н. М. Правовий статус органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації / Н. М. Зільник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. – 2015. – № 813. – С. 39–47.

255. Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР / Н. Г. Салищева. – М., 1964. – 158 с.

256. Шергин А. П. Административно-юрисдикционная деятельность органов внутренних дел и пути повышения ее эффективности / А. П. Шергин, М. Я. Саввин. – М., 1997. – 214 с.

257. Хаманева Н. Ю. Защита прав граждан в сфере исполнительной власти / Н. Ю. Хаманева. – М. : Институт государства и права РАН, 1997. – 216 с.

258. Бандурка А. М. Административный процесс: учебник / А. М. Бандурка, Н. М. Тищенко. – Харьков: Изд-во НУВД, 2001. – 353 с.

259. Пилипенко А. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів виконавчої влади: питання теорії / А. Пилипенко // Право України. – 2004. – № 2. – С. 26–31.

260. Іщук О. С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції / О. С. Іщук // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 419–424. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_1_67.pdf].

261. Джафарова О. В. До питання про визначення сутності адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів України / О. В. Джафарова // Вісник ХНУВС. – 2009. – № 44. – С. 152–157.

262. Гусаров С. М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Сергій Миколайович Гусаров; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2009. – 40 с.

263. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у двох томах / відп. ред. В. Б. Авер'янов. – К. : Юридична думка, 2004. – Том 1. Загальна частина. – 584 с.

264. Административное право: учебник / Б. Н. Габричидзе, А. Г. Чернявский. – М. : ТК Велби, 2002. – 480 с.

265. Український радянський енциклопедичний словник: у 3 т. / голов. редкол. : М. П. Бажан (гол. ред.) та ін. – Київ: УРЕ АН УРСР, 1966. – Т. 1. – 856 с.

266. Большой юридический словарь / под. ред. А. Я. Сухарева, В. Д. Зорькина, В. Е. Крутских. М. : Инфра-М, 1999. – 790 с.

267. Участники производства по делам об административных правонарушениях: учебное пособие / Д. В. Астахов, А. В. Зубач, М. В. Костенников, И. Б. Кардашова, А. В. Куракин, Т. В. Обыденкова; под ред. д.ю.н., проф. М. В. Костенникова. – М. : Московский университет МВД России, 2005. – 518 с.

268. Ляхович У. І. Адміністративна відповідальність: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / У. І. Ляхович. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2010. – 170 с.

269. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін.; – 2-ге вид. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 655 с.

270. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – М. : Сов. энцикл., 1984. – 1599 с.

271. Новейший энциклопедический словарь. – М. : «Изд-во АСТ»; «Изд-во Астрель»; ООО «Транзиткнига», 2004. – 1424 с.

272. Ушаков Д.Н. Толковый словарь современного русского языка / под ред. Н. Ф. Татьянченко. – М. : Альта–Пресс, 2005. – 1216 с.

273. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – Київ: Аконіт, 2006. – Том 1. : А–К – 926 с.

274. Осипов Ю. К. Подведомственность юридических дел: учебное пособие / Ю. К. Осипов. – Свердловск, 1973. – 124 с.

275. Дідик Н. І. Державна автомобільна інспекція, як суб'єкт уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері дорожнього руху / Н. І. Дідик // Право та Державне управління. – 2011. – № 1. – С. 40–43.

276. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

277. Про затвердження Положення про адміністративні комісії Української РСР: Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 9 березня 1988 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1988. – № 12. – Ст. 318.

278. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41. – Ст. 529.

279. Личенко І. О. Адміністративна відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування: навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / І. О. Личенко. – Л. : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 160 с.

280. Про Положення про державну санітарно-епідеміологічну службу України: Указ Президента України від 6 квітня 2011 року // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 10. – С. 3. – Ст. 553.

281. Про затвердження Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 червня 1999 року № 1109 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 25. – Ст. 127.

282. Про Положення про Державну екологічну інспекцію України: Указ Президента України від 13 квітня 2011 року № 454/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 11. – С. 86. – Ст. 617.

283. Про лікарські засоби: Закон України від 4 квітня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 22. – Ст. 86.

284. Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2015 року № 647 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 72. – С. 32. – Ст. 2354.

285. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 року № 667 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 73. – С. 44. – Ст. 2402.

286. Адміністративна відповідальність в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. доц. А. Т. Комзюка. – 2-е вид., перероб. і доп. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – 99 с.

287. Український радянський енциклопедичний словник: у 3 т. / голов. редкол. : М. П. Бажан (гол. ред.) та ін. – Київ: УРЕ АН УРСР, 1967. – Т. 2. – 854 с.

288. Зільник Н. М. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації / Н. М. Зільник // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України: науковий збірник. – Київ, 2012. – № 2 (6). – С. 110–114.

289. Теліпко В. Е. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України. Станом на 1 грудня 2010 року / За ред. Ю. Д. Притики. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 608 с.

290. Министерства и ведомства: учебное пособие / под ред. А. Н. Козырина и Е. К. Глушко. – М. : Норма, 2008. – 256 с.

291. Юридический словарь / гл. ред. П. И. Кудрявцев. – 2-е изд. – М. : Госюриздат, 1956. – Т. 1. : А–Н. – 687 с.

292. Новий український тлумачний словник: близько 20 000 сл. і словосполучень / уклад. Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник; за заг. ред. В. В. Дубічинського. – Х. : КК «Клуб Сімейного Дозвілля», 2008. – 608 с.

293. Филановский В. А. Понятие подведомственности в российском процессуальном законодательстве / В. А. Филановский // Правоведение. – 2001. – № 6. – С. 155–165.

294. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

295. Дружков П. С. Судебная подведомственность споров о праве и иных правовых вопросов, рассматриваемых в порядке гражданского судопроизводства: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Петр Сергеевич Дружков. – Свердловск, 1966. – 22 с.

296. Елисейкин П. Ф. Защита субъективных прав и интересов и компетенция суда в советском гражданском процессе / П. Ф. Елисейкин // Вопросы государства и права: [учен. записки]. – Владивосток, 1969. – С. 29–31.

297. Викут М. А. Гражданский процесс России / М. А. Викут, И. М. Зайцев. – М. : Юристъ, 1999. – 384 с.

298. Музюкин В. Я. Подведомственность гражданско-правовых споров с участием граждан: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Виктор Яковлевич Музюкин; Томский гос. ун-т. – Томск, 1985. – 19 с.

299. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 21. – Ст. 32.

300. Анохіна Л. С. Суб'єкти адміністративної юрисдикції в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Людмила Степанівна Анохіна; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2001. – 19 с.

301. Бахрах Д. Н. Административное право России: учебник для вузов / Д. Н. Бахрах. – М. : Норма, 2002. – 640 с.

302. Адміністративна діяльність: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Ковалів, З. Р. Кісіль, Д. П. Калаянов та ін. – К. : Правова єдність, 2009. – 432 с.

303. Комзюк А. Т. Адміністративний процес України: навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – 531 с.

304. Демський Е. Ф. Відповідальність за адміністративні правопорушення / авт.-упоряд. : Е. Ф. Демський, О. С. Демський. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 416 с.

305. Агапов А. Б. Административная ответственность: учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. / А. Б. Агапов. – М. : Эксмо, 2007. – 400 с.

306. Зільник Н. М. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції / Н. М. Зільник // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2011. – № 7. – С. 149–152.

307. Сірант М. М. Значення та роль адміністративної відповідальності в сучасних умовах / М. М. Сірант // Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. – 2011. – № 5 (77). – Ч. 2. – С. 317–321.

308. Чернецький О. Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання / О. Л. Чернецький // Форум права. – 2008. – № 1. – С. 439–444. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08coltpp.pdf>].

309. Бельский К. С. Административная ответственность: генезис, основные признаки, структура / К. С. Бельский // Государство и право. – 1999. – № 12. – С. 12–20.

310. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: монографія / Дмитро Миколайович Лук'янець. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 220 с.

311. Печуляк В. П. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері лісового господарства України: автореф. дис. д-ра юрид. наук.: 12.00.07 / Віталій Петрович Печуляк; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – Київ, 2013. – 39 с.

312. Возиянов А. А. Понятие и основания административной ответственности / А. А. Возиянов // Человек и право. – 2010. – № 12. – С. 111–119.

313. Стадниченко Р. В. К вопросу об основаниях административной ответственности / Р. В. Стадниченко // Вестник Омск. ун-та. Серия Право. – 2005. – № 2. – С. 19–27.

314. Єрмоленко О. С. Стаття 163-3 КУпАП: підстави настання відповідальності / О. С. Єрмоленко // Фінансове право. – 2011. – № 2 (16). – С. 38–41.

315. Гуржій А. В. Теоретико-правові засади визначення підстав адміністративної відповідальності / А. В. Гуржій // Науковий вісник Дніпропетров. держ. ун-ту внутр. справ. – 2011. – № 3. – С. 122–132.

316. Философский словарь / под ред. М. М. Розенталя. – 3-е изд. – М. : Изд-во политической литературы, 1975. – 548 с.

317. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.

318. Гладун З. С. Адміністративне право України: навч. посіб. / З. С. Гладун. – Тернопіль, 2004. – 579 с.

319. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. Т. О. Коломоєць. – К. : Істина, 2008. – 457 с.

320. Щербина Є. М. Класифікація складів адміністративних правопорушень правил благоустрою територій населених пунктів / Є. М. Щербина // Право і суспільство. – 2010. – № 2. – С. 96–100.

321. Ворушило С. В. Шляхи оптимізації адміністративної відповідальності за порушення законодавства в галузі охорони атмосферного повітря / С. В. Ворушило // Вісник Запоріз. юрид. ін.-ту ДДУВС. – 2009. – № 4. – С. 97–106.

322. Адміністративне право України: навч. посіб. / Р. А. Калюжний, Г. Г. Забарний, В. К. Шкарупа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2003. – 212 с.

323. Кашанина Т. В. Основы российского права / Т. В. Кашанина, А. В. Кашанин. – М. : Изд-во «Приор», 2000. – 400 с.

324. Макушев П. В. Адміністративна відповідальність як правовий інститут / П. В. Макушев // Науковий вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2008. – № 2. – С. 447–452.

325. Сердюк Н. В. Теоретические проблемы административной ответственности / Н. В. Сердюк // Вестник Перм. ун-та. Юрид. науки. – 2005. – № 5. – С. 77–83.

326. Ткаченко О. Г. Загальна характеристика та особливості адміністративної відповідальності за передачу заборонених предметів в установи виконання покарань / О. Г. Ткаченко // Форум права. – 2009. – № 4. – С. 89–97.

327. Бахрах Д. Н. Административное право: учебник для вузов / Д. Н. Бахрах. – М. : Издательство Бек, 1999. – 368 с.

328. Зільник Н. М. Підстави адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації / Н. М. Зільник // Адміністративне право і процес: науково-практичний журнал. – 2014. – № 2 (8). – С. 137–145.

329. Починок К. Б. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства в галузі стандартизації та сертифікації / К. Б. Починок // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2011. – Вип. 54. – С. 268–274.

330. Лук'янець Д. М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми правореалізації: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Дмитро Миколайович Лук'янець; НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2007. – 410 с.

331. Манжула А. А. Адміністративна відповідальність за проступки, що посягають на громадський порядок: проблеми та перспективи їх вирішення / А. А. Манжула // Право і Безпека. – 2011. – № 4. – С. 62–66.

332. Штанько А. О. Теоретико-правові аспекти суспільної небезпеки і соціальної шкідливості правопорушення: критерії розмежування / А. О. Штанько // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2009. – Вип. 44. – С. 21–29.

333. Коваль Л. В. Адміністративне право: курс лекцій / Л. В. Коваль. – К. : Вентурі, 1998. – 208 с.

334. Миколенко А. И. Административный процесс и административная ответственность в Украине: учеб. пособ. / А. И. Миколенко. – Х. : Одиссей, 2004. – 272 с.

335. Менів Л. Д. Об'єкт адміністративних порушень законодавства про захист прав споживачів / Л. Д. Менів // Держава і право: збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 45. – С. 286–290.

336. Менів Л. Д. Теоретичні дослідження об'єкта адміністративних правопорушень у сфері законодавства про захист прав споживачів / Л. Д. Менів // V Прибужські юридичні читання: матеріали міжнар. наук.-практ. конференції (27–28 листопада 2009 р.). – Миколаїв: МНЦ ОНЮР, 2009. – С. 164–165.

337. Забарний Г. Адміністративно-правова характеристика суб'єкта адміністративних порушень законодавства про захист прав споживачів / Г. Забарний, Л. Менів // Право України. – 2009. – № 10. – С. 149–156.

338. Гончарук С. Т. Адміністративне право України: навч. посіб. / С. Т. Гончарук. – К., 2000. – 240 с.

339. Зільник Н. М. Суб'єкт адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. / Н. М. Зільник // Адміністративне право та процес України: пріоритетні напрями розвитку в умовах демократизації: тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. пам'яті д.ю.н., проф., Засл. діяча наук. і техн. України Л. В. Ковалю (Запоріжжя, 6–7 березня 2015 р.). – Запоріжжя: ЗНУ, 2015. – С. 115–119.

340. Миколенко А. И. Административный процесс и административная ответственность в Украине: учебное пособие / А. И. Миколенко. – Х. : Одиссей, 2006. – 352 с.

341. Менів Л. Д. Суб'єктивна сторона адміністративних порушень законодавства про захист прав споживачів / Л. Д. Менів // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 3. – С. 108–113.

342. Мацелик Т. О. Адміністративний примус в діяльності органів Державної податкової служби України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Мацелик Тетяна Олександрівна ; Національна академія держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2005. – 185 с.

343. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970-1980. – Т. 7. – С. 16.

344. Кузьменко О. В. Адміністративно-процесуальне право України: підручник / О. В. Кузьменко, Т. О. Гуржій; за ред. О. В. Кузьменко. – К. : Атіка, 2008. – 416 с.

345. Студеникин С. С. Социалистическая система государственного управления и вопрос о предмете советского административного права / С. С. Студеникин // Вопросы советского административного права. – М. : Изд-во АН СССР, 1949. – С. 34–49.

346. Лунев А. Е. Вопросы административного процесса / А. Е. Лунев // Правоведение. – 1962. – № 2. – С. 43–51.

347. Коренев А. П. Кодификация советского административного права : Теоретические проблемы / А. П. Коренев. – М. : Юридическая литература, 1970. – 134 с.

348. Голосніченко І. П. Адміністративний процес: навч. посіб. / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський; за заг. ред. І. П. Голосніченка. – К. : ГАН, 2003. – 256 с.

349. Ведерніков Ю. А. Адміністративне право України: навч. посіб. / Ю. А. Ведерніков, В. К. Шкарупа. – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 334 с.

350. Бевзенко В. М. Участь в адміністративному судочинстві України суб'єктів владних повноважень: правові засади, підстави та форми: монографія / Володимир Михайлович Бевзенко. – К. : Прецедент, 2010. – 475 с.

351. Бородін І. Л. Адміністративно-юрисдикційний процес: монографія / Іван Лук'янович Бородін. – К. : Алерта, 2007. – 184 с.

352. Савченко А. І. Теоретико-методологічні підходи до сутності адміністративного процесу / А. І. Савченко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 4. – С. 76–80.

353. Панова И. В. Административный процесс в Российской Федерации: Понятие, принципы и виды / И. В. Панова // Правоведение. – 2000. – № 2. – С. 114–127.

354. Административное право: учебник / под ред. Ю. М. Козлова, Л. Л. Попова. – М. : Юристъ, 2000. – 728 с.

355. Якимов А Ю. Административно-юрисдикционный процесс и административно-юрисдикционное производство / А.Ю. Якимов // Государство и право. – 1999. – № 3. – С. 5–10.

356. Бахрах Д. Н. Административное право: учебник/ Д. Н. Бахрах. – М., 1996. – 355 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Підсумки анкетування

З метою визначення поняття адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, аналізу механізму адміністративно-правового регулювання відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, з'ясування кола осіб, які підлягають адміністративній відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, а також підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення в даній галузі та виокремлення характерних особливостей адміністративної відповідальності та адміністративних санкцій за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації нами було проведено соціологічне опитування експертів, якими виступали: представники органів місцевої влади, представники органів виконавчої влади, представники правоохоронних органів, юристи, студенти вищих навчальних закладів та інших осіб, які є фахівцями або мають дотичне відношення до сфери стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, а також до сфери застосування адміністративної відповідальності за правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

План дослідження. Під час вивчення питань адміністративної відповідальності за правопорушення у стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, нами було встановлено, що недостатній рівень фахової підготовки спеціалістів, а також відсутність бажання дотримуватися встановлених правил, норм та стандартів підчас виробництва та реалізації продукції призводять до правопорушень у даній сфері, наслідки яких є небезпечними і шкідливими, а це

відповідно зумовлює необхідність більш широкого запровадження адміністративної відповідальності за правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Опитування проводилося під час конференцій та круглих столів, семінарських та практичних занять у вищих навчальних закладах, на особистих зустрічах з представниками органів місцевої та регіональної влади, правоохоронних органів та практикуючими юристами.

Мета дослідження. Виявити основні недоліки у правовому регулюванні стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, з'ясувати причини здійснення адміністративних правопорушень у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, а також розробити відповідні рекомендації щодо вдосконалення законодавчого врегулювання адміністративної відповідальності за правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Об'єкт дослідження. Питання пов'язані з адміністративною відповідальністю за правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, а також загально-правові проблеми вдосконалення та посилення правового забезпечення її застосування.

Предмет дослідження. Думки респондентів в питаннях адміністративної відповідальності за правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, а саме їх оцінка сучасного стану правового забезпечення та визначення орієнтирів покращення як законодавчої бази, так і діяльності органів (посадових осіб), які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та накладати на винних осіб відповідні стягнення.

Для проведення цього дослідження було розроблено анкету.

Завдання дослідження:

- сформувати робочу групу для проведення дослідження;
- розробити анкету для дослідження;

- провести анкетне письмове опитування експертів;
- виявити основні характеристики продукції, що не відповідає вимогам стандартів;
- з'ясувати коло осіб, які підлягають адміністративній відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, а також підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення в даній галузі;
- окреслити адміністративно-процесуальний статус, осіб уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;
- визначити основні шляхи покращення адміністративно-правового регулювання відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;
- на основі отриманих результатів опитування розробити відповідні рекомендації щодо вдосконалення законодавчого врегулювання адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, а також підвищення ефективності роботи органів (посадових осіб), які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення у визначеному напрямку та застосовувати до винних осіб відповідні покарання.

Місце опитування: місця проведення конференцій та круглих столів, вищі навчальні заклади, місцеві ради, державні обласні та районні адміністрації, спеціалізовані підрозділи органів внутрішніх справ, місця роботи представників юриспруденції.

Часові межі дослідження. З 01.03.2012 р. по 01.10.2015 р.

Вибірка здійснювалася за принципом опитування:

- представників органів державної влади та управління, місцевих рад та правоохоронних органів, до компетенції яких входить контроль за якістю продукції, розробка нормативних документів із стандартизації, якості продукції,

метрології і сертифікації, розгляд та вирішення справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

– студентів вищих юридичних навчальних закладів (бакалаврів, спеціалістів та магістрів), які навчаються за спеціальністю «Правознавство»;

Обсяг вибірки. Анкетування проводилося із врахуванням наявного обсягу територіальних структур, що належать до владних суб'єктів та виконують профільні функції, серед яких – контроль за якістю продукції, розробка нормативних документів із стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, розгляд та вирішення справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Окрім того, серед опитаних були приватні особи, які в межах своєї професійної діяльності або майбутньої спеціалізації займаються питаннями адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, а також теоретико-правовим вивченням суміжних дисциплін.

Гіпотези дослідження:

– існуючий механізм інформування, правова культура та рівень юридичної освіти громадян залишаються на задовільному рівні;

– нормативно-правова база у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації не в повній мірі відповідає суспільним вимогам, потребує вдосконалення з урахуванням проєвропейського вектору нашої держави;

– існуюча система органів (посадових осіб), які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, має значні недоліки, які стосуються складного механізму державного контролю за діяльністю вказаних органів, що призводить до порушення законності при здійсненні юрисдикційних повноважень таких органів (посадових осіб);

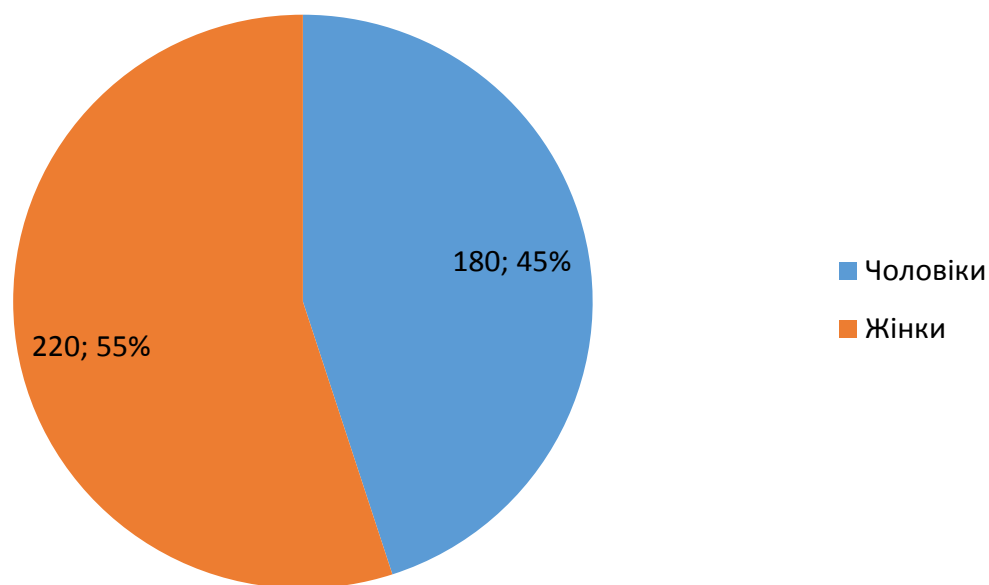
– особливу увагу слід звернути на чітке визначення кола суб'єктів, які повинні підлягати адміністративній відповідальності за правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації з урахуванням особливостей їх правового статусу;

– існує потреба у збільшенні розміру штрафних санкцій, які застосовуються до осіб за вчинення адміністративних правопорушень у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Дослідження здійснювали методом письмового анкетного опитування експертів.

Опитування проводилось у Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій областях.

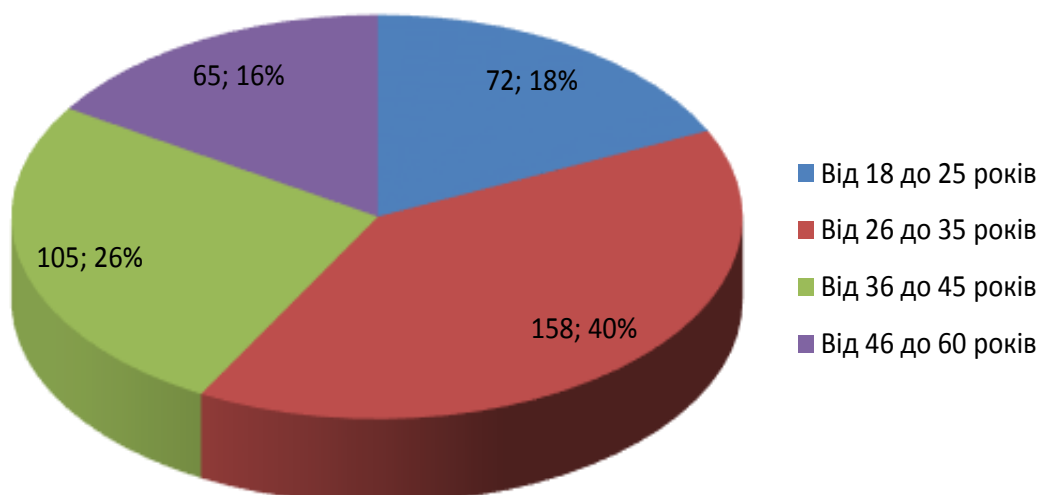
Всього опитано **400** осіб.

Метою вступного питання є визначення кількісного розмежування респондентів за статтю.

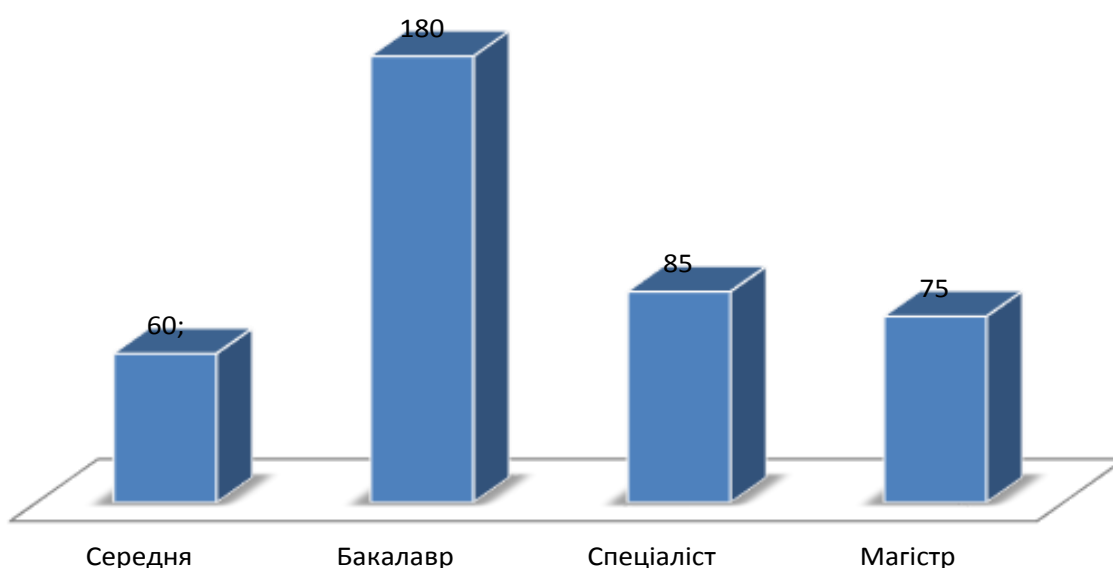
Наведені результати свідчать про те, що серед опитаних респондентів чоловіки (45%) поступаються жінкам (55%). Кількісна перевага жінок становить 10%.

2. Вік

Результати опитування свідчать про те, що за віковим розмежуванням переважають особи віком від 26 до 35 років як серед чоловіків, так і серед жінок. Ці особи виявляють активне зацікавлення проблемами адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

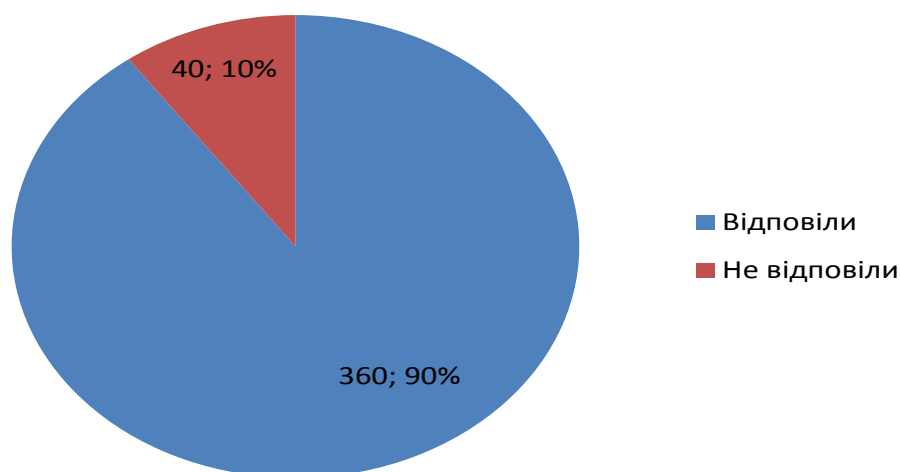
3. Освіта

У цьому питанні спостерігається значна перевага осіб із вищою освітою – 340 респондентів (85%), серед яких: – осіб із освітньо-кваліфікаційним рівнем

«бакалавр» – 180 респондентів (45%), осіб із освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» – 85 респондентів (21%), осіб із освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» – 75 респондентів (19%), на противагу осіб з середньою освітою – 60 респондентів (15%).

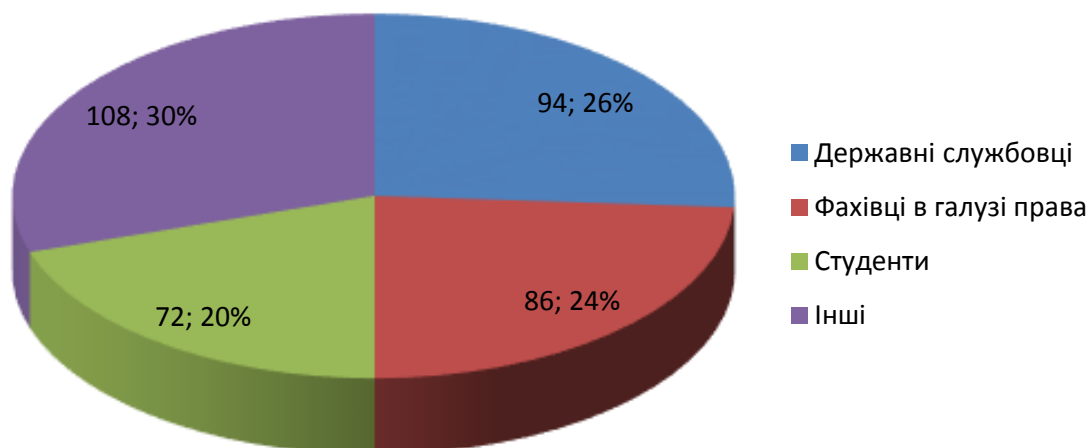
4. Рід занять

У четвертому питанні респонденти активно визначили сферу своїх інтересів (90% проти 10%), що свідчить про їх певну зацікавленість та участь у суспільному житті.

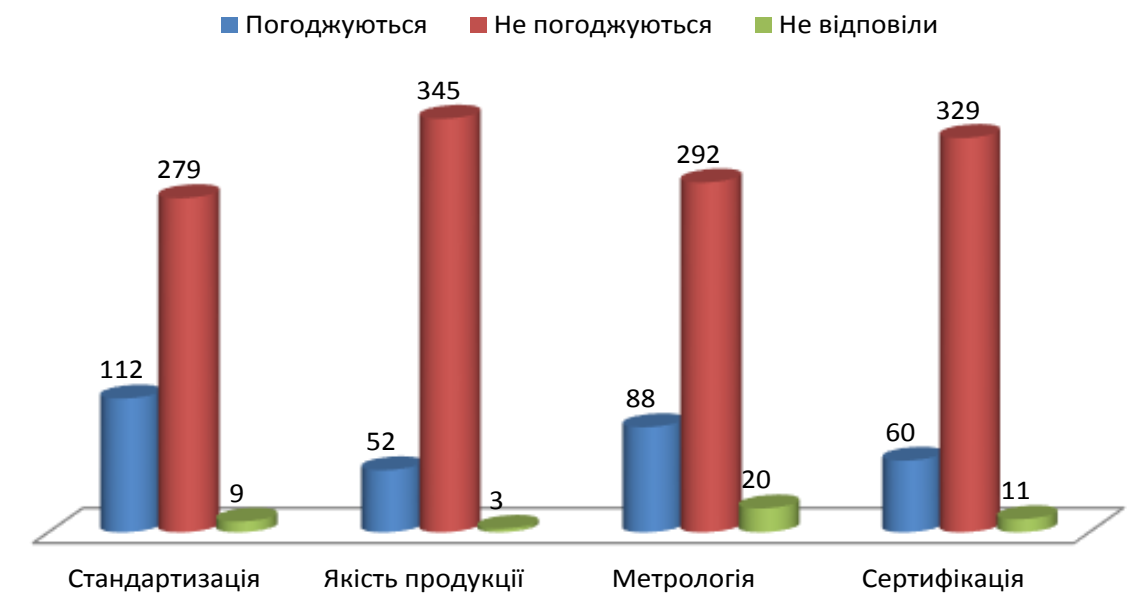
Серед респондентів, які визначили рід своїх занять (360 респондентів), значний відсоток осіб, які зайняті у державній службі (94 респонденти – 26%) та фахівців у галузі права (86 респондентів – 24%).

Рід занять

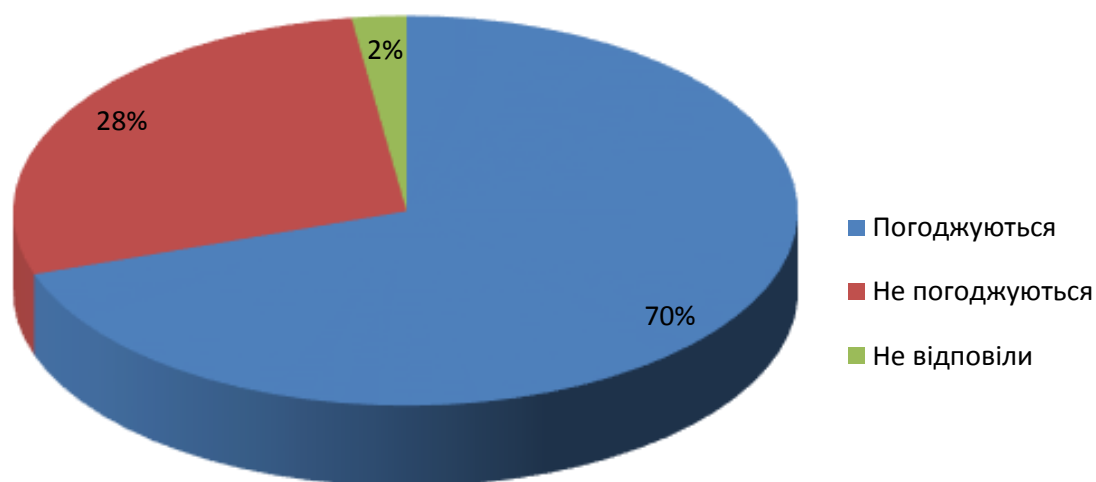
П'яте питання стосується розуміння термінів «стандартизація», «якість продукції», «метрологія» і «сертифікація». У цьому питанні слід було проаналізувати законодавче визначення вказаних понять і зазначити чи погоджуються з даними визначеннями респонденти або ж запропонувати власне бачення цих понять. У наведеній групі питань експерти в більшості погодились із законодавчим визначенням поняття «стандартизація», «якість продукції», «метрологія» і «сертифікація», аніж пропонували змінити визначення зазначених термінів. Відтак, іноді мало місце нерозуміння цих понять.

5. Чи згодні Ви з наступним визначенням поняття?

Щодо розуміння поняття «стандартизація», то 279 респондентів (70%) погоджуються із запропонованим визначенням, 112 респондентів (28%) пропонують його вдосконалити, а 9 респондентів (2%) не розуміють вказаного поняття.

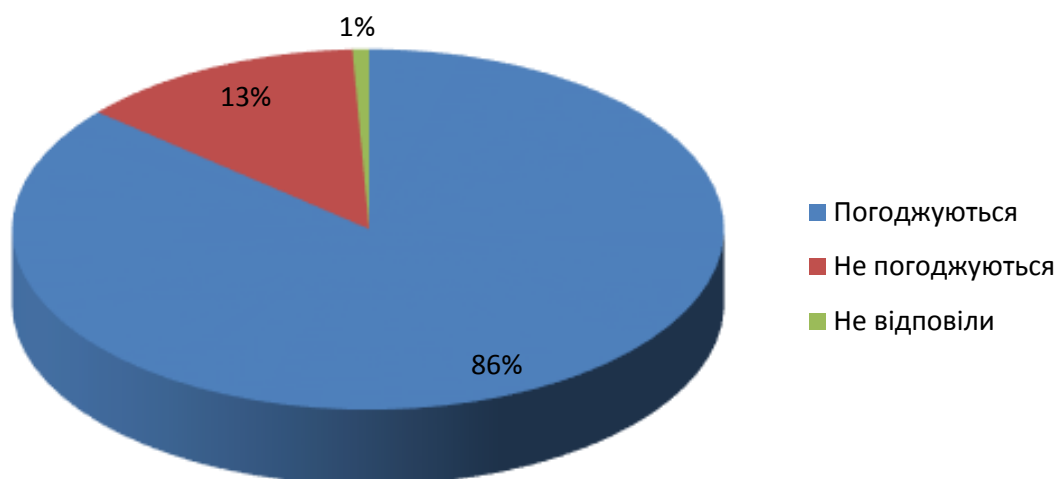
5. Чи згодні Ви з наступним визначенням поняття: «стандартизація» – діяльність, що полягає у встановленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певні

Щодо розуміння поняття «якість продукції», то 345 респондентів (86%) погоджуються із запропонованим визначенням, 52 респонденти (13%)

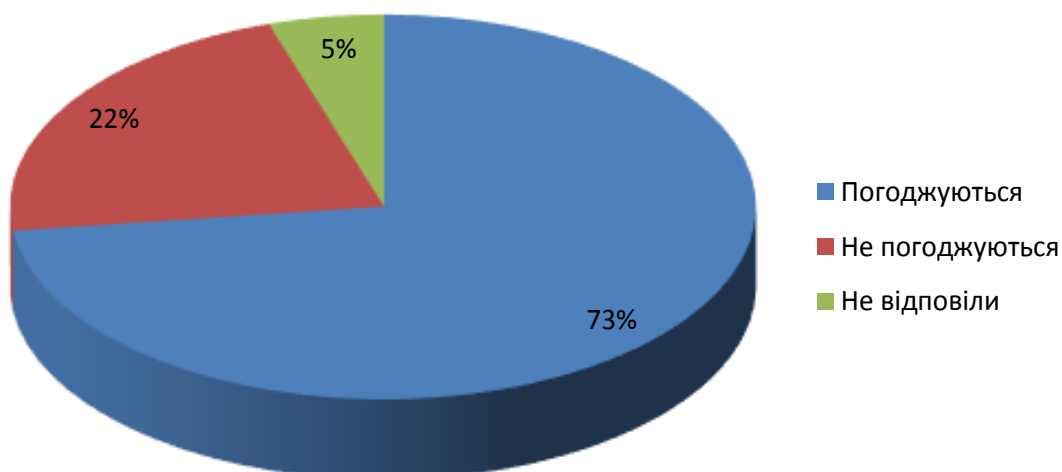
пропонують його вдосконалити, а лише 3 респонденти (1%) не розуміють вказаного поняття.

5. Чи згодні Ви з наступним визначенням поняття: «якість продукції» – сукупність властивостей та характерних рис продукції, які обумовлюють її здатність задовольняти певні потреби (вимоги) та побажання тих, хто її споживає або використовує відповідно до

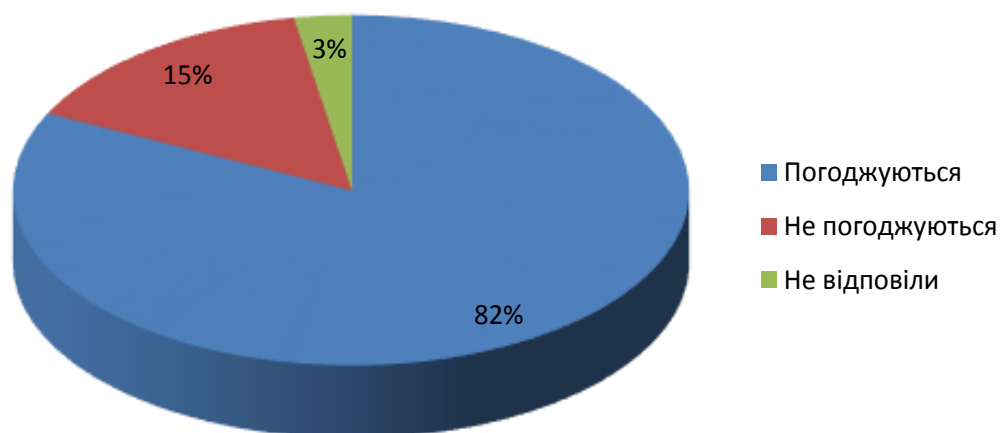
Щодо розуміння поняття «метрологія», то 292 респонденти (73%) погоджуються із запропонованим визначенням, 88 респондентів (22%) пропонують його вдосконалити, проте 20 респондентів (5%) не розуміють вказаного поняття.

5. Чи згодні Ви з наступним визначенням поняття: «метрологія» – наука про вимірювання фізичних величин та способи забезпечення їх єдності і потрібної точності?

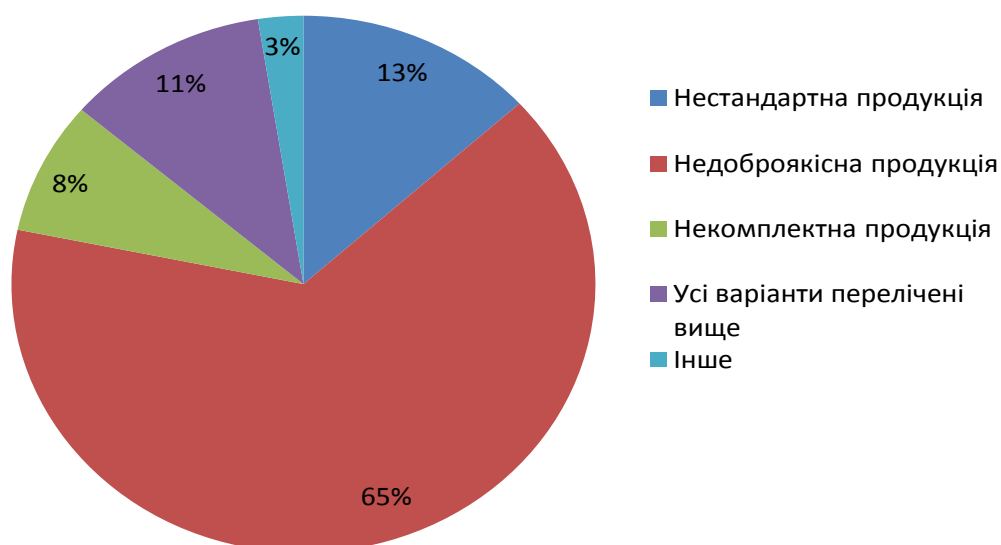
Щодо розуміння поняття «сертифікація», то 329 респондентів (82%) погоджуються із запропонованим визначенням, 60 респондентів (15%) пропонують його вдосконалити, а 11 респондентів (3%) не розуміють вказаного поняття.

5. Чи згодні Ви з наступним визначенням поняття: «сертифікація» – процедура, за допомогою якої визначений в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління

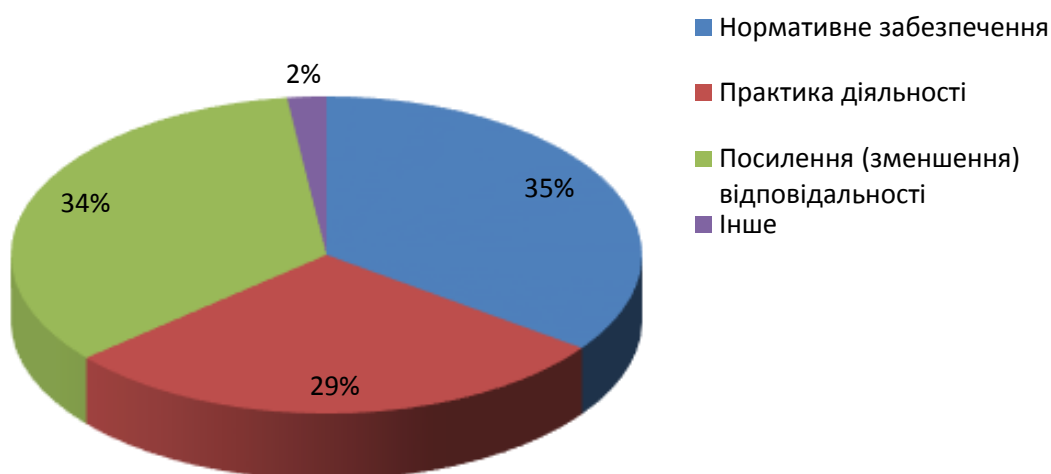
У шостому питанні респонденти вказали на характеристики, які може мати продукція, що не відповідає вимогам стандартів. Слід зауважити, що більшість респондентів до таких характеристик відносять недоброякісну продукцію – 260 респондентів (65%), частина нестандартну продукцію – 53 респонденти (13%), частина некомплектну продукцію – 32 респонденти (8%), інші ж вважають, що такими характеристиками є нестандартна, недоброякісна і некомплектна продукція – 45 респондентів (11%), а 10 респондентів наводять інші характеристики (3%).

6. Які характеристики може мати продукція, що не відповідає вимогам стандартів?

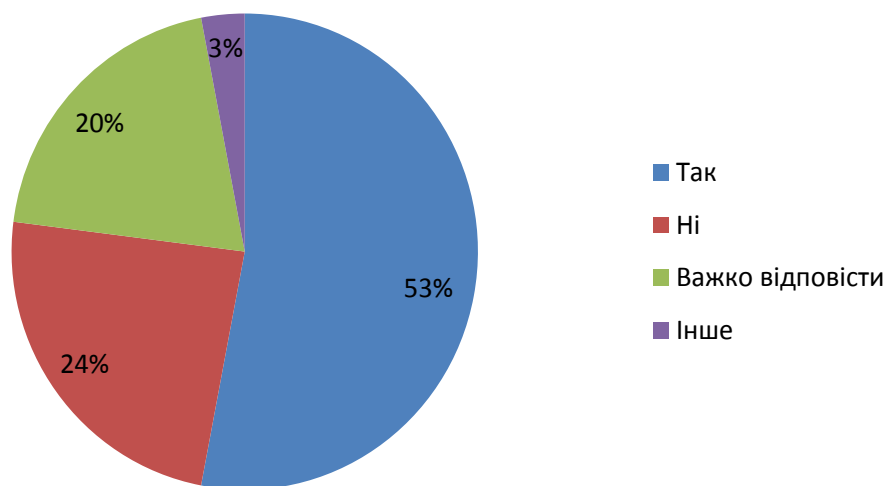
Сьоме питання стосується шляхів покращення адміністративно-правового регулювання відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. У цьому питанні респонденти визначили, що таке покращення можливе за допомогою: нормативного забезпечення – 140 респондентів (35%); практики діяльності – 115 респондентів (29%); посилення (зменшення відповідальності) – 137 респондентів (34%); інші шляхи – 8 респондентів (2%).

7. Що може покращити адміністративно-правове регулювання відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації?

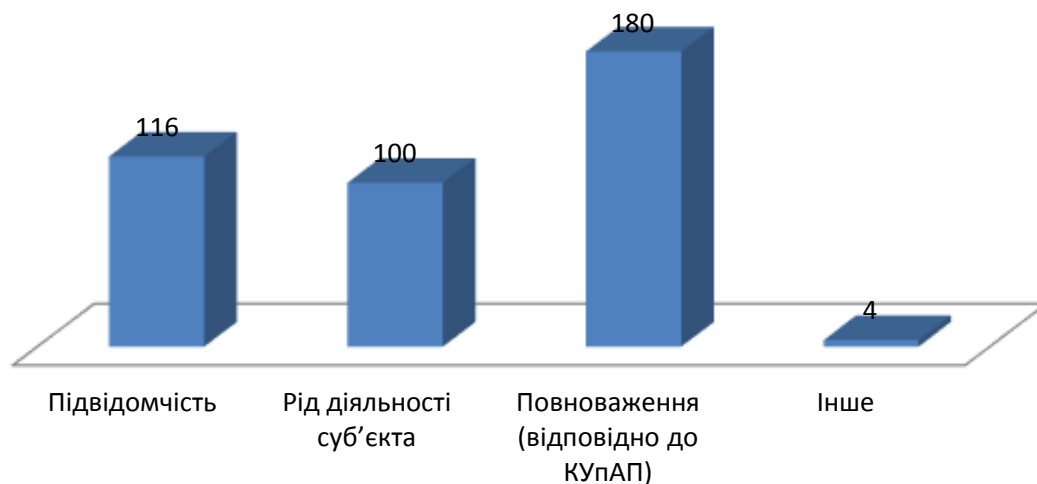
Виходячи із вищенаведеного можна зробити висновок про те, що саме нормативне забезпечення може покращити адміністративно-правове регулювання відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

8. Чи є потреба у віднесенні правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації до категорії кримінальних проступків?

Аналізуючи відповіді експертів на восьме питання, слід зазначити, що більшість – 212 респондентів (53%) вважає за необхідне віднести правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації до категорії кримінальних проступків, однак 96 респондентів (24%) проти такого віднесення, 80 респондентів (20%) вагаються, а 12 респондентів (3%) вказують інше.

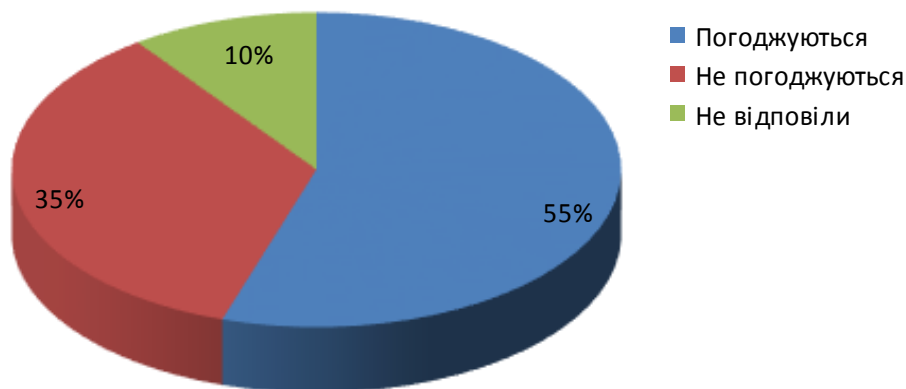
9. Що слід віднести до адміністративно-процесуального статусу осіб, уповноважених розглядати адміністративні проступки вчинені у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації?

В даному питанні респонденти у переважній більшості, а це 45% всіх респондентів схилилися до того, що до адміністративно-процесуального статусу осіб, уповноважених розглядати адміністративні проступки вчинені у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід віднести їх повноваження (відповідно до КУпАП). Відповіді респондентів розподілилися наступним чином: 180 респондентів (45%) відносять до адміністративно-процесуального статусу осіб, уповноважених розглядати адміністративні проступки вчинені у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації повноваження (відповідно до КУпАП); 116 респондентів (29%) – підвідомчість; 100 респондентів (25%) – рід діяльності суб'єкта, а 4 респонденти (1%) – інше.

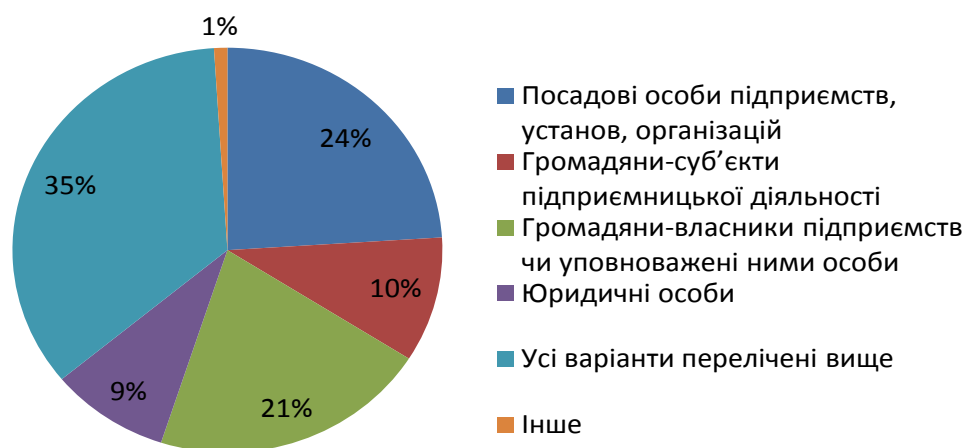
Десяте питання стосується розуміння поняття «адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації».

10. Чи згодні Ви з наступним визначенням поняття: "Адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації" – це передбачене нормами права реагування держави в особі уповноважених на це держ

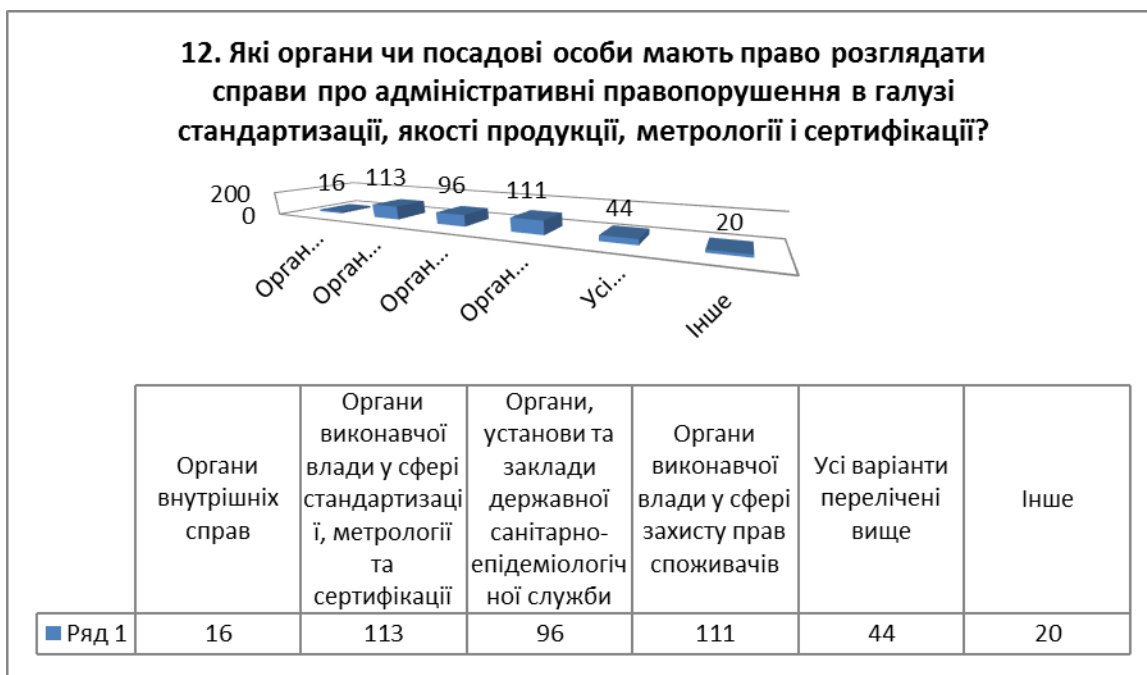
Таким чином, у десятому питанні більшість респондентів погоджується із запропонованим визначенням адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – 220 респондентів (55%), 140 респондентів (35%) уточнюють, доповнюють або змінюють вказане визначення, однак частина – 40 респондентів (10%) не розуміє цього поняття.

11. Зазначте категорії осіб (суб'єктів), які повинні підлягати адміністративній відповідальності за правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації...

В одинадцятому питанні опитування респонденти визначили категорії осіб (суб'єктів), які повинні підлягати адміністративній відповідальності за правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. За результатами анкетування більшість респондентів (140 осіб (35%)) вважають, що до таких категорій осіб (суб'єктів) належать: посадові особи підприємств, установ, організацій, громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності, громадяни – власники підприємств чи уповноважені ними особи, а також юридичні особи. Слід зауважити, що деякі респонденти вказали, що до категорії осіб (суб'єктів), які повинні підлягати адміністративній відповідальності за правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід віднести: посадових особи підприємств, установ, організацій – 96 респондентів (24%); громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – 40 респондентів (10%); громадян – власників підприємств чи уповноважених ними осіб – 84 респонденти (21%); юридичних осіб – 36 респондентів (9%); зазначили інше – 4 респонденти (1%).

Таким чином, робимо висновок, що до категорії осіб (суб'єктів), які повинні підлягати адміністративній відповідальності за правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід віднести посадових осіб підприємств, установ, організацій, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності, громадян – власників підприємств чи уповноважених ними осіб та юридичних осіб.

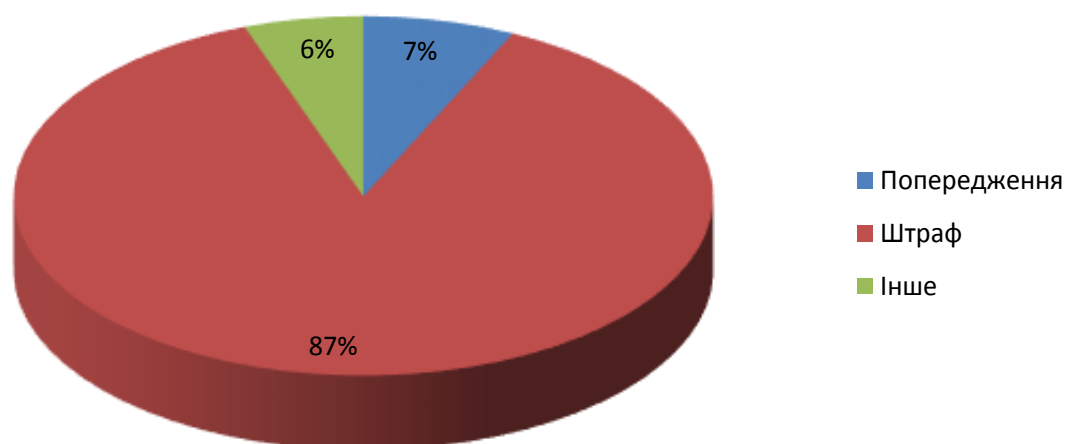

Респонденти відповіли на це питання по-різному. Більшість опитаних (320 респондентів – 80%) схиляється до того, що до органів та посадових осіб, які мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації належать: органи виконавчої влади у сфері стандартизації, метрології та сертифікації (113 респондентів – 28%); органи виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів (111 респондентів – 28%); органи, установи та заклади державної санітарно-епідеміологічної служби (96 респондентів – 24%). Частина ж респондентів вважає, що саме органи внутрішніх справ повинні розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, що свідчить про малопроінформованість вказаних респондентів, що підвідомчості даної категорії справ. Відтак, окремі респонденти до кола органів та посадових осіб, які мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації відносять і суди.

На наш погляд, така позиція респондентів є виправданою, оскільки механізм державного контролю за реалізацією органами, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, досить складний і це

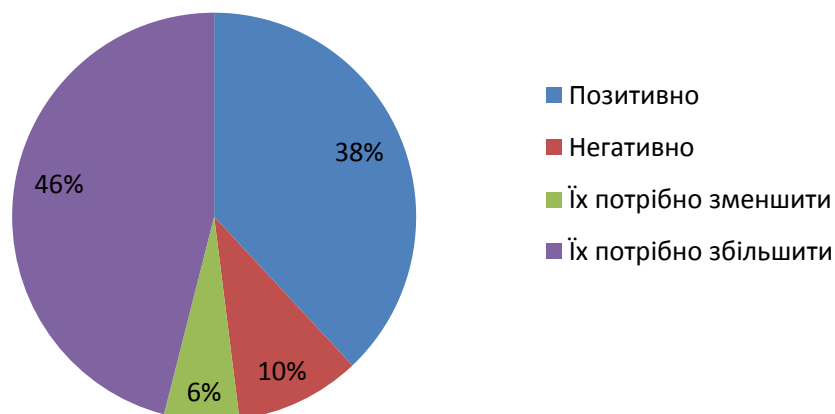
призводить до порушення законності при захисті прав та законних інтересів споживачів, тому доцільно здійснювати розгляд вказаної категорії справ виключно судами.

13. Серед існуючих видів покарання за адміністративні проступки в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації вкажіть найбільш ефективні...

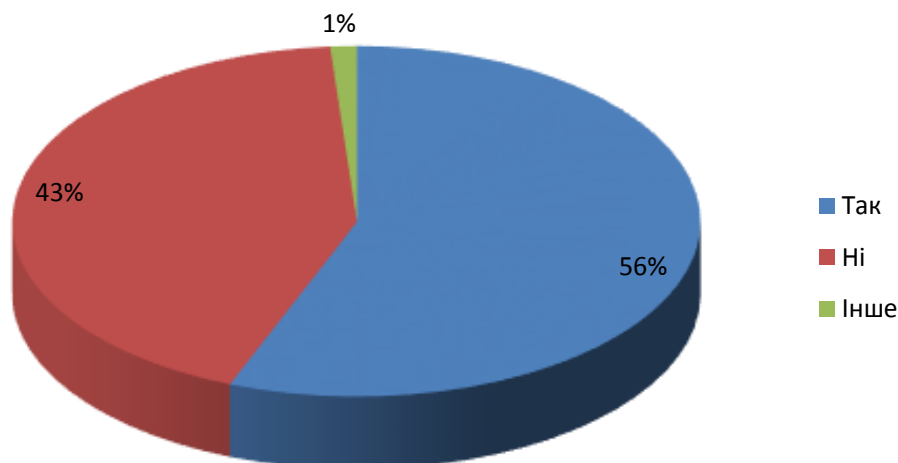
Питання, що стосується найбільш ефективних видів покарання за адміністративні проступки в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, викликало досить однозначну реакцію в цільовій аудиторії: за штраф – 348 опитаних (87%), за попередження – 28 респондентів (7%), пропонують інші види покарання – 24 респонденти (6%).

14. Як Ви ставитесь до мінімального та максимального розмірів (від одного до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) адміністративного покарання у вигляді штрафу за правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації

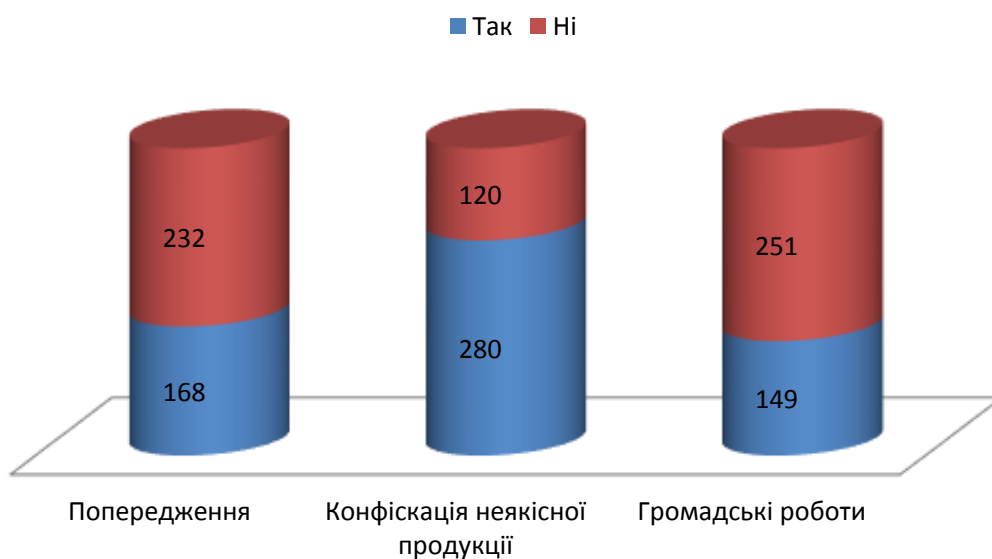
У чотирнадцятому питанні, велика кількість респондентів (152 опитаних – 38%) позитивно оцінює мінімальний та максимальний розмір (від одного до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) адміністративного покарання у вигляді штрафу за правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, негативне ж ставлення до такого розміру штрафу висловлює 40 респондентів (10%). У свою чергу 24 опитаних (6%) вважають, що вказаний мінімальний та максимальний розмір штрафу за правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації потрібно зменшити, проте більшість респондентів пропонують збільшити такий мінімальний та максимальний розміри – 184 опитаних (46%), ми власне і підтримуємо цю пропозицію.

15. Чи доцільно підвищувати мінімальний розмір неоподаткованого мінімуму доходу громадян (на сьогодні – 17 грн.) до мінімального розміру заробітної плати в Україні?

Відповіді свідчать про те, що переважна більшість респондентів вважають за необхідне збільшити мінімальний розмір неоподаткованого мінімуму доходу громадян (на сьогодні – 17 грн.) до мінімального розміру заробітної плати в Україні (56% проти 43%), що свідчить про потребу внесення змін до чинного адміністративного законодавства України.

16. Чи потрібно до порушників даного виду ввести ще й інші адміністративні покарання, окрім штрафу, зокрема..?

На думку більшості респондентів, за адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації до порушників

поряд із штрафом доцільно застосовувати такі покарання як конфіскація неякісної продукції (280 опитаних – 70%), попередження (168 опитаних – 42%), громадські роботи (149 опитаних – 37%). На противагу їм із запереченням доцільності застосування таких покарань виступають: 251 респондент (63%) проти громадських робіт, проти попередження 232 респонденти (58%), а проти конфіскації неякісної продукції 120 респондентів (30%).

Таким чином, вважаємо, що за адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації до порушників поряд із штрафом доцільно застосовувати такий вид покарання як конфіскація неякісної продукції.

Отже, за результатами проведеного дослідження нами були підтверджені такі гіпотези та встановлено, що:

- українське суспільство недостатньо поінформоване про адміністративну відповідальність за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

- потребує вдосконалення адміністративно-правове регулювання відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації;

- найбільш ефективним адміністративним покаранням за адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації штраф;

- констатовано необхідність збільшення розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Позитивними тенденціями щодо адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є те, що:

- більшість опитаних респондентів визнали, що до категорії осіб (суб'єктів), які повинні підлягати адміністративній відповідальності за правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід віднести посадових осіб підприємств, установ, організацій, громадян – суб'єктів

підприємницької діяльності, громадян – власників підприємств чи уповноважених ними осіб та юридичних осіб;

– підтверджено існуючу позицію щодо доцільності розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виключно судами;

– експерти підтримали необхідність застосовувати за адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації до порушників поряд із штрафом такий вид покарання як конфіскацію неякісної продукції.

Кількість справ, які знаходились у провадженні та осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 244-7 КУпАП)*

Роки	Кількість розглянутих правопорушень, по яких винесено постанови (рішення)	Кількість осіб, відносно яких винесено постанови (рішення)	В тому числі (з гр. 2) винесено постанови (рішення)							
			Про накладення адміністративного стягнення		Про закриття справи		У зв'язку з			
			Кількість	%	Кількість	%	Передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу		Передачею матеріалів прокурору, органу досудового слідства чи дізнання	
Кількість	%	Кількість					%			
2006	10532	10521	10508		12	-	-	-	-	-
2007	11389	11271	11254		17		-	-	-	-
2008	8237	8237	8226		11		-	-	-	-
2009	6740	6740	6737		3	-	-	-	-	-
2010	6817	6817	6815		2	-	-	-	-	-
2011	5118	5118	5117		1	-	-	-	-	-
2012	1873	1845	1844		1	-	-	-	1	-
2013	28	28	28		-	-	-	-	-	-
2014	-	-	-		-	-	-	-	-	-
2015	-	-	-		-	-	-	-	-	-

**Джерело:* Адміністративні правопорушення та кількість осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності в Україні у 2006 році. Статистичний бюлетень (форма № 1-АП) / Держ. комітет статистики України. – К., 2007. – С. 151-154; Адміністративні правопорушення та кількість осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності в Україні у 2007 році. Статистичний бюлетень (форма № 1-АП) / Держ. комітет статистики України. – К., 2008. – С. 159-162; Адміністративні правопорушення в Україні у 2008 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2009. – С. 182-187; Адміністративні правопорушення в Україні у 2009 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2010. – С. 186-191; Адміністративні правопорушення в Україні у 2010 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2011. – С. 184-189; Адміністративні правопорушення в Україні у 2011 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2012. – С. 190-195; Адміністративні правопорушення в Україні у 2012 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2013. – С. 192-197; Адміністративні правопорушення в Україні у

2013 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2014. – С. 186-191; Адміністративні правопорушення в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2015. – С. 186-191; Адміністративні правопорушення в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2016. – С. 188-193.

**Кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності за видами адміністративних стягнень за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації
(Глава 13 КУпАП)***

Роки	Кількість осіб, відносно яких винесено постанови (рішення)	Накладено адміністративні стягнення у вигляді:			
		Попередження		Штраф	
		Кількість осіб	%	Кількість осіб	%
2006	27107	1	0,004	27106	99,996
2007	26268	6	0,02	26262	99,98
2008	21552	1	0,005	21545	99,968
2009	20043	-	-	20043	100
2010	20146	-	-	20146	100
2011	16835	6	0,04	16829	99,96
2012	7439	-	-	7439	100
2013	3918	-	-	3918	100
2014	1718	-	-	1718	100
2015	251	-	-	251	100

**Джерело:* Адміністративні правопорушення та кількість осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності в Україні у 2006 році. Статистичний бюлетень (форма № 1-АП) / Держ. комітет статистики України. – К., 2007. – С. 44-79; Адміністративні правопорушення та кількість осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності в Україні у 2007 році. Статистичний бюлетень (форма № 1-АП) / Держ. комітет статистики України. – К., 2008. – С. 49-88; Адміністративні правопорушення в Україні у 2008 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2009. – С. 62-101; Адміністративні правопорушення в Україні у 2009 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2010. – С. 56-93; Адміністративні правопорушення в Україні у 2010 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2011. – С. 52-89; Адміністративні правопорушення в Україні у 2011 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2012. – С. 52-95; Адміністративні правопорушення в Україні у 2012 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2013. – С. 54-97; Адміністративні правопорушення в Україні у 2013 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2014. – С. 52-93; Адміністративні правопорушення в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2015. – С. 52-93; Адміністративні правопорушення в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2016. – С. 52-93.

**Розміри штрафу та матеріальних збитків за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації
(Глава 13 КУпАП)***

Роки	Сума штрафу, гривень		Середній розмір накладеного штрафу, гривень	Розмір матеріальної шкоди, гривень		
	накладеного	стягненого		встановлено	відшкодовано	
					Всього, гривень	У тому числі повернуто володільцеві в порядку відшкодування на суму, гривень
2006	3976980	3579711	146.72	-	8262	-
2007	4042860	3537402	153.94	51	-	-
2008	3514418	3128598	163.00	-	-	-
2009	3695732	3294109	184.00	-	-	-
2010	4079132	3498070	202.00	-	-	119
2011	3888071	3459904	231.00	-	-	-
2012	2354240	2254629	316.00	-	-	-
2013	1560468	1475915	398.00	-	-	-
2014	708526	688726	412.00	3178	3178	-
2015	124746	112744	497.00	-	-	-

**Джерело:* Адміністративні правопорушення та кількість осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності в Україні у 2006 році. Статистичний бюлетень (форма № 1-АП) / Держ. комітет статистики України. – К., 2007. – С. 80-117; Адміністративні правопорушення та кількість осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності в Україні у 2007 році. Статистичний бюлетень (форма № 1-АП) / Держ. комітет статистики України. – К., 2008. – С. 89-125; Адміністративні правопорушення в Україні у 2008 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2009. – С. 102-133; Адміністративні правопорушення в Україні у 2009 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2010. – С. 94-119; Адміністративні правопорушення в Україні у 2010 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2011. – С. 90-117; Адміністративні правопорушення в Україні у 2011 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2012. – С. 96-119; Адміністративні правопорушення в Україні у 2012 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2013. – С. 98-122; Адміністративні правопорушення в Україні у 2013 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2014. – С. 94-115; Адміністративні правопорушення в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2015. – С. 94-115; Адміністративні правопорушення в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2016. – С. 94-115.

Кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації (Глава 13 КУпАП)*

Роки	Кількість розглянутих правопорушень, по яких винесено постанови (рішення)	Кількість осіб, відносно яких винесено постанови (рішення)	В томі числі (з гр. 2) винесено постанови (рішення)							
			Про накладення адміністративного стягнення		Про закриття справи		У зв'язку з			
			Кількість	%	Кількість	%	Передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу		Передачею матеріалів прокурору, органу досудового слідства чи дізнання	
							Кількість	%	Кількість	%
2006	27164	27136	27107		28	-	-	-	-	-
2007	26444	26305	26268		37		1	-	-	-
2008	21576	21576	21552		24		-	-	-	-
2009	20076	20076	20043		33	-	-	-	-	-
2010	20158	20158	20146		11	-	-	-	-	-
2011	16858	16858	16835		22		-	-	-	-
2012	7449	7449	7439		10		-		2	
2013	3925	3925	3918		6		-		-	
2014	1723	1723	1718		5		-		1	
2015	251	251	251		-		-		-	

**Джерело:* Адміністративні правопорушення та кількість осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності в Україні у 2006 році. Статистичний бюлетень (форма № 1-АП) / Держ. комітет статистики України. – К., 2007. – С. 5-43; Адміністративні правопорушення та кількість осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності в Україні у 2007 році. Статистичний бюлетень (форма № 1-АП) / Держ. комітет статистики України. – К., 2008. – С. 7-48; Адміністративні правопорушення в Україні у 2008 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2009. – С. 8-61; Адміністративні правопорушення в Україні у 2009 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2010. – С. 8-55; Адміністративні правопорушення в Україні у 2010 році. Статистичний бюлетень / Держ. комітет статистики України. – К., 2011. – С. 8-51; Адміністративні правопорушення в Україні у 2011 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2012. – С. 8-51; Адміністративні правопорушення в Україні у 2012 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2013. – С. 8-53; Адміністративні правопорушення в Україні у 2013 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2014. – С. 8-51. Адміністративні правопорушення в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2015. – С. 8-51; Адміністративні правопорушення в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень / Держ. служба статистики України. – К., 2016. – С. 8-51.